Zał.nr.1 do Uchwały nr ZZ-01/06/2026
Zarządu Stowarzyszenia LGD „Jabłkowa Kraina”
z dnia 11.06.2026 r.

STOWARZYSZENIE
LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA
„JABŁKOWA KRAINA”

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
na lata 2023-2027

Stowarzyszenie
Lokalna Grupa Działania
Jabłkowa Kraina

DLA OBSZARU GMIN:

CHYNÓW, GOSZCZYN, GRÓJEC, JASIENIEC I WARKA

Grójec, 2023 rok

Samorząd Województwa Mazowieckiego

Dofinansowane przez Unię Europejską

Spis treści:

Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego....2

Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR....8

Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR....12

Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR....17

Rozdział V. Spójność, komplementarność i synergia....35

Rozdział VI. Cele i wskaźniki....45

Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru....50

Rozdział VIII. Plan działania....54

Rozdział IX. Plan finansowy LSR....57

Rozdział X. Monitoring i ewaluacja....58

Załącznik nr 1. Cele i przedsięwzięcia....62

Załącznik nr 2. Plan działania – wskazujący harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu....63

Załącznik nr 3. Budżet LSR – w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia....67

Załącznik nr 4. Plan wykorzystania budżetu LSR – wykazujący wykorzystanie zakontraktowanych środków w podziale na poszczególne fundusze i lata....68

Wykaz wykorzystanej literatury....69

ROZDZIAŁ I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1. Nazwa LGD i forma prawna

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" wpisana w KRS pod numerem 0000955472, posiadająca REGON nr 521323837została założona w 2021 roku i zarejestrowana 22.02.2022r. Posiada siedzibę w Grójcu pod adresem: ul. Piłsudskiego 59, 05-600 Grójec.

Stowarzyszenie specjalne – działa w szczególności na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261), ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. z 2013 r. poz. 173 z późn. zm.), ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2015 r., poz. 349), ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. 2015 r., poz. 378), Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r

2. Proces tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" powstało w 2021 roku. Wśród liderów, którzy zainicjowali powstanie nowej LGD są obecny Starosta Grójecki Krzysztof Ambroziak, który w LGD „Kraina Kwitnących Sadów" pełnił funkcję członka Rady a przez wiele lat z ramienia Gminy Chynów był aktywnie zaangażowany w Program „Działaj Lokalnie" oraz Andrzej Zaręba – Członek Zarządu Powiatu, Prezes Stowarzyszenia W.A.R.K.A., które jest Ośrodkiem „Działaj Lokalnie" i który w LGD „Kraina Kwitnących Sadów" pełnił funkcję przewodniczącego Rady. Do inicjatorów dołączyli aktywni przedstawiciele samorządów, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i społeczników z 5 gmin wchodzących w skład obszaru „Jabłkowej Krainy".

25 listopada 2021 roku w Starostwie Powiatowym w Grójcu odbyło się zebranie założycielskie Stowarzyszenia LGD „Jabłkowa Kraina". Wzięło w nim udział 30 osób – przedstawicieli 3 sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego. Uczestnicy zatwierdzili statut oraz wybrali władze.

Obszar LGD „Jabłkowa Kraina" stanowi pięć sąsiadujących ze sobą gmin – Chynów, Goszczyn, Grójec, Jasieniec i Warka. Są to dwie gminy miejsko-wiejskie (Warka i Grójec) oraz trzy wiejskie. W sumie jest to obszar o powierzchni 622,69 km2 zamieszkiwany przez 64 152 osoby. Łączy je wiele, jednak głównym elementem są sady jabłkowe i królujące tutaj jabłka. Dodatkowo, bardzo ważnym aspektem aktywności i rozwoju lokalnego obszaru LGD jest fakt iż od 15 lat na terenie tych właśnie 5 gmin realizowany jest program małych grantów „Działaj Lokalnie" w ramach którego zrealizowanych zostało przez lokalne społeczności ok. 300 projektów.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" nie wdrażała lokalnej strategii rozwoju ani nie realizowała projektów. Natomiast członkowie Stowarzyszenia posiadają doświadczenie w zakresie realizacji (zarządzania) projektów, których celem był rozwój obszarów wiejskich i aktywizacja lokalnych społeczności. Osoby zaangażowane w działania aktywizujące i animacyjne odniosły szereg sukcesów. Udało się to dzięki projektom zrealizowanym przez członków Stowarzyszenia LGD „Jabłkowa Kraina", takim jak między innymi:

Stowarzyszenie W.A.R.K.A. zrealizowała następujące projekty przyczyniające się do poprawy jakości życia społeczności lokalnej:

Giełda Aktywności grup senioralnych, rok 2022, partnerstwo MGOPS, efekty: zwiększenie aktywizacji seniorów w powiecie grójeckim.

Drzewo Wolontariatu Seniorów powiatu Grójeckiego, rok 2020, partnerstwo MGOPS, efekty: popularyzacja wolontariatu międzypokoleniowego w społecznościach senioralnych.

Powiatowe Centrum Wsparcia Aktywności Lokalnej, rok 2020, partnerstwo powiat grójecki, efekty: wzmocnienie Kół Gospodyń Wiejskich w zakresie pozyskiwania i realizacji projektów społecznych.

Aktywni w powiecie grójeckim, rok 2019, partnerstwo powiat grójecki, efekty: wsparcie organizacji pozarządowych z powiatu grójeckiego w zakresie realizacji projektów na rzecz dobra wspólnego.

Aktywne organizacje z grójeckiego, rok 2018, partnerstwo: powiat grójecki, efekty: rozwój aktywności mieszkańców powiatu grójeckiego poprzez wzmocnienie organizacji pozarządowych.

VIVAT PUŁASKI – piknik historyczno-kulturalny, rok 2022, rezultaty: zwiększenie tożsamości lokalnej mieszkańców Warki i powiatu grójeckiego poprzez zorganizowanie pikniku historyczno-kulturalnego poświęconego postaci Kazimierza Pułaskiego i kultury polsko-amerykańskiej.

Szlak Jabłkowy atrakcją południowego Mazowsza – **ZOBACZ – PRZEŻYJ – WYPOCZNIJ – ZASMAKUJ,** rok 2022, rezultaty: promocja regionu poprzez rozwój Szlaku Jabłkowego w Największym Sadzie Europy.

SAS – Sieć Aktywnych Seniorów z grójeckiego, rok 2021, rezultaty: rozwój sieci aktywnych seniorów powiatu grójeckiego, aktywizacja seniorów, budowanie pozytywnego wizerunku osób starszych.

Działam ekologicznie w grójeckim, rok 2021, rezultaty: wzrost wiedzy i umiejętności włączania ekologii do realizacji lokalnych projektów społecznych.

Jabłko na Widelcu – dziedzictwo największego sadu Europy na Mazowszu, rok 2020, rezultaty: wzrost dumy mieszkańców dzięki promocji regionu poprzez publikację Spiżarnia Królowej Bony.

Ponadto w 2022 roku w ramach programu Działaj Lokalnie **Stowarzyszenie W.A.R.K.A.** zaktywizowało lokalne społeczności poprzez realizację 21 projektów oddolnych na rzecz dobra wspólnego na terenie gmin: Warka, Chynów, Grójec, Jasieniec ,Goszczyn.

Stowarzyszenie WGR „Rowerowy Grójec”. Zrealizowało projekt przyczyniający się do poprawy jakości życia społeczności lokalnej: **„Green Velo” –** to cykl wycieczek rowerowych dla miłośników dwóch kółek, efekty: popularyzowanie roweru jako alternatywnego, ekologicznego i zdrowego środka transportu oraz rekreacji jak również aktywny wypoczynek i ochrona środowiska naturalnego.

Gmina Grójec we współpracy z: GOK Grójec, GSK Grójec, Nadleśnictwo Grójec – Lasy Państwowe, KGW Głuchowskie Kumoszki, KGW Zalesianki, KGW Gościeńczyce, zrealizowała projekt: **Festiwal Jabłka**, rezultaty: integracja społeczności lokalnej, wzmacnianie przynależności społecznej.

Gmina Grójec (Wydział Gospodarki Odpadami), we współpracy z licznymi podmiotami, zrealizowała projekt: **Ekologiczny Piknik Rodzinny**, rezultaty: integracja społeczności lokalnej, wzmacnianie przynależności społecznej.

Gmina Grójec (Grójecki Ośrodek Sportu), we współpracy z: GSK Grójec, Faurecia, Royal Apple, Pizzeria Roma, Policja Grójec, ZHP Grójec, fiMedia, zrealizowała projekt: **Grójecka Dycha**, rezultaty: Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, integracja społeczności lokalnej, wzmacnianie przynależności społecznej.

Gmina Grójec, we współpracy z: GOK Grójec, GSK Grójec, Nadleśnictwo Grójec – Lasy Państwowe, zrealizowała projekt: Święto Kwitnących Jabłoni, rezultaty: Integracja społeczności lokalnej, wzmacnianie przynależności społecznej.

Doświadczenia zdobyte w trakcie prowadzenia projektów i ich rozliczania zostaną wykorzystane we wdrażaniu Lokalnej Strategii Rozwoju, w nowym okresie programowania.

3. Struktura LGD

Strukturę Stowarzyszenia LGD „Jabłkowa Kraina” tworzą: Walne Zebranie Członków; Zarząd; Komisja Rewizyjna; Rada oraz Biuro LGD.

Organy te działają w oparciu o Statut i regulaminy. Ponadto dla sprawnego działania poszczególnych organów i Biura opracowano dodatkowo procedury, które regulują między innymi: zasady aktualizacji LSR, zasady dokonywania ewaluacji i monitoringu, zasady wyboru i oceny operacji w ramach LSR, kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów oraz inne procedury, których zadaniem jest porządkowanie działań i ujednolicenie trybu postępowania podczas wdrażania LSR.

Nie jest możliwe łączenie funkcji w Radzie LGD z funkcją w Zarządzie lub Komisji Rewizyjnej co uregulowane jest w Statucie Stowarzyszenia.

Walne Zebranie Członków

Obecnie w Stowarzyszeniu jest 36 członków, którzy reprezentują: w 33,33% sektor społeczny (12 osób), w 33,33% sektor gospodarczy (12 osób) i w 33,33 % sektor publiczny (12 osób). Mieszkańcy obszaru to 66 64% wszystkich

członków. **Tak więc skład Walnego Zebrania Członków wykazuje, że jest reprezentatywny dla obszaru objętego LSR i przyjętych kierunków działania.**

Walne Zebranie Członków jest najwyższą władzą Stowarzyszenia. Do jego kompetencji należy podejmowanie uchwał o kierunkach i programie działania Stowarzyszenia, decyzji w sprawie zatwierdzenia i aktualizacji LSR, zatwierdzanie kryteriów wyboru operacji oraz wybór i odwołanie członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady, a także rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań finansowych, Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady oraz podejmowanie pozostałych decyzji przewidzianych w statucie.

Charakterystyka członków sektora publicznego – możemy wymienić tu pracowników administracji publicznej (urzędnicy samorządowi, pracownicy ośrodków kultury), dyrektorów szkół publicznych i nauczycieli.

Charakterystyka członków sektora społecznego – reprezentują go głównie reprezentacji Stowarzyszeń i osoby fizyczne, ludzie o różnym wykształceniu (z przewagą osób z wykształceniem wyższym) i prowadzonej działalności. W tej grupie znajdują się organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju lokalnego takie między innymi jak Stowarzyszenie WARKA, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział im. Wiktora Krawczyka w Warce, Koła Gospodyń Wiejskich i Ochotnicze Straże Pożarne.

Charakterystyka członków reprezentujących sektor gospodarczy – są tu głównie osoby fizyczne prowadzące własną działalność gospodarczą z przewagą sadowników.

Członkowie otwarci są na nowe inicjatywy i zainteresowani podejmowaniem działań, które przyczynią się do zrównoważonego rozwoju obszaru i aktywizacji społecznej mieszkańców.

Sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD

Zasady i sposób rozszerzania lub zmiany składu LGD określa Statut Stowarzyszenia. Grupa jest otwarta na nowych partnerów, zarówno osoby fizyczne jak i osoby prawne. Zgodnie ze Statutem członkiem Stowarzyszenia może zostać pełnoletnia osoba fizyczna oraz osoba prawna, która działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, złoży deklarację członkowską. LGD będzie czyniło starania o pozyskanie nowych podmiotów prawnych i osób fizycznych każdego z trzech sektorów, społecznego, gospodarczego i publicznego. Zwiększenie potencjału członków Stowarzyszenia przyczyni się do lepszego i bardziej skutecznego wpływu na zmiany na obszarze działania LGD.

Poprzez podejmowane działania członkowie Stowarzyszenia będą zachęcali do aktywnego udziału w różnych przedsięwzięciach, imprezach promocyjnych, akcjach i innych działaniach, które będą mogły mieć pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny obszaru. Szczególna uwaga będzie zwrócona na grupy w niekorzystnej sytuacji społecznej (defaworyzowane). Osoby z tych grup będą włączane do projektów i działań podejmowanych przez Stowarzyszenie oraz będą zachęcane do udziału w projektach.

Rada

Rada liczy od 10 do 15 członków, obecnie składa się z **jedenastu** członków. Głównym zadaniem Rady będzie ocena składanych przez beneficjentów wniosków i wybór operacji do finansowania. Rada będzie działała zgodnie z *Regulaminem pracy Rady LGD*, który w szczegółach określa zasady pracy Rady i procedury oceny i wyboru operacji, jak również procedurę odwoławczą. Członkowie Rady będą otrzymywać wynagrodzenie za udział w posiedzeniach.

4. Skład organu decyzyjnego (Rady)

Rada składa się z Przewodniczącego Rady, Wiceprzewodniczącego i członków. Komisja Skrutacyjna będzie powoływana każdorazowo na posiedzeniu Rady LGD. Zgodnie z zasadą reprezentatywności i przewagi co najmniej 51% powinno być w Radzie przedstawicieli sektora społecznego i gospodarczego. W 11 osobowym składzie Rady Stowarzyszenia jest 5. przedstawicieli sektora publicznego (45,5% składu Rady), 4. przedstawicieli sektora społecznego (36,4% składu Rady) i 2. przedstawicieli sektora gospodarczego (18,1% składu Rady). Tak więc sektor społeczny i gospodarczy ma przewagę i reprezentuje łącznie 54,5% składu Rady, a równocześnie żadna z grup interesu nie ma więcej niż 49% głosów. Członek Rady nie może być równocześnie członkiem innego organu Stowarzyszenia. W celu prawidłowej realizacji powierzonych zadań członkowie Rady będą podnosić swoje kwalifikacje w trakcie wdrażania LSR. Przewidziano Plan Szkoleń, a w nim szkolenia w różnych formach dot. procedur oceny i wyboru operacji, stosowania procedury odwoławczej, zasad zachowania poufności itp.

5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Rada swoje decyzje podejmuje w oparciu o Regulamin Rady oraz Procedury wyboru operacji zatwierdzone przez Walne Zebranie Członków.

Decyzje Rady dotyczące oceny i wyboru operacji oraz ustalanie kwot wsparcia zapadają zwykłą większością głosów przy obecności przynajmniej połowy członków uprawnionych do głosowania. Każdy członek Rady ma jeden głos. W przypadku równej liczby głosów decydujący głos ma Przewodniczący Rady. Aby procedura wyboru operacji była ważna powinna być zachowana reprezentacja członków z każdego sektora – społecznego, gospodarczego oraz publicznego, a także zapewniona bezstronność osób dokonujących wyboru operacji. Dlatego LGD „Jabłkowa Kraina" przewidziało prowadzenie rejestru interesów, w którym każdy z członków podaje swoje miejsce zamieszkania, miejsce pracy i działalności społecznej, tak by wykluczyć powiązania mogące wpłynąć na wiarygodną decyzję Rady. Ponadto przewidziano, że każdy członek Rady podpisze oświadczenie przed przystąpieniem do głosowania nad wyborem każdej operacji, w którym poświadczy brak związków z osobą ubiegającą się o dofinansowanie operacji (np. podległości służbowej z wnioskodawcą, związków rodzinnych, biznesowych i innych) mogących podważyć zasadę bezstronności. Przewodniczący Rady na podstawie złożonych deklaracji, kontroluje czy skład rady obecny na posiedzeniu pozwala na zachowanie parytetów. **Ponadto kontroluje głosowania i czuwa nad prawidłowym przebiegiem wyboru projektów do realizacji tak by, ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiadała więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez Radę.** Członkowie Rady mają obowiązek uczestniczenia w posiedzeniach, a każda nieobecność powinna być usprawiedliwiona. Może zdarzyć się, że wnioskodawcy nie zaakceptują decyzji Rady i złożą protest, w takim przypadku stosowana jest procedura odwoławcza.

6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD, sposób uchwalania i aktualizacji, opis głównych kwestii, które są w nich zawarte

Tabela nr 1. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Lp.	Dokument	Sposób uchwalania i aktualizacji	Zakres zadań
1.	Statut	Zmiany w Statucie, aktualizacja mogą być dokonywane po przyjęciu uchwałą przez Walne Zebranie Członków. Podjęcie uchwały w sprawie zmiany Statutu wymaga bezwzględnej większości głosów w obecności, co najmniej połowy członków Stowarzyszenia.	Zgodnie z Ustawą Prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261), Statut reguluje: – ustalanie nazwy stowarzyszenia, – określenie terenu działania i siedziby stowarzyszenia, – określenie organu nadzoru, – cele i sposoby ich realizacji, – sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa, – prawa i obowiązki członków, – określenie władz Stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje, – sposób reprezentowania stowarzyszenia, – zasady zaciągania zobowiązań majątkowych, – warunki ważności uchwał, – zasady tworzenia majątku Stowarzyszenia, – sposób rozwiązania się Stowarzyszenia. Zgodnie z ustawą z 7 marca 2007 o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20

			września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005) – **wskazuje, że organem nadzoru jest marszałek województwa mazowieckiego.**
2.	Regulamin Rady	Uchwalanie Regulaminu i jego aktualizacja należy do kompetencji Walnego Zebrania Członków i dokonywana jest w drodze uchwały.	Szczegółowe kompetencje Rady: – szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego, – szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), – szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, – ustalanie limitów i kwot wsparcia dla Beneficjentów, – opiniowanie zmian w umowie wnioskowanych przez Beneficjentów, – podejmowania decyzji w sprawie operacji własnych, – zasady rozpatrywania wniosków w procedurze odwoławczej, – zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, – zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.
3.	Regulamin Pracy Biura	Uchwalanie Regulaminu i aktualizacja należy do kompetencji Zarządu i dokonywana jest w drodze uchwały Zasady reguluje Statut Stowarzyszenia	– określa strukturę organizacyjną, – podział obowiązków pracowników biura, – zakres praw przysługujących pracownikowi, – zasady świadczenia i pomiar efektywności świadczenia usług doradczych, – prowadzenie animacji i współpracy, – gromadzenie i przechowywanie dokumentów, – zasady pracy biura.

Opracowanie własne.

Oprócz wymienionych powyżej dokumentów na potrzeby funkcjonowania LGD opracowano dokumenty niższego rzędu. Są to:

- **procedura aktualizacji LSR** – zasady wprowadzania zmian do LSR, tryb wnoszenia poprawek i uzupełnień;
- **procedura monitoringu i ewaluacji** – regulująca zasady prowadzenia monitoringu, zakres badań i elementy podlegające monitoringowi oraz zasady i czas pomiaru do prowadzenia ewaluacji, zakres ewaluacji i zasady wykorzystania wyników do usprawnienia procesu wdrażania LSR;
- **procedury wyboru i oceny operacji –** określające zasady dokonywania wyboru, zadania członków Rady, zasady głosowania, zasady wyłączania z procedury głosowania, procedura odwoławcza od decyzji Rady, zasady upowszechniania informacji o pracach i wynikach pracy Rady.
- **regulamin Walnego Zebrania Członków** – uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków. Określa szczegółowe zasady jego zwoływania i organizacji, prawa głosu, wyboru prezydium, przewodniczącego, czasu trwania wystąpienia, zgłaszania wniosków formalnych, głosowania itp.

- **regulamin Zarządu** – uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków. Regulamin określa szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Zarządu, kompetencji i obowiązków, zasady protokołowania posiedzeń, podejmowania uchwał, podział zadań pomiędzy członków Zarządu itp.
- **regulamin Komisji Rewizyjnej** – uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków. Regulamin określa szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, zasady prowadzenia działań kontrolnych, zasady protokołowania posiedzeń.
- **polityka rachunkowości** – uchwalana i aktualizowana przez Zarząd; zawiera ogólne zasady: prowadzenia ksiąg rachunkowych, sporządzania sprawozdań finansowych, metody i terminy inwentaryzacji składników majątku.
- **Polityka Bezpieczeństwa Danych Osobowych w Stowarzyszeniu** – uchwalana i aktualizowana przez Zarząd, regulująca zasady udostępniania informacji, będących w dyspozycji LGD, a także zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych. Celem polityki bezpieczeństwa jest zabezpieczenie maksymalnego poziomu bezpieczeństwa procesu przetwarzania danych osobowych i ochrony przed nieuprawnionym dostępem i ich modyfikacją, utratą poufności przy zachowaniu integralności i rozliczalności danych, poprzez właściwą organizację, wprowadzenie i realizację odpowiednich działań przy wykorzystaniu środków technicznych.
- **procedury oceny i wyboru grantobiorców** – w ramach projektów grantowych wraz z opisem sposobu rozliczania grantów, monitorowania i kontroli uchwalane i aktualizowane przez Zarząd. Procedury określają szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie oceny i wyboru grantobiorców według lokalnych kryteriów, rozwiązania dotyczące sposobu wyłączenia członka z oceny operacji, monitorowanie i kontrolę grantobiorców.

Wszystkie te dokumenty szczegółowo określają zasady funkcjonowania poszczególnych organów, listę wymaganych zadań, a także zasady działania Biura LGD. **Opisują podział obowiązków pracowników Biura zapewniając adekwatność wymagań przypisanych poszczególnym stanowiskom do przewidzianych obowiązków. Sposób pomiaru jakości doradztwa został również określony i opisany. Została też opracowana ankieta mierząca stopień skuteczności i satysfakcji z udzielonego doradztwa.**

W strategii w planie działania i planie komunikacyjnym przewidziano działania w zakresie aktywizowania osób w niekorzystnej sytuacji społecznej (grup defaworyzowanych) na rzecz wspólnej realizacji projektów w ramach LSR. Przewidziano działania wspierające potencjał organizacji pozarządowych, wzmocnienie kapitału społecznego poprzez działania na rzecz ochrony środowiska i zmian klimatu oraz publikacje promujące walory przyrodnicze i kulturowe obszaru. Po każdym z działań w zakresie animacji lokalnej i współpracy przewidziano metody ich pomiaru – ankieta mierząca stopień skuteczności i satysfakcji.

Uwzględniono konieczność posiadania przez pracowników Biura odpowiednich kwalifikacji na poszczególnych stanowiskach pracy, ustalono zasady podnoszenia wiedzy i udział w szkoleniach. Zostało to formalnie zapisane w Regulaminie pracy Biura i charakterystyce poszczególnych stanowisk pracy.

Skuteczność, poprawność, terminowość, podejmowanych działań przez Organy Stowarzyszenia i pracowników Biura oraz wykonanie zadań zgodnie z przyjętymi celami w LSR będzie stale monitorowana, a także będzie podlegała ewaluacji. Zasady opisano w rozdziale X Monitoring i ewaluacja, a zadania określono szczegółowo w Procedurach monitoringu i ewaluacji.

Obecnie Biuro zatrudnia 1 osobę, posiadającą wiedzę i kwalifikacje niezbędne do organizacji naborów, prowadzenia konkursów, udzielania doradztwa potencjalnym beneficjentom. Kwalifikacje i doświadczenie zostało opisane w załączniku nr 16 do Wniosku.

ROZDZIAŁ II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

1. Charakterystyka obszaru

Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" obejmuje część obszaru powiatu grójeckiego: gminy Grójec, Chynów, Jasieniec, Goszczyn, Warka.

Powiat grójecki położony jest na pograniczu Wysoczyzny Rawskiej i Równiny Warszawskiej (Nizina Mazowiecka), 45 km na południe od Warszawy. Powiat zajmuje powierzchnię 1 268,82 km^2, liczba ludności wynosi ogółem 98,6 tys. osób, natomiast obszar Lokalnej Grupy Działania zamieszkuje 64 152 osoby. Opisany poniżej obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju obejmuje jednorodne, spójne społecznie i funkcjonalnie terytorium, które charakteryzuje

się wspólnymi tradycjami, lokalną tożsamością, poczuciem przynależności oraz wspólnymi uzgodnionymi potrzebami i oczekiwaniami.

1.1 Ludność obszaru i powierzchnia

Grójec – jest gminą miejsko-wiejską położoną w powiecie grójeckim. Obszar gminy to **121,4 km²**, liczba **mieszkańców 26 318.** Terytorialny podział gminy wydzielił jednostki pomocnicze – sołectwa, obejmujące 41 miejscowości oraz miasto Grójec. W latach 1975-1998 gmina administracyjnie należała do województwa radomskiego. Siedzibą gminy jest Grójec. Naturalne granice administracyjne wytyczają od wschodu rzeka Wisła, a od południa rzeka Pilica (pozostałe granice są granicami sztucznymi). Główną sieć wodną tworzy rzeka Pilica i Jeziorka wraz z dopływami. Gmina Grójec to przede wszystkim rejon sadowniczy, położona jest w ukształtowanym „grójecko-wareckim" rejonie specjalizacji sadowniczej o znaczeniu krajowym. Grójec to stolica największego sadu w Europie. Choć jabłko to bezapelacyjnie największy atrybut regionu miasto może chlubić się wieloma elementami architektury, kultury sakralnej czy nawet sztuki nowoczesnej.

Gmina **Jasieniec** położona jest w południowo-wschodniej części powiatu grójeckiego, a jednocześnie w centralnej części województwa mazowieckiego. Od północy Gmina sąsiaduje z gminą Grójec oraz Chynów, od wschodu z gminą Warka, od południa z gminą Promna, od zachodu z gminą Goszczyn oraz Belsk Duży.

Zalicza się ona do grójeckiego rejonu sadowniczego, z którego pochodzi znane na cały niemal świat „jabłko grójeckie". Ogromne połacie sadów jabłoniowych i wiśniowych stanowią najbardziej charakterystyczną wizytówkę tych okolic. Z tego powodu Jasieniec często nazywany jest „gminą kwitnących jabłoni i wiśni". Gmina zajmuje obszar około **10 780 ha**, z czego około 8 974 ha stanowią użytki rolne. Lasy i grunty leśne zajmują ok. 1 530 ha, co stanowi 14,6 % powierzchni gminy. Resztę stanowią grunty zabudowane, zagospodarowane tereny inwestycyjne oraz nieużytki. W skład gminy wchodzi 36 wsi rolniczych, zorganizowanych w **31** sołectw.

Na terenie gminy Jasieniec **mieszka 5 410 mieszkańców**, z tego 1 100 osób mieszka w miejscowości Jasieniec. Ludność gminy jest znacznie rozproszona. Tylko osiem miejscowości liczy więcej niż 200 mieszkańców, w 12 miejscowościach mieszka od 100 do 200 osób, a w pozostałych 16 poniżej 100 osób. W wielu wsiach zabudowa jest silnie rozproszona – wśród sadów i pól uprawnych pojedyncze zagrody z prowadzącą do nich drogą. We wsiach przeważa zabudowa jednorodzinna i zagrodowa spełniająca funkcje mieszkalne, gospodarcze i produkcyjna – należąca do prywatnych właścicieli. Uzupełniają ją budynki użyteczności publicznej, lokalne zakłady oraz zabytkowe obiekty XIX wiecznych dworów.

Gmina **Chynów** położona jest nad rzeką Czarną, w powiecie grójeckim, w środkowej części województwa mazowieckiego, w odległości około 40 km w kierunku południowym od Warszawy. Według danych Urzędu Gminy w Chynowie na koniec 2020 roku powierzchnia ogółem gminy **wynosiła 135,92 km²**, natomiast zamieszkuje ją **10 160 osób,** utworzonych sołectw **54.** Lasy stanowiące ok. 13 % powierzchni, występują w formie rozproszonej we wschodniej, środkowej i północnej części gminy.

Goszczyn – gmina wiejska w województwie mazowieckim, w powiecie grójeckim. W latach 1975-1998 gmina położona była w województwie radomskim. Siedziba gminy to Goszczyn.

Gmina Goszczyn jest położona na wysoczyźnie Rawskiej, będącej lekko pofalowaną wysoczyzną polodowcową. Wysoczyzna ta ograniczona jest od południa Doliną Pilicy, na wschodzie natomiast doliną Kraski – Jeziorki, gdzie przechodzi łagodniej w bardziej wyrównaną i obniżoną równinę warszawską. Obszar ten charakteryzuje się niską lesistością. Przez teren gminy Goszczyn przepływa rzeka Dylówka, która stanowi lewostronny dopływ Pilicy, do której wpada w połączeniu z rzeką Borówką jako rzeka Rykolanka. Gminę zamieszkuje **2 890 osób**, powierzchnia gminy wynosi **56,99 km²**, użytki rolne zajmują: **92 % powierzchni**, utworzonych sołectw **11.**

Warka – jest gminą miejsko-wiejską. Siedziba gminy to Warka. Gmina Warka znajduje się w rejonach największego regionu sadowniczego w Polsce. Powierzchnia gminy wynosi **202,3 km²**, zamieszkuje gminę **19 374 osób.**

Powiat grójecki leży w malowniczej krainie największego w kraju i Europie zwartego rejonu sadowniczego. Dogodne położenie na przecięciu najważniejszych arterii drogowych i linii kolejowych naszego kraju sprawia, że powiat grójecki (podobnie jak całe województwo mazowieckie) posiada dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną. Kształt powiatu grójeckiego zbliżony jest do „buta z cholewką". Obszar powiatu stanowią niziny z dużymi deniwelacjami terenu (różnice między najwyższym i najniższym punktem terenu).

Tabela nr 2. Dane statystyczne obszaru LGD (Liczba ludności na obszarze LGD)

Nazwa Gminy	Powierzchnia	**Liczba ludności (stan na 31.12.2020 r.)**			Gęstość zaludnienia gminy (liczba osób na km^2	Zameldowanie; Wymeldowanie; Różnica
		Ogółem	Kobiety	Mężczyźni		
Chynów gmina wiejska	135,92	10 160	5070	5090	75,30	Z= 122 W =63 R = -59
Goszczyn-gmina wiejska	56,99	2890	1 383	1 507	50,3	Z = 11 W =24 R = -13
Grójec gmina miejsko-wiejska	121,4	26 318	12 707	13 611	216,90	Z= 356 W = 281 R = 55
Jasieniec gmina wiejska	108,24	5 410	2 706	2 704	50	Z= 50 W = 62, R = -12
Warka gmina miejsko-wiejska	202,3	19 374	9 919	9 455	95,80	Z= 150 W = 156 R = -6
Obszar LGD	624,85	64 152	31 785	32 367		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych 31.12.2020 r

2. Mapa obszaru objętego LSR

Na mapie obszaru zaznaczono granice gmin wchodzących w skład LGD. Jak widać na mapie obszar jest w zasadzie zwarty i spójny przestrzennie.

Rysunek nr 1. Mapa obszaru objętego LSR

3. Uzasadnienie spójności obszaru objętego LSR

3.1 Spójność przestrzenna

Teren Lokalnej Grupy Działania jest właściwy dla prac nad strategią ze względu na wspólne cechy i czynniki rozwojowe, które czynią go spójnym zarówno *gospodarczo, środowiskowo i społecznie*.

Obszar objęty Lokalną Grupą Działania ma naturalne granice administracyjne od wschodu – rzeka Wisła, od południa Pilica. Dla obszaru główną sieć wodną tworzy rzeka Pilica i Jeziorka wraz z dopływami. Cały obszar leży w krainie największego w kraju i Europie zwartego rejonu sadowniczego. Ogromne połacie sadów jabłoniowych i wiśniowych stanowią najbardziej charakterystyczną wizytówkę tych okolic, a gmina Jasieniec nazywana jest „gminą kwitnących jabłoni i wiśni", natomiast „jabłko grójeckie", znane jest nie tylko w kraju ale i na świecie.

To co łączy i sprzyja rozwojowi, to dobre położenie na przecięciu najważniejszych arterii drogowych i linii kolejowych naszego kraju sprawia, że obszar objęty LSR (powiat grójecki – podobnie jak całe województwo mazowieckie) posiada dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną. Gmina Goszczyn leży z na Wysoczyźnie Rawskiej ograniczonej od południa Doliną Pilicy, po stronie Wschodniej rzeką Jeziorką przechodzącą łagodnie w Równinę warszawską. Równina warszawska obejmuje swym zasięgiem także gminy: Chynów i Warkę, leżące w Dolinie Środkowej Wisły i Dolinie Dolnej Pilicy. Gmina Jasieniec jest miejscem leżącym w centrum obszaru LGD, do której przylegają pozostałe gminy.

3.2 Spójność środowiskowa

Położenie całego obszaru LGD jest spójne środowiskowo i gospodarczo poprzez przede wszystkim okręg sadowniczy. Na walory krajoznawcze składają się również osobliwości przyrody, które są niezaprzeczalnym atutem i atrakcją tego obszaru. Na szczególną uwagę zasługuje niezwykle cenny zespół przyrodniczy, będący częścią dziedzictwa kulturowego obszaru, położony w obrębie rzeki Kraski na granicy dwóch wsi: Jasieniec i Warpęsy. W jego skład wchodzą: dwa zespoły parkowo-pałacowe, tereny leśne z niewielkimi zbiornikami wodnymi, zespół trzech stawów w Jasieńcu (niemal 3-hektarowy teren rekreacyjno-wypoczynkowy dla mieszkańców gminy), zespół stawów i zalesień otaczający dwór w Warpęsach oraz rozległe łąki w dolinie rzeki Kraski. Grzybne lasy sosnowe z niewielkimi połaciami drzewostanu dębowego rozciągające się od Boglewic do Ryto moczydeł to kolejny atut dla rozwoju turystyki weekendowej na terenie gminy Jasieniec. Wielowiekowa historia, piękna i dzika przyroda oraz przedsiębiorcze i aktywne społeczeństwo to mocne atuty obszaru LGD „Jabłkowa Kraina". Władze samorządowe dostrzegają ten potencjał i chcą go rozwijać oraz wykorzystać dla rozwoju regionu.

3.4 Spójność społeczna

Spójność społeczna widoczna jest w działaniach organizacji pozarządowych funkcjonowaniu na obszarze LGD. Na terenie LGD działa wiele NGO's zajmujących się sprawami społecznymi mieszkańców. Najbardziej znanymi są organizacje Ochotniczych Straży Pożarnych, Stowarzyszenie W.A.R.K.A. (Wizja, Aktywność, Rozrywka, Kultura, Alternatywa), kluby seniora typu „Złota Jesień", Stowarzyszenia sportowe czy Stowarzyszenia „Szansa dla dziecka", Zajmują się pobudzaniem aktywności mieszkańców włączają się aktywnie we wszelkie działania prowadzone w gminach należących do LGD. Wszystkie organizacje działające na obszarze LGD organizują szkolenia dla społeczników, wspierają lokalne inicjatywy, organizują konkursy grantowe, upowszechniają działalność społeczną oraz organizują imprezy promujące obszar LGD.

3.5 Spójność kulturowo-historyczna

Do połowy XIII w. Grójec pełnił nadrzędne funkcje w organizacji państwowej (np. gród kasztelański) i kościelnej (kolegiata). Pozycji nie utracił nawet po przeniesieniu ośrodka władzy do Czerska. Powiat grójecki zawsze obejmował znaczną część dawnej Ziemi Czerskiej, terenu niezwykle ważnego dla historii Mazowsza. Na ziemi grójeckiej swe siedziby miały znaczące rody, m.in. Lubomirscy, Prażmowscy i Kozietulscy. Ponadto z powiatem grójeckim związani byli m.in. Kazimierz Pułaski (zm. 1779) – bohater Polski i Stanów Zjednoczonych, Bazyli Walicki (zm. 1802) - wojewoda rawski, Piotr Wysocki (zm. 1874) – bohater nocy listopadowej 1830 r., Józef Wybicki – autor hymnu. Historia gmin na terenie powiatu grójeckiego jest bardzo ciekawa. Po wcieleniu Mazowsza do Korony król Zygmunt I przeznaczył w 1526 roku Goszczyn i folwark Bądków na uposażenie księżnej mazowieckiej Anny, siostry ostatnich Piastów. Goszczyn wraz z całym Mazowszem dostał się w 1527 roku królowej Bonie, która szczególną opieką otaczała całe miasto. Królowa Anna Jagiellonka dekretem z dnia 16 lipca 1594 roku pozwoliła miastu Goszczyn wybudować ratusz i jatki za opłatę czynszu pobieranego na potrzeby miasta. Święcki w opisie Mazowsza podaje, że wszyscy mieszkańcy Goszczyna są wybornymi sitarzami. Widząc tak piękną pracę obywateli Goszczyna król Zygmunt III Waza w 1614 roku potwierdził cech sitarzy i nadał miastu 4 jarmarki. Z kolei historia Warki wiąże się z ważnymi wydarzeniami w historii Polski. To tutaj w 1656 roku hetman koronny Stefan Czarniecki odniósł zwycięstwo w bitwie ze Szwedami. Na pamiątkę tego wydarzenia warecki rynek nosi imię Stefana Czarnieckiego. Dziś miasto znane jest z piwa, ale było tak również w średniowieczu. To właśnie produkcja tego trunku obok handlu była najważniejsza dla rozwoju miasta. W 1478 roku książę mazowiecki Bolesław V wybrał piwowarów z Warki, aby jako jedyni dostarczali piwo na jego dwór oraz do warszawskiego ratusza. Ważnym elementem kulturowego krajobrazu obszaru LGD „Jabłkowa Kraina" są miejsca kultu religijnego, w tym zabytkowe kościoły pw. Zesłania Ducha Świętego w Jasieńcu oraz pw. Przemienienia Pańskiego w Boglewicach oraz liczne kapliczki przydrożne.

3.6 Spójność gospodarcza

Tabela 3. Grupy produkcyjne na obszarze LGD

Nazwa Gminy	grupa przedprodukcyjna >18 K/M	grupa produkcyjna K/M %	Grupa poprodukcyjna K/M %	Firmy gospodarki narodowej zarejestrowane REGON
Chynów gmina wiejska	19,5	54	26,4	853
	20,6	66	13,5	os. fiz. 694
	19,9	**60,1**	**19,9**	
Goszczyn gmina wiejska	20,2	53,8	26	205
	21,9	64,2	13,9	os. fiz. 160
	21,10%	**59,20%**	**19,7**	
Grójec gmina miejsko-wiejska	19	52,9	28,1	3953
	21,5	63,4	15,1	os. fiz. 2 943
	20,2	**57,9**	**21,9**	
Jasieniec gmina wiejska	20,1	3185	25,4	411
	20,4	54,5	14,9	Os. fiz. 310
	20,2	64,7	**20,2**	
Warka gmina miejsko-wiejska	19	53	28	1889 w tym: os. fiz. 1 428
	21	64,2	14	
	20	**58,5**	**21,6**	

Opracowanie własne.

We wszystkich gminach obszaru LGD wg danych rejestru REGON najwięcej wśród podmiotów posiadających osobowość prawną jest spółek cywilnych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, działalności jednoosobowych.

Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej podmiotów to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające 0-9 pracowników. Podmioty zarejestrowane jako pozostała działalność to przede wszystkim handel, budownictwo, usługi samochodowe (warsztaty), stosunkowo mało jest podmiotów zarejestrowanych w sekcji rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo np. Chynów 4 podmioty, Jasieniec 8 podmiotów. Jednocześnie zauważyć należy, że najwięcej osób znajduje zatrudnienie w rolnictwie, leśnictwie. Porównując dane ze wszystkich gmin obszaru LGD widać podobne tendencje, opisane powyżej. Działalność gospodarcza prowadzona przez osoby fizyczne stanowi na obszarze najwyższy % utworzonych podmiotów zajmujących się najczęściej handlem, naprawą samochodów, motocykli i budownictwem.

Zaprezentowana charakterystyka obszaru LGD jest spójna pod względem gospodarczym, społecznym, środowiskowym. Przedstawiony obszar oraz utworzone partnerstwo LGD są istotne z punktu widzenia Lokalnej Strategii i powiązań między nimi biorąc pod uwagę grupy zainteresowań, interesów a także brano pod uwagę ewentualne konflikty.

ROZDZIAŁ III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Partycypacyjny charakter LSR jest kluczowy w myśl założeń rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS). Ma on bowiem być gwarantem rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego, a zatem stanowi o najbardziej długofalowych jej efektach.

W dokumencie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju „Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce" czytamy, że „RLKS powinno wykształcać w społecznościach i lokalnych samorządach umiejętności porozumiewania się, wyrażania swoich opinii, ale także współodpowiedzialności za swój własny rozwój. Ta zdolność byłaby w istocie jednym z najważniejszych, długofalowych rezultatów RLKS. Można przyjąć założenie, że – wobec uzupełniającego charakteru LSR w stosunku do strategicznych, prorozwojowych działań samorządów – to właśnie trwałe zaangażowanie mieszkańców oraz wykształcenie nawyku współpracy mieszkańców (indywidualnie bądź poprzez organizacje społeczne), samorządów i lokalnego biznesu w realizacji działań dla wspólnego dobra stanowią największą, choć niematerialną, korzyść z realizacji LSR w duchu partycypacji trzech

sektorów, ze szczególnym uwzględnieniem sektora społecznego.

Partycypacyjny charakter budowania LSR obszaru działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" zakładał zaangażowanie społeczności lokalnej w przygotowaniu LSR na każdym etapie tworzenia dokumentu. Do udziału w przygotowaniu LSR włączona została cała społeczność obszaru. Określenie podziału zadań w początkowym okresie prac pozwoliło na dotarcie z informacją o przygotowaniu LSR i możliwości włączenia się w jej przygotowanie do szerokiego kręgu zainteresowanych, dzięki czemu dokument ma partycypacyjny charakter uwzględniający interesy i oczekiwania różnych podmiotów i lokalnych społeczności.

Wykorzystano cztery partycypacyjne grupy metod konsultacji na każdym kluczowym etapie prac.

LGD planuje wspierać słabszych członków społeczności w procesie rozwoju lokalnego poprzez analizę sytuacji lokalnej, identyfikację i rozwój potencjalnych projektów, stymulowanie potencjalnych beneficjentów oraz pomoc lokalnym koordynatorom projektów w rozwijaniu własnych pomysłów w projekty kwalifikujące się do wsparcia finansowego – głównie poprzez świadczenie bieżącego bezpłatnego profesjonalnego doradztwa.

Dla animacji społeczności lokalnej zostały wykorzystane następujące metody: otwarte spotkania konsultacyjne, ankiety, warsztaty strategiczne, warsztaty deliberatywne, narady obywatelskie, komunikacja twarzą w twarz. Podczas narad obywatelskich Grupy Inicjatywnej ds. opracowania LSR oraz posiedzeń organów LGD dokonano analizy przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji.

Szczególną uwagę zwracano na angażowanie osób w niekorzystnej sytuacji społecznej w tym z utrudnionym dostępem do rynku pracy. Z informacją docierano poprzez: wywieszanie plakatów na tablicach ogłoszeń, słupach ogłoszeniowych, wykładanie ulotek, ankiet w Powiatowym Urzędzie Pracy, Miejskich i Gminnych Ośrodkach Pomocy Społecznej, szkołach, Urzędach Gmin, Ośrodkach Kultury, Ośrodkach Zdrowia, umieszczanie informacji w Internecie, szczególnie na portalach społecznościowych: www.jablkowakraina.pl oraz na stronach internetowych gmin (członków LGD).

Zgodnie z koncepcją rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS) prace nad LSR prowadzone były z uwzględnieniem: partnerstwa, zintegrowanego podejścia oddolnego, możliwości i potencjału społeczności oraz budowania poczucia własności społeczności. LSR wypracowano metodą partycypacyjno-ekspercką, która zakłada współpracę ekspertów ze społecznością lokalną na każdym etapie budowy strategii, a polega na tym, że: a) część prac wykonywano w wersji uczestniczącej (partycypacyjnej) z udziałem władz samorządowych, sektora prywatnego, organizacji pozarządowych i mieszkańców z obszaru LGD, b) część prac wykonali eksperci, wykorzystując dane także pozyskane od społeczności lokalnych, c) wyniki prac udostępniono i skonsultowano z przedstawicielami wszystkich sektorów z obszaru LGD.

W związku z powyższym o kształcie LSR stanowili: wójtowie, burmistrz, pracownicy urzędów, instytucji kultury, członkowie organizacji pozarządowych w tym KGW i OSP, przedsiębiorcy, przedstawiciele instytucji lokalnych w tym z otoczenia usług społecznych i innych grup interesów, inne osoby o wysokiej aktywności i pozycji społecznej tzw. lokalne autorytety, lokalni liderzy, sołtysi, którzy zgłosili chęć włączenia się do pracy nad LSR, a także dzieci i młodzież do 25 roku życia oraz eksperci zewnętrzni.

Nasze młode LGD reprezentując partnerskie podejście do podmiotów z obszaru objętego LSR zachęcało podczas konsultacji i różnego rodzaju spotkań reprezentantów wszystkich grup mieszkańców do zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów przez LGD lub podmiotów innych niż LGD w ramach LSR (także w partnerstwie). Zachęcaliśmy do zgłaszania pomysłów/inicjatyw, realizacji projektów wykraczających poza LSR. Mając na uwadze fakt statusu nowej organizacji będziemy się starali nawiązać kontakty z partnerami spoza obszaru naszego LGD zarówno na gruncie krajowym jak i zagranicznym i to właśnie LGD powinno i będzie pełniło rolę partnera kojarzącego parterów do realizacji zaplanowanych w LSR projektów partnerskich z wpisującymi się w cele i przedsięwzięcia operacjami z partnerami spoza obszaru LSR. Wręcz trudno sobie wyobrazić, że bez pomocy i współpracy z LGD uda się nawiązać i zrealizować zaplanowane projekty partnerskie.

W ramach prac nad koncepcją nowej Lokalnej Strategii Rozwoju, która będzie realizowana na obszarze LGD „Jabłkowa Kraina" w latach 2023-2027 zastosowano szereg działań aktywizujących i zachęcających do dyskusji przedstawicieli sektora społecznego w tym przedstawicieli KGW, OSP, młodzieży, seniorów i pozostałych mieszkańców

zainteresowanych gmin. Umożliwiono mieszkańcom wpływ na kształt rodzącej się Strategii na kilka sposobów:

Proces przygotowania LSR:

Powołanie zespołów roboczych

12 grudnia 2022 r. zawiązano Zespół Partycypacyjny ds. opracowania LSR.

Zadania realizowane przez zespół:

Wypracowanie podstawowych założeń do LSR, które następnie poddane zostały szerokim konsultacjom społecznym, odniesienie do uwag zgłoszonych w trakcie procesu konsultacji, formułowanie celów, przedsięwzięć i wskaźników LSR, wypracowanie procedur funkcjonowania biura i procedur naboru wniosków, w tym kryteriów wyboru. Opracowanie procedur sposobu i wyboru oceny operacji oraz sposobu ustanawiania kryteriów wyboru, uwzględniając główne cechy takie jak:

- innowacyjność, w tym definicja innowacyjności,
- cyfryzacja pod kątem wykorzystania nowoczesnych technologii teleinformatycznych do komunikacji poszczególnych sektorów społeczności jak i edukacji,
- środowisko i klimat pod kątem ukierunkowania projektów w celu włączenia działań proekologicznych, zielonej gospodarki w tym odnawialnych źródeł energii,
- partnerstwo w realizacji LSR pod kątem uwzględnienia i wykorzystania w realizacji LSR na każdym etapie realizacji LSR,
- identyfikacja grup docelowych, wypracowanie założeń planu komunikacji zapewniającego szeroko rozumiane uczestnictwo lokalnych społeczności w tworzeniu LSR.

Skład zespołu:

W składzie zespołu znaleźli się: przedstawiciele sektora publicznego (z 5 gmin powiatu grójeckiego – Chynów Goszczyn, Grójec, Jasieniec, Warka), społecznego i gospodarczego oraz mieszkańców, przedstawiciele gmin, przedstawiciel Zarządu i pracownik biura.

Gromadzenie dokumentacji planistycznej z poziomu gmin, powiatu i województwa

Zostały zgromadzone dokumenty planistyczne:

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego do roku 2030, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030, Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2018-2030, Statystyka gmin i powiatów województwa mazowieckiego na rok 2020 (Urząd Statystyczny w Warszawie, BDL), Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Grójec na lata 2020-2030, Strategia Rozwoju Gminy Warka na lata 2023-2030, Strategia Rozwoju Gminy Chynów na lata 2016-2024, Strategia Rozwoju Gminy Jasieniec na lata 2021-2027, Strategia Rozwoju Gminy Goszczyn na lata 2022-2032.

Opracowanie partycypacyjnych metod konsultacji społecznych

Kolejną formą kontaktu mieszkańców z zespołem, opracowującym wnioski do nowej LSR, były otwarte spotkania z mieszkańcami każdej z gmin, które odbyły się według następującego harmonogramu:

20.09.2022 – Chynów; 21.09.2022 – Goszczyn; 22.09.2022 – Grójec; 27.09.2022 – Jasieniec; 28.09.2022 – Warka. **Przeprowadzono łącznie 5 spotkań konsultacyjnych we wszystkich gminach powiatu grójeckiego objętych obszarem działania LGD „Jabłkowa Kraina", w których uczestniczyło łącznie 97 osób oraz zorganizowano dodatkowe spotkania: dla przedstawicieli KGW, OSP i innych organizacji, a także spotkanie dla przedstawicieli reprezentujących instytucje z otoczenia usług społecznych, mając na uwadze możliwości współpracy przy realizacji projektów w ramach PS WPR i FEMA.** Wszystkie spotkania zostały potwierdzone listą obecności. Dyskusje były bardzo owocne, uczestniczyły w nich bowiem w większości osoby mające pomysły na działalność i zainteresowane konkretnymi rozwiązaniami.

Udział w spotkaniach brali liderzy lokalnych społeczności, przedstawiciele trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Sektor publiczny stanowili w tym przypadku samorządowcy: wójtowie, burmistrz,

starosta, radni gmin, radni powiatu, sołtysi, kadra zarządzająca jednostek podległych samorządowi etc. Sektor społeczny tworzyli przedstawiciele organizacji pozarządowych w tym OSP i KGW oraz grup nieformalnych działających na danym obszarze. Sektor gospodarczy reprezentowali głównie mali i średni przedsiębiorcy. Rekrutację uczestników prowadzono we współpracy z samorządem lokalnym i działającymi na danym obszarze organizacjami pozarządowymi. Każdorazowo w spotkaniach brało udział około 10 do 30 osób.

Przebieg spotkań miał podobny scenariusz:

1. Uczestnicy spotkania otrzymywali materiały szkoleniowe i informacyjne.
2. Prowadzący spotkanie przedstawiał:
    a. informacje o sposobach pracy nad opracowaniem LSR,
    b. podstawowe informacje na temat podejścia LEADER zawarte w PS WPR,
    c. zakres LSR,
    d. cele i zasady analizy SWOT danego obszaru,
    e. pojęcie wizji dla danego obszaru i misji LGD,
    f. zasady funkcjonowania i cele działania LGD.
3. Zespół prowadzący odpowiadał na szczegółowe pytania uczestników zebrania, jak również inicjował dyskusję.
4. Prowadzono dyskusję w omawianym wcześniej zakresie.
5. Wśród uczestników spotkania przeprowadzano sondaż dotyczący analizy SWOT danej gminy.
6. Przeprowadzono ankiety potrzeb.

Opracowanie partycypacyjnych metod konsultacji

Niezwykle wydajnym źródłem informacji o potrzebach, problemach i aspiracjach mieszkańców obszaru tworzonej LSR były ankiety wypełniane podczas spotkań przez ich uczestników oraz przez wszystkich chętnych mieszkańców na stronie internetowej LGD. Z ankiet wyłoniła się lista spraw, które mieszkańcy uważają za warte realizacji. Są to kwestie ogólne jak promocja regionu, produktów regionalnych czy zagospodarowanie terenów, ale nierzadko bardzo konkretne propozycje.

Bardzo ważne było zidentyfikowanie niezbędnych informacji koniecznych do dalszego planowania prac nad LSR. Zanalizowano dokumenty i wszelkie dane z obszaru LGD wspierające prace nad LSR w obszarach istotnych dla mieszkańców, które powinny znaleźć swoje miejsce w przyszłej LSR.

Sondaże oraz ankiety potrzeb zostały przeprowadzone wśród mieszkańców wszystkich gmin obszaru objętego LSR. W badaniu ilościowym przeprowadzonym techniką ankietową wzięło udział 109 osób. Respondenci odpowiadając na pytanie o to jakie przedsięwzięcia w ich opinii w największym stopniu przyczynią się do zaspokojenia potrzeb i oczekiwań mieszkańców obszaru LGD „Jabłkowa Kraina" zdefiniowali obszary, które wymagają szczególnego zainteresowania ze strony władz LGD przy budowie nowej lokalnej strategii rozwoju.

Ankiety sondażowe dotyczyły określeń:

a. Czynniki zewnętrzne, które postrzegane są, jako bariery i utrudnienia w procesie rozwoju gminy,
b. Czynniki zewnętrzne pozytywnie wpływające na rozwój gminy,
c. Czynniki wewnętrzne stanowiące o „sile" i niepowtarzalności gminy,
d. Czynniki wewnętrzne stanowiące bariery rozwojowe gminy.

Ankiety potrzeb dotyczyły określeń:

a. Wizja terytorium objętego LSR,
b. Zapotrzebowania mieszkańców obszaru LGD na wsparcie, konkretnych przedsięwzięć,
c. Misji LGD,

d. Celów jakie powinny być zawarte w LSR.

Partnerstwo z całą uwagą zbierało propozycje, sugestie co do kształtu i założeń przyszłej Lokalnej Strategii Rozwoju. Uwzględniane były od samego początku prac nad LSR wyniki badań, ankiet, spotkań, sondaży.

Punkt informacyjno-konsultacyjny (PiK)

PiK został utworzony 20 września 2022 r w Grójcu przy ul. Piłsudzkiego 59. Punkt był czynny od poniedziałku do piątku w godzinach 7.30-15.30. Można w nim było składać uwagi dotyczące LSR, jak również uzyskiwać informacje dotyczące działania Stowarzyszenia LGD „Jabłkowa Kraina". Umożliwiał on lokalnej społeczności, bezpośredni indywidulany kontakt i gromadzenie spostrzeżeń i wniosków związanych z analizą potrzeb i potencjału obszaru LSR, z zespołem opracowującym LSR. Dysponował łączem telefonicznym i adresem e-mail.

Za pośrednictwem punktu konsultacyjnego przedstawiciele lokalnej społeczności, na każdym etapie przygotowywania strategii, mogli zapoznawać się z opracowaniami dotyczącymi strategii, wnosić uwagi oraz zgłaszać pomysły, mogli mieć również możliwość uczestniczenia w konsultowaniu rozstrzygnięć o znaczeniu strategicznym – czyli wpływać na kształt LSR. Konsultacjom została poddana również opracowana końcowa wersja dokumentu przed zatwierdzeniem jej przez Walne Zebranie Członków.

Internetowe konsultacje strategii

Podczas procesu budowy LSR funkcjonowała, na stronie internetowej LGD, zakładka – „Przygotowanie LSR na lata 2021-2027", za jej pośrednictwem mieszkańcy obszaru byli informowani o przebiegu prac oraz mieli możliwość zgłaszania uwag, propozycji i ocen – za pomocą e-maila lub wiadomości na Messenger poprzez przesłanie uzupełnionej ankiety internetowej.

W trakcie spotkań w gminach uczestnicy, którzy udostępnili swoje adresy e-mail zostali włączeni do listy e-mailingowej, która została wykorzystywana do informowania o zakończonych i podejmowanych nowych pracach przy budowie LSR. Uczestnicy wypełniali mini ankietę, w której zapytano o ich oczekiwania, propozycje przedsięwzięć z jednoczesnym wskazaniem celu itp. Dyskusje zmierzały w kierunku uzyskania informacji na temat gotowości uczestników do realizowania proponowanych działań, czy i w jaki sposób zmieni się obszar LGD, komu powinno poświęcić się najwięcej uwagi w LSR i dlaczego. Przeprowadzona dyskusja z udziałem moderatora ukierunkowana była na najważniejsze elementy diagnozy, kluczowe problemy i ich przyczyny, a w konsekwencji sposób na eliminowanie przyczyn w kontekście definiowanych celów przedsięwzięć i wskaźników.

Najważniejszym zadaniem zespołu było wypracowanie podstawowych założeń do LSR, które prezentowano podczas spotkań konsultacyjnych. Do zadań zespołu należało też odnoszenie się do uwag wpływających do biura LGD np. e-mailem czy zgłaszanych bezpośrednio przez mieszkańców podczas konsultacji w biurze. Podczas narad zespołu ds. opracowania LSR oraz posiedzeń organów LGD dokonano analizy przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji.

Opracowanie projektu LSR

Lokalna Strategia Rozwoju została przygotowana z wykorzystaniem zróżnicowanych środków komunikacji, w tym elektronicznej. Strategia nie została w całości przygotowana przez podmiot zewnętrzny. Bezpośrednie prace wykonał Zespół Partycypacyjny ds. LSR. Wykorzystane zostały wszystkie informacje zebrane na podstawie dokumentów planistycznych, danych statystycznych i innych dostępnych źródeł. Uwzględniono wyniki ankiet, sondaży i wywiadów, wykorzystano dane z konsultacji społecznych. Dokonano analizy przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji. Określono plan komunikacji ze wskazaniem grup docelowych. Zdefiniowano grupy docelowe, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji społecznej, określono plan komunikacji z tymi grupami. Wskazano docelowe efekty działań komunikacyjnych i określono sposób dotarcia do grupy. Wyniki analizy SWOT określono przy użyciu narzędzi statystycznych, wybrano odpowiedzi powtarzające się najczęściej z jednoczesnym uwzględnieniem tego typu danych zawartych w dokumentach planistycznych JST, w tym przypadku zastosowano preferencje adekwatne do liczby mieszkańców danego obszaru.

PODSUMOWANIE:

Narzędzia stosowane w metodzie partycypacji:

Podczas prac na LSR stosowano różne techniki. Chodziło o to żeby o pracach nad LSR dowiedziało się jak najwięcej mieszkańców obszaru LGD, każdy miał prawo do wypowiedzenia się, zaproponowania swoich pomysłów.

1. spotkania publiczne – otwarte – prowadzone przez pracowników biura;
2. konsultacje on-line – z wykorzystaniem strony www, aplikacji TEAMS, ZOOM;
3. biuro LGD –traktowano jako punkt informacyjno-konsultacyjny;
4. stosowano: burzę mózgów, ankiety, spotkania;
5. przeprowadzono warsztaty animacyjne z zastosowaniem takich metod jak: dyskusje, otwarte spotkania, warsztaty deliberatywne, rozmowy obywatelskie.
6. Rozmowy telefoniczne kierowano szczególnie do osób w trudnej/niekorzystnej sytuacji, które nie mogły przyjechać na spotkanie i rozmawiano o potrzebach i ich oczekiwaniach;

Wymienione metody wykorzystane były podczas każdego kluczowego etapu prac nad LSR:

- diagnoza i analiza SWOT
- opracowanie celów i wskaźników
- opracowanie planu działania
- opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru,
- opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji,
- przygotowanie planu komunikacji w odniesieniu do realizacji LSR.

Partycypacja w trakcie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju

Z punktu widzenia długofalowego Lokalna Strategia Rozwoju ma przyczynić się do rozwoju obszaru w wielu aspektach. Po pierwsze ma wspierać bezpośrednio konkretne podmioty (konkretne organizacje, przedsiębiorców czy też gminy), ale ma też animować współpracę pomiędzy nimi i przyczyniać się do tworzenia lokalnego partnerstwa na rzecz rozwoju obszaru. Rolą LGD jest animowanie współpracy, pośredniczenie w nawiązywaniu kontaktów szczególnie z podmiotami wewnątrz obszaru oraz tworzenie inicjatyw ponadgminnych. Ważne jest zatem, aby współuczestnictwo we wdrażaniu LSR podmiotów z różnych sektorów i obszarów zainteresowania (partycypacja) odbywało się w sposób skoordynowany i powiązany w sposób bezpośredni i pośredni. Stowarzyszenie LGD „Jabłkowa Kraina" widzi swoja rolę w tym procesie jako jego animatora.

Współpraca międzygminna będzie animowana poprze organizację spotkań w siedzibie LGD (dla NGO, jednostek kultury i lokalnych liderów), gdzie prezentowane będą pomysły na projekty z różnych obszarów tematycznych, z różnych gmin, z naciskiem na wzajemne zapraszanie się do udziału w nich przez partnerów z terenu LGD. Działanie takie ma nie tylko wymiar promocyjny ale także pozwoli na nawiązanie realnej współpracy pomiędzy organizacjami takimi jak (KGW, OSP, sołectwa).

W procesie komunikacji na etapie wdrażania LSR będą stosowane zdywersyfikowane kanały informacyjne skierowane do lokalnej społeczności, tak aby nie wykluczać żadnej z grup społecznych. Wykorzystywane będą zatem kanały komunikacji bezpośredniej: biuro LGD, które zbiera i rozpowszechnia informacje w trakcie spotkań bezpośrednich i on-line oraz rozmów telefonicznych, gminni Koordynatorzy LGD, którzy przekazują informacje o LGD w sposób bezpośredni wśród mieszkańców poszczególnych gmin (także tym pozbawionym dostępu do innych narzędzi komunikacji), mailing oraz prowadzenie mediów społecznościowych, informacje w lokalnej prasie drukowanej, która dostarczana jest do każdego domu na terenie LGD, stoiska promocyjno-informacyjne na wydarzeniach plenerowych, spotkania informacyjno-promocyjne oraz szkoleniowe i doradcze prowadzone stacjonarnie i/lub on-line. Dzięki zastosowaniu alternatywnych form komunikacji żadna z grup społecznych nie będzie dyskwalifikowana, gdyż informacje można będzie uzyskać w formie elektronicznej, ale także drukowanej (dedykowanej głównie osobom starszym i wykluczonym cyfrowo). Będzie można uczestniczyć w szkoleniach stacjonarnie ale także on-line bez konieczności wychodzenia z domu, podobnie doradztwo czy informacje można będzie otrzymać stacjonarnie ale także on-line w wygodnych dla siebie godzinach. Wszelkie te działania maja na celu wprowadzenie otwartości w procesie komunikacji na linii LGD – społeczność lokalna.

ROZDZIAŁ IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

Wprowadzenie:

W rozdziale IV przedstawiono diagnozę kluczowych obszarów tematycznych. Wyłoniono najważniejsze obszary wynikające z badań społecznych, ze specyfiki obszaru LGD, spójności i zgodności z założeniami PS WPR oraz FEMA i jego celów szczegółowych, przeznaczonych dla podejścia RLKS. Analizę potrzeb, oczekiwań i możliwości przeprowadzono stosując analizę SWOT (mocne strony, słabe strony, szanse oraz zagrożenia).

Przeanalizowane wyniki zarówno SWOT jak i ankiet pozwoliły określić cele, potrzeby, potencjał obszaru i wskaźniki strategii Stowarzyszenia „Jabłkowa Kraina". Wykorzystano również dane statystyczne GUS , Bank Danych Lokalnych .Badając potrzeby i potencjał obszaru LGD można było podczas konsultacji z interesariuszami określić zakresy tematyczne dla Lokalnej Strategii Rozwoju, są to: 1. Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji, a także 2. Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną.

Zakłada się, że realizacja przedsięwzięć zostanie dofinansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Lokalna Grupa Działania przewiduje także, jeżeli zaistnieją do tego odpowiednie warunki, wsparcie przedsięwzięć wynikających z LSR w ramach celów szczegółowych wskazanych w Funduszach Europejskich dla Mazowsza (FEMA) na lata 2021-2027.

Analiza potencjału rozwojowego i potrzeb obszaru działania Stowarzyszenia LGD „Jabłkowa Kraina" dała możliwość opracowania LSR, zawierającej opis obszarów problemowych, na które Lokalna Grupa Działania w zbliżającym się okresie programowania będzie, wspólnie ze wszystkimi grupami docelowymi szukała odpowiedzi. Dzięki zaangażowaniu i wskazaniu wspomnianego potencjału i potrzeb, jest możliwość poprawy jakości życia mieszkańców analizowanego obszaru. Zespół ds. opracowania LSR dla potrzeb zidentyfikowania potencjału zbierał dane poprzez: organizację spotkań konsultacyjnych; przeprowadzenie badań ankietowych; spotkania zespołu ds. tworzenia LSR z różnymi grupami interesariuszy; opracowanie matrycy SWOT w oparciu o dane zastane i wywołane; analizę danych zastanych dostępnych w statystykach publicznych np. Bank Danych Lokalnych/GUS.

IV. 1 Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru LSR.

IV.1.1 Zagospodarowanie przestrzenne oraz infrastruktura.

W wyniku diagnozy sformułowano problem w brzmieniu „*niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna*", wskazując między innymi na następujące przyczyny: słabo rozwinięta sieć gazowa oraz wodno-kanalizacyjna; brak bezpiecznych przejść dla dzieci, chodników przy szkołach; słaba sieć drogowa szczególnie na wsi; niedostatecznie przygotowane drogi przy wjazdach do miasta; brak miejsc parkingowych; w wielu miejscach brak dostępu do szybkiego Internetu; niskie/słabe gwarancje bezpieczeństwa energetycznego – słaba sieć energetyczna i zbyt wolne działania zmieniające systemy ogrzewania (OZE, pompy ciepła, inne); zbyt niskie wykorzystanie dostępnych środków finansowych na zieloną energię przez samorządy szczególnie w budynkach użyteczności publicznej, a przez to brakuje działań obniżających koszty.

Rozwiązaniem problemu może być: zwiększenie starań o środki na infrastrukturę z funduszy unijnych dostępnych w UM; zadbanie o bezpieczeństwo dzieci i młodzieży poprzez budowę np. miasteczka ruchu, organizację szkolenia w zakresie bezpieczeństwa ruchu, bezpieczeństwa w relacjach z obcymi, a także podczas imprez; wykorzystanie innowacyjnych sposobów zmiany ogrzewania, zmniejszając koszty ogrzewania i zwiększając dbanie o środowisko; zwiększenie dostępności i mocy Internetu. **Cel szczegółowy II LSR Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną. Cel szczegółowy FEMA 2021-2027:** CS 4vi (Kultura i turystyka – EFRR)

Zagospodarowanie przestrzenne.

Lokalną Grupę Działania tworzy obszar 5. gmin w tym: dwie miejsko-wiejskie Grójec i Wark a oraz trzy wiejskie Chynów, Goszczyn i Jasieniec. Obszar charakteryzuje się spójnością gospodarczą, przestrzenną, społeczną i historyczną. Obszar LGD jest położony na terenie powiatu grójeckiego i nazywany jest często mikroregionem grójecko-wareckim. Mikroregion charakteryzuje teren z bardzo dobrymi ciągami komunikacyjnymi przebiegającymi przez Mazowsze. Połączenie gmin obszaru LGD stanowi wyraźną strukturę funkcjonalno-przestrzenną. Na terenie

obszaru LGD sieć osadniczą stanowi 195 miejscowości oraz 184 sołectwa. Chynów 54 sołectwa, Goszczyn 11 sołectw, Grójec 41 sołectwa, Jasieniec 31 sołectw oraz Warka 46 sołectw.

Każda gmina obszaru LGD posiada plan ochrony środowiska przyrodniczego, służący prawidłowemu zarządzaniu zasobami gospodarczymi i przyrodniczymi, a ich ustalenia ściśle wiążą przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Infrastruktura drogowa

Gminy należące do obszaru działania LGD leżą niemal w połowie drogi między dwoma największymi miastami województwa mazowieckiego, tj. Warszawą (odległą o średnio 53 km) i Radomiem (odległym o 60 km), które łączy droga krajowa nr 7 (Warszawa-Kraków), przebiegająca w pobliżu granic gminy Jasieniec. Najbliższe miasta dla Jasieńca to: Grójec (6 km) oraz Warka (18 km i równocześnie najbliższa stacja kolejowa), które łączy droga wojewódzka nr 730. Gmina **Jasieniec** sąsiaduje z gminami: **Grójec, Chynów, Warka**, **Goszczyn.** Transport osobowy realizowany jest przez komunikację autobusową (PKS), która zapewnia bezpośrednie połączenia gmin z Grójcem, Warką i Warszawą. Bliska odległość od stolicy, położenie w bezpośrednim sąsiedztwie tras S7 (łączącej północ i południe kraju) oraz drogi krajowej nr 50 (ze wschodu na zachód), niski stopień uprzemysłowienia i brak konkurencji stanowi o niemal idealnych warunkach dla przyszłych inwestorów zainteresowanych lokalizacją swoich przedsiębiorstw w centrum kraju, a jednak z dala od dużych aglomeracji, na terenach korzystniejszych z punktu widzenia ekonomii i swobody w kształtowaniu lokalnej przestrzeni.

Sieć komunikacyjna jest elementem ważnym dla rozwoju obszaru LGD. Układ komunikacyjny, na obszarze LGD, zapewnia dobre relacje z otoczeniem zarówno zewnętrznym jak i wewnątrz obszaru. Podstawowy układ komunikacyjny gminy tworzą DK 50 oraz 7, a także część dróg powiatowych. Uzupełnieniem jest sieć dróg gminnych, które bezpośrednio bądź pośrednio wiążą gminy obszaru ze sobą. Na poprawę dróg wpływ ma umiejętność korzystania przez gminy obszaru LGD z różnych dostępnych środków i tak na przykład: z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg sfinansowano – Zadanie „Przebudowa drogi gminnej – ul. Wichradzkiej w Warce", Gmina Jasieniec wyremontowała około 1,5 km odcinka drogi gminnej w miejscowościach Justynówka i Tworki. Gmina Goszczyn – dwa odcinki dróg gminnych i do użytku oddano prawie 2 km dróg, w gminie Grójec zakończono budowę ulicy Wiatracznej – droga 14 KDL wraz z niezbędną infrastrukturą na odcinku od ulicy Sienkiewicza do ulicy Zbyszewskiej, z kolei w gminie Chynów przebudowano i wyremontowano drogi gminne w miejscowości Milanów. Każda z gmin brakujące środki dołożyła z własnego budżetu.

Infrastruktura techniczna – sieć wodociągowa i kanalizacyjna.

Wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu mieszkańców, gminy stawiają na, rozwój infrastruktury: budują kolejne odcinki wodociągów i kanalizacji, zmieniają systemy grzewcze. W skład infrastruktury wodociągowej np. gminy Chynów wchodzi 7 stacji uzdatniania wody. W stacjach tych woda jest pobierana z zasobów podziemnych oraz uzdatniana do parametrów zgodnych z aktualnymi wymaganiami. Sieć wodociągową stanowi 260 808,16 m.b. sieci rozdzielczej rozprowadzającej wodę do wszystkich miejscowości w gminie. Dostęp do wody z wodociągu publicznego ma ok. 95% domostw. Pozostałe 5% są to tereny niezurbanizowane o rzadkiej zabudowie.

W gminie Chynów istnieją dwie publiczne oczyszczalnie ścieków: w Sułkowicach oraz w Drwalewie. Gmina dysponuje 50 679,51 m.b. kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami głównie w aglomeracji Sułkowice oraz aglomeracji Drwalew.

W gminie Goszczyn z kolei biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne 82,10% domostw przyłączonych jest do wodociągu, 76,48% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 74,13% mieszkań posiada łazienkę, 59,98% korzysta z centralnego ogrzewania, a 51,45% z gazu sieciowego. W Goszczynie systematycznie rozbudowywana jest sieć wodociągowa. Zwiększa się liczba domostw korzystających z bieżącej wody. Gmina rozbudowuje i modernizuje oczyszczalnie ścieków.

Z kolei na terenie Gminy Grójec usługi w zakresie zbiorowego dostarczania wody oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków świadczy spółka komunalna Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Grójcu Sp. z o. o., która obsługuje także dwie komunalne oczyszczalnie ścieków: w Kobylinie i wiejską w Uleńcu.

W gminie Jasieniec władze starają się rokrocznie rozbudowywać sieć wodociągową, rozumiejąc, że bezpośredni dostęp do wody podnosi jakość życia mieszkańców. W ramach wykonanych prac zastąpiono stary, azbestowy

odcinek wodociągu za Stacją Uzdatniania Wody w Jasieńcu nowym wodociągiem i przyłączami, jak również wybudowano kolejną część sieci przy ul. Osiedlowej. Długość eksploatowanej sieci wodociągowej rozdzielczej (bez przyłączy) wynosi 70,05 km. 49,7% ludności zamieszkującej Gminę Jasieniec korzysta z instalacji wodociągowej. Biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne 93,91% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 92,59% nieruchomości wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 89,98% mieszkań posiada łazienkę, 84,16% korzysta z centralnego ogrzewania, a 34,34% z gazu sieciowego.

W Warce uruchomiono nowoczesną oczyszczalnię ścieków. Wszystkie gminy obszaru LGD wykorzystują środki finansowe zewnętrzne na poprawę warunków np. z PROW, NFOŚiGW oraz środki własne. Gminy starają się dbać o czyste powietrze wymieniając urządzenia grzewcze węglowe na montaż odnawialnych źródeł energii. Wybudowano budynek z mieszkaniami komunalnymi, planuje się budowę nowoczesnego ośrodka zdrowia oraz obiektów sportowych.

Gospodarka odpadami.

Gospodarkę odpadami komunalnymi dla obszaru 3 gmin należących do LGD prowadzi powołany w tym celu Związek Międzygminny pod nazwą „Natura", przygotowując co roku analizę stanu gospodarki odpadami. Celem opracowania analizy jest weryfikacja możliwości technicznych i organizacyjnych gmin w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi. Analizę sporządza się na podstawie art. 9tb ust. 1 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, gdzie określony został wymagany zakres analizy tzn.:

- możliwości przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych, bioodpadów stanowiących odpady komunalne, koszty poniesione w związku z odbieraniem, odzyskiem, recyklingiem i unieszkodliwianiem odpadów komunalnych w podziale na wpływy, wydatki i nadwyżki z opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi;
- liczbę mieszkańców oraz liczbę właścicieli nieruchomości, którzy nie zawarli umowy;
- ilość odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie gminy, w tym ilość niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i bioodpadów stanowiących odpady komunalne.

Obszar LGD ma możliwości przetwarzania niesegregowanych odpadów komunalnych i bioodpadów ponieważ jest do tego przygotowany technicznie. Jednocześnie w gminach należących do LGD „Jabłkowa Kraina" działają Punkty Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych, gdzie nieodpłatnie przyjmowane są np. odpady opakowaniowe wielomateriałowe, opakowania szklane, z tworzyw sztucznych, z metali, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, oraz odpady niebezpieczne. Każda gmina samodzielnie ustala stawki za zbierane odpady i tak dla przykładu w gminie Chynów: stawka podstawowa przy segregacji odpadów – 27 zł od osoby; stawka w przypadku kompostowania odpadów zielonych na własnej nieruchomości – 24 zł od osoby, natomiast w przypadku stwierdzonego braku prawidłowej segregacji odpadów ustalono stawkę – 100 zł od osoby.

IV.1.2 Gospodarka i przedsiębiorczość.

W wyniku diagnozy sformułowano problem w brzmieniu „*niewystarczające tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości*", wskazując między innymi na następujące przyczyny: spadek dochodów rolników, niskie zarobki, brak miejsc pracy dla specjalistów; brakuje firm przetwarzających owoce z naszego terenu, brak rąk do pracy, niskie bezrobocie; trudności finansowe sadowników; brak propozycji pracy dla młodych, dlatego uciekają lub nie wracają po studiach; brak otwartości sadowników na innowacje i inną działalność niż sadownictwo; brakuje usług: restauracji, pubów, gastronomii – z wykorzystaniem np. produktu lokalnego; brak wykorzystania nowoczesnych sposobów prowadzenia działalności; zwiększona ilość niebezpiecznych odpadów.

Rozwiązaniem problemu może być: wspólne tworzenie lepszych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości; zadbanie o rozwój i modernizację tłoczni soków z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań; wykorzystanie prężnie działających grup producenckich; sprawdzenie możliwość zbudowania biogazowni z wykorzystaniem lokalnej biomasy; rozwijanie rynku warzyw i owoców; pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych; zadbanie o budowanie partnerstw między przedsiębiorcami, samorządami i organizacjami obywatelskimi; korzystanie z innowacyjnych metod w celu zmniejszenia ilości odpadów i zmniejszenia emisji; stosowani zamkniętego obiegu emisyjności poprzez stosowanie instalacji fotowoltaicznych; ograniczanie w przedsiębiorstwach ilości

produkowanych odpadów i szukanie sposobu na ich utylizację wewnątrz przedsiębiorstwa bez szkodzenia środowisku.

Analizując tabelę poniżej – podmiotów wg. klas wielkości – zarejestrowanych jest 7 036 wszystkich firm. Najwięcej firm w każdej gminie obszaru LGD zatrudnia od 0-9 osób.

Tabela nr 4. Podmioty wg klas wielkości – dane GUS.

Gmina:	**Chynów**	**Goszczyn**	**Grójec**	**Jasieniec**	**Warka**
Mikro-przedsiębiorstwa (0-9 zatrudnionych)	784	201	3 731	373	1 726
Małe przedsiębiorstwa (10-49 zatrudnionych)	23	3	94	10	60
Średnie przedsiębiorstwa (50-249 zatrudnionych)	1	1	18	2	9
Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (<250 zatrudnionych)	**808**	**205**	**3843**	**385**	**1 795**

Tabela nr 5. Podmioty wg form prawnych – dane GUS BDL (31.12.2020)

Gmina:	**Chynów**	**Goszczyn**	**Grójec**	**Jasieniec**	**Warka**
Spółdzielnie	1	0	18	2	6
Spółki handlowe ogółem	48	8	303	25	137
Spółki handlowe z kapitałem zagranicznym	1	-	59	3	10
Spółki handlowe – z o.o.	38	8	245	24	10
Spółki cywilne	48	6	369	29	2

Tabela nr 6. Podmioty **przeważającej** działalności – dane GUS BDL (31.12.2020)

Gmina: / Działalność:	Chynów	Goszczyn	Grójec	Jasieniec	Warka
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych. włączając motocykle	195	65	857	103	425
Budownictwo	114	14	323	38	147
transport	45	17	265	28	108
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	58	8	263	22	118
Przetwórstwo	45	12	195	23	107
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	31	6	103	9	113
Pozostała działalność	40	6	173	12	84
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	13	4	106	8	60
Edukacja	13	1	91	6	35
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	11	1	25	4	23

Analizując tabele podmiotów **przeważającej** działalności jasno widać, że na całym obszarze LGD najwięcej podmiotów zajmuje się handlem, naprawą samochodów, motocykli, budownictwem, transportem i przetwórstwem. Widać również, że w gminie Grójec i Warka zarejestrowanych jest najwięcej w/w podmiotów ale także zajmujących się zakwaterowaniem, usługami gastronomicznymi oraz edukacją. Analizując sektor publiczny widać, że zdominowany jest przez podmioty użyteczności publicznej: administrację, edukację, opiekę zdrowotną i pomoc społeczną oraz działalność związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją.

Tabela nr 7. Budżet i wydatki budżetu gmin na 1 mieszkańca.

Gmina	**Budżet gminy mln**	Kwota na 1 mieszkańca w tys.	**Wydatki ogółem budżetu**	Kwota na 1 mieszkańca w tys.
	2020	2020	2020	2020

Chynów	55,26	5,44	54,74	5,39
Goszczyn	17,31	5,93	16,71	5,73
Grójec	143,98	5,47	142,32	5,41
Jasieniec	31,70	5,84	29,74	5,48
Warka	99,98	5,14	97,05	4,99

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Bank Danych Lokalnych 31.12.2020 r

IV.1.3 Rynek pracy na obszarze LGD.

W wyniku diagnozy sformułowano problem w brzmieniu „*niezrównoważony rozwój przetwórstwa i produkcji owoców i warzyw – rozwój rynku pracy*", wskazując między innymi na następujące przyczyny: coraz mniej opłacalna produkcja sadowniczo-warzywna; niskie marże na produkty; wzrost cen energii – koszty nie pozwalają na wprowadzenie innowacji; zbyt niski wzrost produkcji zdrowej żywności – powodem koszty produkcji; niewystarczająca promocja produktów lokalnych połączonych ze zdrową żywnością; zbyt niska jeszcze świadomość ekologiczna; zagrożeniem jest import owoców z zagranicy; rozwój dużych marketów, wymuszanie na producentach jak najniższych cen; dwuletnia pandemia. Rozwiązaniem problemu może być: zwiększanie świadomości mieszkańców lokalnych, turystów, mieszkańców miast; organizacja wspólnej sprzedaży – np. poprzez grupy producenckie; zmiana systemów ogrzewania np. szklarni, czy podczas przetwarzania; promowanie zdrowej żywności, ekologii, ochrony środowiska; zwiększenie rynku zbytu dla produktów przetworzonych; zmniejszenie zużycie nawozów i przechodzenie na produkcję bio; wykorzystanie własnych lokalnych produktów w żywieniu turystów; zdobywani nowych atrakcyjnych rynków na Zachodzie; sprzedaż produktów za pośrednictwem grup producenckich – wynegocjują lepsze ceny w imieniu producentów. Na opisywanym obszarze LGD na 1 000 mieszkańców pracuje **714 osób**, w tym kobiety stanowią 54,26% osób pracujących. Na obszarze jest stosunkowo niski stopień bezrobocia, stanowi on od 1,8-2,6% zarejestrowanych bezrobotnych, **a średnia wynosi 2,3%.** Średnie wynagrodzenie dla obszaru wynosi 5 088 zł. co odpowiada 93.80% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Odnotowane w 2020 roku wynagrodzenie dla Mazowsza wynosi 6 528 zł, natomiast dla Kraju 5 523 zł. W tabeli nr 8. przedstawiono liczbę osób pracujących na 1 000 mieszkańców w poszczególnych gminach, pokazano zarejestrowane bezrobocie, w tym procent zarejestrowanych kobiet oraz średnie wynagrodzenie. Ciekawymi danymi są liczby pokazujące osoby wyjeżdżające do pracy poza teren obszaru LGD, ale też przyjeżdżające na opisywany obszar. Saldo wyjeżdżających do przyjeżdżających jest ujemne, natomiast obszar LGD nie zostaje pozbawiony pracowników. W tabeli można również znaleźć informację w jakich firmach mieszkańcy wykazują największą aktywność zawodową w podziale na K/M.

Charakterystyka grup pozostających poza rynkiem pracy.

W wyniku diagnozy sformułowano problem w brzmieniu „*zwiększająca się liczba osób w wieku powyżej 60 lat, osób z niepełnosprawnością, osób w niekorzystnej sytuacji*", wskazując między innymi na następujące przyczyny: kobiety po urlopach macierzyńskich – zmniejszone kompetencje, trudny psychicznie powrót przy szybko zmieniających się warunkach; samotność ludzi starszych – zbyt mało miejsc do wspólnych spotkań mieszkańców, brakuje organizacji czasu wolnego; niedostateczny dostęp do dobrej jakości usług służby zdrowia; brak usług społecznych tzw. opieki wytchnieniowej; za mało organizacji pozarządowych zajmujących się problemami zdiagnozowanej grupy; za mało Domów Kultury – oferta istniejących DK nie trafia do wszystkich zainteresowanych; niska aktywność osób starszych – problemy z dojazdami w miejsca zorganizowanej imprezy; brak współdziałania między mieszkańcami, zdezintegrowane środowiska, brak wzajemnego zaufania, osłabione więzi społeczne i rodzinne; brakuje informacji o planowanych działaniach, konkursach, imprezach; brakuje szkoleń, wsparcia w zintegrowaniu środowiska, warsztatów, realizacji wspólnych projektów, wykluczenie cyfrowe seniorów; kłopoty komunikacyjne – braki w transporcie publicznym. Rozwiązaniem problemu może być: tworzenie miejsc spotkań i zapraszanie mieszkańców szczególnie z grup w niekorzystnej sytuacji (kobiety, osoby z niepełnosprawnością); przygotowanie zainteresowanych do szkoleń z usług społecznych; zadbanie o rozwój psychiczny i fizyczny osób starszych – wycieczki, spacery, spotkania, wspólne oglądanie filmów i dyskusja, nauka obsługi urządzeń cyfrowych; zidentyfikowanie „pustostanów" z przeznaczeniem na miejsca spotkań – świetlice; zidentyfikowanie tematów szkoleniowych i organizacja szkoleń; łączenie grup młodzieży z seniorami – wymiana doświadczeń; większe zaangażowanie organizacji pozarządowych; przygotowanie (np. NGO) Lokalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych – Strategia Rozwoju Usług Społecznych na podstawie, którego będzie można otrzymać środki unijne na długotrwałe wspieranie

osób starszych; zwiększenie ilości usług opiekuńczych dziennych, całodobowych, poprawa dostępu do usług opieki dziennej dla seniorów w powstałej infrastrukturze; poprawienie sposobu komunikacji z mieszkańcami. Największy problem ze znalezieniem odpowiedniej pracy, zgodnej z kompetencjami, odpowiednio opłacanej mają:

- kobiety – wracające do pracy po urlopach macierzyńskich, często po urlopie opiekuńczym nad osobami zależnymi (rodzice, dziadkowie, osoba niepełnosprawna) – ich kompetencje się zdezaktualizowały, muszą znaleźć czas na dodatkową naukę;
- młodzież do 25 roku życia – zdali maturę, nie poszli na studia, nie mają doświadczenia, często nieodpowiednie do kompetencji wymagania finansowe, brakuje im ochoty do zdobywania nowych umiejętności;
- osoby w wieku 45+; 50+ – utraciły pracę i/lub są zagrożone utratą pracy – warunkiem utrzymania pracy jest przekwalifikowanie. Wiele osób z tej grupy utraciło prace podczas pandemii.
- emeryci, renciści – brakuje miejsc gdzie mogli by dorobić do niskich świadczeń.

Częściowe wsparcie dla rozwiązywania opisanych problemów może nastąpić w wyniku realizacji LSR. Wparcie to zostało opisane w: **Celu I Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji** przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach oraz przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności, magazynowania oraz przetwórstwo owoców, a także sprzedaż bezpośrednia.

Podejmowanie działań prowadzących do utworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwijanie branż pozarolniczych może pomóc w minimalizowaniu ryzyka wystąpienia lub nasilenia się bezrobocia. Należy również podjąć działania zachęcające osoby bezrobotne do podnoszenia swoich kwalifikacji oraz potencjalnych przedsiębiorców do lokowania swoich siedzib na obszarze LSR, co wpłynie nie tylko na rozwój obszaru, ale również na poprawę jakości życia mieszkańców. Ma to swoje odzwierciedlenie w celach oraz przedsięwzięciach LSR: **Cel I LSR. Cel szczegółowy FEMA 2021-2027:** CS 4h (Włączenie społeczne – EFS), CS 4g (Edukacja – EFS)

Tabela nr 8. Rynek racy na obszarze LSR

Gmina	Pracujących wg płci		Bezrobotni zarejestrowani %		bezrobocie				Aktywność mieszkańców obszaru LGD w różnych sektorach w K/M %			
	ogółem	Kobiety %	ogółem	Kobiety średnie %	Mazowsze średnie %	Cały kraj średnie %	Średnie wynagrodzenie	Saldo wyjazdy/ przyjazdy do pracy	rolniczy pracownicy %	Przemysł Budowni-ctwo %	Handel, usługi %	Finanse %
	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020	2020
Chynów	723	55,8	2,6	2,1	5,2	6,3	5 088	-786	45,6/50,2	15,6/29,4	11,0/11,2	2,2/0,8
Goszczyn	403	50,37	1,5	2,4	5,2	6,3	5 088	-83	45,6/50,2	15,6/29,4	11/11,2	2,2/0,8
Grójec	291	46,94	2,5	2,6	5,2	6,3	5 088	0	45,6/50,2	15,4/29,6	11/11.2	2,2/08
Jasieniec	503	55,5	2,5	1,8	5,2	6,3	5 088	-359	45,6/50,2	15,6/29,4	11/11,2	2,2/0,8
Warka	148	48,7	3,0	2,6	5,2	6,3	5 088	-1 143	45,6/50,2	15,4/29,6	11/11.2	2,2/08

Na całym obszarze Lokalnej Grupy Działania na 1 000 mieszkańców pracuje 679 osób, GUS, BDL na (31.12.2020), dane powiatowe.

IV.1.4 Sektor społeczny

Do zadań gmin należących do obszaru LGD w zakresie ochrony zdrowia publicznego, należy m.in. zabezpieczenie dostępności do świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej oraz stomatologii zgodnie z minimalnym planem zabezpieczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Mieszkańcy obszaru LGD w każdej gminie znajdują usługi podstawowej opieki zdrowotnej. Są to usługi świadczone przez Gminne Samodzielne Publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (SDPZOZ). W Ośrodku Zdrowia mieści się gabinet lekarza POZ, gabinet zabiegowy z aparatem EKG, gabinet do USG, punkt szczepień, punkt pobrań krwi do analiz. GSPZOZ oferuje również bezpłatne konsultacje lekarza specjalisty neurologa (raz w miesiącu). Ośrodki Zdrowia świadczą opiekę zdrowotną w dni robocze pn., pt. w godz. 8:00 – 15: 35 a wt. – czw. w godz. 8:00 – 18:00. Dla gmin należących do LGD „Jabłkowa Kraina" najbliższy szpital powiatowy znajduje się w Grójcu, który świadczy szerszy zakres usług medycznych w tym usług specjalistycznych.

Z uwagi na fakt, iż obecne warunki lokalowe istniejących ośrodków zdrowia uniemożliwiają rozszerzenie zakresu niektórych usług medycznych, rozważana jest koncepcja budowy ośrodka zdrowia spełniającego standardy i wymogi stawiane tego typu obiektom. Część ośrodków zdrowia przeszła modernizacje, dostosowując wejścia dla osób z niepełnosprawnościami, pojawiły się na parkingach miejsca specjalnie przeznaczone dla niepełnosprawnych. Gminy starają się nie tylko o dyżury lekarzy podstawowej opieki, lekarzy rodzinnych, ale o stomatologów, opieki specjalistycznej w zakresie położnictwa i ginekologii, o usługi ambulatoryjne. Działalność w zakresie usług medycznych oparta jest o dobrze wyposażone pracownie diagnostyczne: zakład diagnostyki obrazowej (aparatura do wykonywania zdjęć rentgenowskich, tomografia komputerowa, USG z kolorowym Dopplerem, teleradiologia), pracownie diagnostyki elektroencefalografii i endoskopowej. Zatrudniona jest wykwalifikowana kadra medyczna, przygotowana do niesienia pomocy chorym zgodnie z najnowszą wiedzą medyczną i zasadami etyki. Mieszkańcy mogą korzystać również z Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej gdzie znajdą pielęgniarki rodzinne, dietetyczki, skorzystają z usług EKG, spirometrii czy fizjoterapii.

Edukacja, Szkoły, przedszkola, żłobki.

W wyniku diagnozy sformułowano problem w brzmieniu **grupy interesariuszy, szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR:** „*dzieci i młodzież*", wskazując między innymi na następujące przyczyny: zbyt mało ofert spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież; niedostateczna uwaga rodziców na to co robią dzieci i młodzież; zwiększone kłopoty psychologiczne dzieci i młodzieży – m.in. z powodu Covidu-19, zbyt długi czas spędzany przy komputerze, na portalach społecznościowych; zbyt małe zainteresowanie osób dorosłych problemami młodzieży, zbyt mało rozmów spowodowane m.in. brakiem zaufania, że otrzymają pomoc, wsparcie; zbyt mało psychologów, pedagogów w szkołach – młodzież nie ma się do kogo zwrócić; zbyt dużo agresji wśród uczniów wszystkich typów szkół i nieprzygotowani nauczyciele do radzenia sobie z agresją młodzieży i przemocą; niewysoka/niska aktywność młodzieży w życiu lokalnej społeczności – strach szczególnie dorosłych przed narkotykami i alkoholem wśród młodzieży.
Rozwiązaniem problemu może być: wspólne wypracowanie ciekawej oferty dla dzieci i młodzieży w spędzaniu czasu wolnego; spotkania z rodzicami i zwracanie uwagi na niepokojące zachowania, kłopoty; zwiększona ilość godzin psychologów, pedagogów – organizować warsztaty psychologiczne, rozmawiać z młodzieżą o problemach, o zagrożeniach, nie lekceważyć sygnałów; zwiększenie aktywność NGO we współpracy z młodzieżą – wspólne projekty; przygotowanie nauczycieli do radzenia sobie z agresją i przemocą wśród młodzieży; wykorzystywanie szkół, świetlic do budowania dobrych relacji z dziećmi i młodzieżą; dbanie o lepszą komunikację szkolno-publiczną tak żeby młodzież mogła uczestniczyć w różnych zajęciach popołudniowych jeżeli mieszkają w oddalonych miejscach; pozyskanie środków na rozwój infrastruktury sportowej, edukacyjnej, kulturalnej; zapraszanie młodzieży do działań w lokalnej społeczności i dawanie zadań; mobilizacja aktywności społecznej np. podczas Święta Ziemi, akcji sprzątania lasów, rzek, WOŚP, itp.

W porównaniu do całego województwa mazowieckiego mieszkańcy obszaru LGD mają znacznie niższy poziom wykształcenia. Wśród kobiet mieszkających na obszarze największy odsetek ma wykształcenie wyższe (24,0%) oraz średnie zawodowe (20,0%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie zasadnicze zawodowe (27,7%) oraz średnie zawodowe (24,4%).

Tabela nr 9. Ilość placówek przedszkolnych i szkolnych podstawowych

Gmina	**Ilość przedszkoli**	Ilość oddziałów	Liczba Dz./Chł.	**Szkoły podstawowe**	Ilość klas	Liczba Dz./Chł.
Chynów	3	12	235 (110/125)	8	72	867 (403/464
Goszczyn	1	3	(51) 27/24	3	24	344 (163/181)
Grójec	15	57	1 225 (595/630)	8	134	2 459 (1 177/1 282)
Jasieniec	3	10	219	2	29	515 (267/248)
Warka	5	24	826 (399/427)	8	107	1 738 (866/872)

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (31.12.2020),

W żadnym z oddziałów przedszkolnych w 2021 roku na całym obszarze LGD nie było nawet jednego wolnego miejsca. W Warce w Publicznej Szkole Podstawowej uruchomiono 2 oddziały integracyjne.

Tabela nr 10. Liczba dzieci w placówkach przedszkolnych obszaru LGD/Mazowsza/całej Polska (na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat).

Gmina	Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci	Województwo Mazowieckie/Cała Polska	Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	Województwo Mazowieckie/cała Polska
Chynów	861	937/896	1,51	0,84/0,89
Goszczyn	972,2		1,23	
Grójec	976,7		0,81	
Jasieniec	846		1,18	
Warka	915		1,21	

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (31.12.2020),

Tabela nr 11. Ilość placówek ponadpodstawowych

Gmina	Ilość szkół	Ilość klas	K/M	Branżowa szkoła I stopnia	Ilość klas	K/M
Grójec	4	28	670 (366/304)	2	16	234 (72/162
Jasieniec	1	1	16 (9/7)	0	0	0
Warka	9	40	868 (499/369)	1	4	105 (30/75)

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych (31.12.2020)

Placówki oświatowe na obszarze Lokalnej Grupy Działania starają się zapewnić bezpieczeństwo swoim uczniom oraz najwyższy poziom kształcenia w myśl hasła „od przedszkola do matury". Na obszarze działa w sumie 17 przedszkoli, które nie w pełni zaspokajają potrzeby rodziców mających dzieci w wieku 3-5 lat. W szkołach branżowych, ponadgimnazjalnych (Warka, Grójec) uczniowie zdobywają wiedzę w specjalnościach związanych z rolnictwem, agrobiznesem i handlem oraz informatyką i gastronomią. Sale dydaktyczne placówek oświatowych są wyposażone w sprzęt komputerowy służący do nauki oraz prowadzenia zajęć multimedialnych. Szkoły są wyposażone w sale gimnastyczne, biblioteki, świetlice i pracownie przedmiotowe. Poza realizacją programu nauczania prowadzone są różnego rodzaju inicjatywy mające wpływ na rozwój uczniów. Dzięki różnorodnym zajęciom pozalekcyjnym, wśród których są zajęcia wyrównawcze, logopedyczne, korekcyjno-kompensacyjne, sportowe, koła zainteresowań (m.in. koło taneczne, teatralne, biblijne, plastyczne, matematyczno-ortograficzne,

ekologiczne), warsztaty tematyczne, uczniowie mogą nie tylko niwelować zaległości, ale także rozwijać zainteresowania i realizować własne pasje. Liczne konkursy, turnieje i prezentacje powalają uczniom na doskonalenie swoich umiejętności i rozwijanie talentów, uczą prezentowania wiedzy oraz wpływają na rozwój osobisty tj. umiejętności radzenia sobie ze stresem oraz zdrowej rywalizacji pomiędzy rówieśnikami.

Do ważnych potrzeb na terenie obszaru LGD należy dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W niektórych szkołach zatrudniony jest psycholog i pedagog ale potrzeby są znacznie większe niż obecne możliwości. Zgłaszano podczas konsultacji potrzeby organizowania warsztatów psychologicznych.

Obserwuje się coraz większe zapotrzebowanie rodziców na żłobki. Do niedawna na obszarach wiejskich tworzono mało żłobków, bo nie było zainteresowania, nie było tradycji oddawania malutkich dzieci pod opiekę obcych. Następują zmiany dzięki czemu rodzice mogą w miarę szybko po urlopach macierzyńskich wracać do pracy.

Częściowe wsparcie dla rozwiązywania opisanych problemów może nastąpić w wyniku realizacji LSR**. Wparcie to zostało opisane w celu 1 Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji. Sprzyjać temu będzie realizacja przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach. Również wsparcie dla rozwiązania części problemów zostało opisane w celu 2 Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną. Sprzyjać temu będzie realizacja przedsięwzięcia 2.2.1 Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności.**

Gminne Ośrodki Kultury.

Na całym obszarze Lokalnej Grupy Działania funkcjonują Gminne Ośrodki Kultury, Kluby Seniora, Koła Gospodyń Wiejskich. Najważniejszym celem w/w podmiotów jest wzmocnienie inicjatyw kulturalnych, rekreacyjnych, artystycznych, edukacyjnych, popularyzujących wszelkie lokalne działania. Jednym z ważniejszych ich zadań jest integracja środowiska poprzez organizowanie ciekawych spotkań, rozwijanie kółek zainteresowań, w tym amatorskiego ruchu artystycznego, zagospodarowanie czasu wolnego dzieci, młodzieży, dorosłych w tym Seniorów. Działają biblioteki wyposażone w komputery z dostępem dla dzieci, młodzieży i dorosłych a także świetlice wiejskie pozwalające na organizację spotkań, festynów innych imprez. Samorządową instytucją, wokół której koncentruje się często życie kulturalno-artystyczne wsi i miasta są domy kultury.

Kluby Seniora.

Klub Senior+ w Grójcu został założony w roku 2020 w budynku basenu miejskiego w Grójcu, w celu aktywizacji osób w wieku poprodukcyjnym, którzy często poszukują możliwości aktywnego spędzania czasu, rozwoju i dalszego samokształcenia. W Klubie organizowane są ciekawe spotkania, wykłady, szkolenia np. z umiejętności cyfrowych, spektakle i inne. Przykładem, jednym z wielu, są seniorzy działający przy GOK w Grójcu, którzy przygotowali spektakl pn. „Grójeckie klimakterium". Grupa seniorów pod opieką profesjonalnego reżysera teatralnego wystawia spektakl, który łączy elementy kabaretu, musicalu i farsy, a „tygrysice w menopauzie" opowiadają o trudnym okresie życia, który nie ominie żadnej z Pań. Spektakl stał się „babskim spotkaniem" pełnym humoru – najlepszym lekarstwem na wszelkie dolegliwości.

Na obszarze LGD działają następujące Kluby:

- Klub Emeryta „Pełnia Życia", Klub Seniora „Spotkajmy się" w Sułkowicach oraz KS „Słodkie Babeczki" z Watraszewa; dodatkowo występuje jako zespół śpiewaczy, reprezentuje gminę Chynów na licznych konkursach i festiwalach.
- W ramach działalności MGOPS (Warka) funkcjonują 3 kluby Senior+ zlokalizowane na terenie gminy. Kluby zrzeszają łącznie 45 osób w wieku 60+ nieaktywnych zawodowo.
- W gminie Goszczyn utworzono i wyposażono Klub Seniora z siedzibą w budynku Ochotniczej Straży Pożarnej.
- Kluby „Senior+" powstały zgodnie z założeniami Programu Wieloletniego Senior+ na lata 2015-2020 współfinansowanego ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Celem Klubów jest aktywizacja seniorów poprzez różne formy wspólnego spędzania czasu. Jest to między innymi organizacja ciekawych spotkań i wykładów, wspólne wyjazdy np. do kina czy teatru, spotkania tematyczne i rozwijające zdolności. Kluby Senior+ współpracują ze sobą tworząc szerszą społeczność seniorów na obszarze LGD.

Częściowe wsparcie dla rozwiązywania opisanych problemów może nastąpić w wyniku realizacji LSR. Wparcie to zostało opisane w celu 1 Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji. Sprzyjać temu będzie realizacja przedsięwzięcia 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach oraz realizacja przedsięwzięcia 1.2.1 Działania edukacyjne dla osób w niekorzystnej sytuacji. Cel szczegółowy FEMA 2021-2027: CS 4g (Edukacja – EFS),

Koła Gospodyń Wiejskich.

W każdej gminie obszaru LGD działają Koła Gospodyń Wiejskich, które organizują liczne przedsięwzięcia, integrują społeczeństwo, biorą udział w ponadgminnych piknikach, uczestniczą w projektach, zdobywając fundusze na swoją działalność statutową:

- Gmina Chynów – działają – 3 KGW: „Klawe Drwalewianki" z Drwalewa, „Cudawianki z Machcina" w Sułkowicach oraz KGW w Chynowie.
- Gmina Goszczyn – działają 2 KGW: „Zgrane Panie" we wsi Olszew, „Gospochy Bony" w Bądkowie.
- Gmina Grójec – działa 5 KGW: w Gościeńczycach, w Ogrodzienicach „Boskie Babki", w Falęcinie „Głuchowianki", w Zalesiu/koło Grójca „Zalesianki".
- Gmina Warka – działa 6 KGW: w Bończy, w Nowej Wsi, w Brankowie, w Woli Palczewskiej – „Wolanki", w Magierowej Woli „Babeczki z Rodzynkami" oraz w Laskach „Ale Laski".

Koła Gospodyń Wiejskich cieszą się dużym powodzeniem wśród mieszkańców wsi. I chociaż przez te wszystkie lata zmienił się wizerunek typowej gospodyni wiejskiej, dziś kobiety nowoczesnej i kreatywnej, członkinie tych organizacji nie zapominają o realizacji tradycyjnych działań na rzecz aktywizacji środowiska wiejskiego. Najmłodsze KGW powstało w kwietniu 2022 roku. To dla LGD sygnał, że ciągle jest potrzeba krzewienia życia polskiej wsi, inspirowania do działania, integrowania i aktywizowania mieszkańców.

Częściowe wsparcie dla rozwiązywania opisanych problemów może nastąpić w wyniku realizacji LSR. Wparcie to zostało opisane w celu 1 Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji. Sprzyjać temu będzie realizacja przedsięwzięcia 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach oraz realizacja przedsięwzięcia 1.2.1 Działania edukacyjne dla osób w niekorzystnej sytuacji,

Cel szczegółowy FEMA 2021-2027: CS 4g (Edukacja – EFS), CS 4h (Włączenie społeczne – EFS).

Organizacje obywatelskie – fundacje, stowarzyszenia.

Wszystkie gminy należące do obszaru Lokalnej Grupy Działania „Jabłkowa Kraina" mają uchwalone Roczne Programy Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi. Głównym celem tego Programu jest realizacja jednego z zadań własnych gminy: współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – na rzecz wszechstronnego rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturowego gminy. Aktywność organizacji pozarządowych skierowana jest przede wszystkim na działanie dla dobra wspólnego co oznacza, że mogą korzystać z tych dóbr wszyscy. Zaliczyć możemy tu m. in. działania w sferze ochrony środowiska (ekologii), ochrony lokalnych tradycji, bezpieczeństwa publicznego, ochrony zabytków i dóbr kultury. Przedsiębiorstwa społeczne posiadają w tym zakresie szczególne kompetencje. Zysk z takich przedsięwzięć jest liczony w efektach odczuwalnych przez całą wspólnotę. Wszyscy uczestnicy spotkań konsultacyjnych uważają działania organizacji pozarządowych za bardzo istotne i konieczne.

Na terenie obszaru LGD funkcjonują m.in. NGO:

- Związek Sadowników RP O/Jasieniec – kultywujący tradycje sadownicze „krainy kwitnących jabłoni i wiśni", organizujący konferencje, szkolenia i kursy dla rolników sadowników.
- Związek Sadowników Rzeczypospolitej Polskiej – Oddział w Goszczynie.
- Stowarzyszenie Plantatorów Truskawek O/Jasieniec – kultywujące rodzime tradycje uprawy truskawki i owoców jagodowych.
- Stowarzyszenie „Powiatowy Klub Uśmiechniętego Seniora PoKUSa" przeciwdziałające wykluczeniu osób starszych, działające na rzecz rozwoju turystyki seniorów, poznawania piękna lokalnego krajobrazu, przyrody i zabytków oraz budowania świadomości lokalnej wśród młodszych mieszkańców.
- Stowarzyszenie „Gmina Jasieniec dla pokoleń" – grupa radnych, sołtysów i aktywnych mieszkańców połączonych ideą ochrony krajobrazu wiejskiego, ochrony środowiska i edukacji.
- Stowarzyszenie „Szansa dla dziecka" działające od 2008 r. przy Publicznej Szkole Podstawowej im. J. Suskiego w Jasieńcu – jego celem jest promocja aktywności i innowacyjności szkoły, jej dorobku dydaktycznego, wychowawczego i kulturalnego, wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci z gminy Jasieniec, podnoszenie poziomu czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, wzbogacanie wiedzy na temat tradycji kulturowych i zwyczajów polskich, podtrzymywanie tradycji szkoły.
- Klub Seniora „Złota Jesień" z Jasieńca angażujący osoby starsze i dzieci w działalność artystyczną (Artystyczne Centrum Integracji Lokalnej Społeczności „Do [ręko]dzieła!"), rekreacyjną, kulturalną.
- 44 Szczep Drużyn Harcerskich „Plankton" – szerzący idee harcerskie pośród dzieci i młodzieży w gminie, włączający się w organizację imprez kulturalnych, edukacyjnych i patriotycznych.
- Szkolne kluby wolontariatu przy ZSP – ich członkowie aktywnie włączają się w życie gminy, szerzą ideę wolontariatu, organizują pomoc potrzebującym, angażują się w pomoc edukacyjną i oświatową dla dzieci i młodzieży (nauka jęz. angielskiego i niemieckiego), organizują koncerty, spotkania i kluby dyskusyjne.
- Stowarzyszenie W.A.R.K.A. (Wizja, Aktywność, Rozrywka, Kultura, Alternatywa) z siedzibą w Warce, działające na terenie powiatu grójeckiego. Stowarzyszenie organizuje szkolenia dla społeczników, wspiera lokalne inicjatywy, organizuje konkursy grantowe, upowszechnia działalność społeczną oraz organizuje imprezy promujące powiat grójecki.
- Stowarzyszenie Kobiet Wiejskich z siedzibą w Goszczynie.
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Goszczyn.
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Gminy Goszczyn z siedzibą w Bądkowie.
- Ochotnicze Straże Pożarne w Jasieńcu,
- Fundacja Dom Opieki i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z siedzibą w Goszczynie.
- Uczniowski Klub Sportowy „Goszczyn".

Częściowe wsparcie dla NGO może nastąpić w wyniku realizacji LSR. Wparcie to zostało opisane w celu 1 Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji. Sprzyjać temu będzie realizacja przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach oraz realizacja przedsięwzięcia 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska, a także realizacja przedsięwzięcia.1.6.1 Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczności LSR.

Ochotnicze Straże Pożarne.

OSP to zasłużone dla polskiej wsi organizacje, obok podstawowego zadania jakim jest profilaktyka przeciwpożarowa, ratownictwo pożarowe oraz w wypadkach drogowych, prowadzą działalność społeczną i kulturalną – prowadzą

orkiestry dęte wykorzystywane najczęściej podczas różnych uroczystości na obszarze LGD. Ochotnicze Straże Pożarne w Jasieńcu, Boglewicach, Zbroszy Dużej i Gośniewicach wraz z Gminną Orkiestrą Dętą OSP Jasieniec i Młodzieżową Drużyna Pożarniczą OSP Jasieniec, biorą udział w uroczystościach patriotycznych i związanych z kalendarzem liturgicznym w parafiach na terenie gminy, uczestniczące w pracach społecznych, organizujące i współpracujące przy organizacji imprez sportowych i kulturalnych dla mieszkańców.

Kluby sportowe – inne miejsca do spędzania wolnego czasu.

Na obszarze LGD gminy mają zróżnicowaną infrastrukturę sportową, są boiska trawiaste do piłki nożnej, boisko syntetyczne, hale sportowe, skatepark, jest dostęp do Otwartej Strefy Aktywności (Jasieniec), boisko do streetballa, plac sportowo-manewrowy dla dzieci (rowery), place zabaw przy szkołach, przedszkolach. W Chynowie mieści się kompleks boisk sportowych ORLIK 2012, hala sportowa w Sułkowicach oraz w Chynowie, w 2022 r zostało zmodernizowane boisko gminne w Drwalewie. Gminny Klub Sportowy GKS Chynów – powstał w 1997 r, obecnie sekcja piłki nożnej zrzesza blisko 200 członków – Juniorów w kilku rocznikach oraz Seniorów. Prężnie działający Klub, którego dzieci i młodzież odnosi liczne sukcesy. Treningi odbywają się od poniedziałku do piątku w zależności od rocznika. Biorą udział w licznych turniejach, meczach, mają na koncie wiele sukcesów. Dwa roczniki są na wyższym poziomie, grają już mecze ligowe. GROT Chynów – zajęcia karate dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Klub Judo Ikizama – zajęcia judo. Główną jednostką o charakterze sportowo-rekreacyjnym na terenie LGD jest Centrum Sportu i Rekreacji (CeSiR) w Warce. Przedmiotem działalności CeSiR jest: organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych i widowiskowo-sportowych; zapewnienie kadry instruktorsko-trenerskiej do prowadzenia zajęć w zakresie kultury fizycznej, sportu i rekreacji; rozwój sportu wśród dzieci i młodzieży; współpraca z organizacjami i stowarzyszeniami działającymi w obszarze kultury fizycznej.

Częściowe wsparcie dla OSP i rozwoju działalności sportowo-rekreacyjnej może nastąpić w wyniku realizacji LSR. Wparcie to zostało opisane w celu 1 Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji. Sprzyjać temu będzie realizacja przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach oraz realizacja przedsięwzięcia 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska, Opisane zostało również w celu 2 Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną. Sprzyjać temu będzie realizacja przedsięwzięcie 2.2.1 Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej.

IV.1.5 Problemy społeczne

W wyniku diagnozy sformułowano problem w brzmieniu „*niewystarczający dostęp do usług społecznych dla osób niepełnosprawnych, w niekorzystnej sytuacji*", wskazując między innymi na następujące przyczyny: niewystarczające zainteresowanie zdiagnozowanymi problemami osób niepełnosprawnych i w niekorzystnej sytuacji; brak wiedzy wśród mieszkańców kto potrzebuje pomocy i jakiej pomocy; słaby przepływ informacji sąsiedzkiej; brak możliwości dojazdu do miejsc typu podmioty ekonomii społecznej; brak ludzi mających należyte kompetencje do opieki osób z niepełnosprawnością; brak usług wytchnieniowych.

Rozwiązaniem problemu może być: szkolenie dla osób chcących zdobyć kompetencje w usługach społecznych; zapewnienie transport do miejsc np. terapii zajęciowej; zapewnienie/zwiększenie dostępu do usług opiekuńczych, rehabilitacji, terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych, ale też usługi w miejscu zamieszkania osób potrzebujących; zwiększenie dostępu do usług seniorom, zwiększenie różnego typu zajęć dla osób starszych; poprawa komunikacji i zadbanie o integrację środowiska; dostosowanie architektoniczne.

Przedsiębiorczość społeczna

Analizując rozwój podmiotów działających na terenie LGD widać spore zróżnicowanie działalności, a jednocześnie brakuje dużych firm zatrudniających powyżej 250 osób. Większość to małe firmy zatrudniające po kilka osób i zjawiskiem pozytywnym jest wzrost prywatnych podmiotów. Po długim okresie pandemii jest to zjawisko pozytywne i dające szansę na rozwój i tworzenie kolejnych lokalnych przedsięwzięć. Zdecydowanie za mało jest podmiotów świadczących usługi opiekuńcze, zajmujących się osobami starszymi 60+, w niekorzystnej sytuacji, dbających o zdrowie (profilaktycznych), edukacyjnych zarówno dbających o edukację formalną jak i nieformalną.

Szansą na poprawę sytuacji osób potrzebujących wsparcia, opieki jest opracowanie Lokalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych na podstawie, którego gminy mogą starać się o fundusze z UE. Nie można zapominać o usługach dla dzieci, dbając o edukację, wolny czas, dostęp do nowoczesnych urządzeń mobilnych dla młodzieży ale także osób starszych np.: telemedycyna. Umiejętne wykorzystanie zasobów przyrodniczych, wspieranie zmiany systemu ogrzewania na proekologiczne, wykorzystywanie biomasy z ogromnych obszarów sadowniczych i rolniczych. Zadbanie o przedsiębiorców rozwijających działalność gospodarczą poprzez dofinansowanie daje szansę na tworzenie nowych miejsc pracy, zatrudnianie nowych pracowników, wprowadzanie nowych rozwiązań w zarządzania czy produkcji w firmie.

Tabela nr 12. Wydatki z budżetów gmin na pomoc społeczną w tys. (Dział 852) % Udział pomocy społecznej w całości budżetu

Gmina	2020	2021	% udział w całości budżetu 2020	% udział w całości budżetu 2021
Chynów	1,8	1,9	3,3%	3,2%
Goszczyn	508,5	602,0	3%	3,3%
Grójec	1,5	1,6	1%	1%
Jasieniec	792,2	837,5	2,7%	2,7%
Warka	2,8	3,0	3,15	3,2%

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych 2020-2021

Najczęstszym powodem przyznawania pomocy społecznej na obszarze objętym LSR jest ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, niekorzystna sytuacja rodzinna. Analizując wydatki z budżetu na pomoc społeczną widać, że nieznacznie pomoc wzrosła w dwóch gminach – Goszczynie i Warce. Największej pomocy wymagają osoby z niepełnosprawnościami, osoby bezrobotne, seniorzy. Taką pomoc oferuje Podmiot Ekonomii Społecznej, którego celem jest przede wszystkim zatrudnianie, integracja osób znajdujących się w bardzo trudnej sytuacji życiowej, które są zagrożone wykluczeniem społecznym. Można tu wymienić: **Warsztaty Terapii Zajęciowej przy Parafii Miłosierdzia Bożego w Grójcu;** Cukierniczą Spółdzielnie Inwalidów „Jedność"; Spółdzielnie Pracy „Przyszłość" w Grójcu oraz Chemiczną Spółdzielnie Pracy „Technichemia".

Dla poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych w ramach programu „Rehabilitacja 25plus" uzyskano 450 tysięcy na prowadzenie pilotażowego projektu. Środki pozyskano z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Program „Rehabilitacja 25 plus" prowadzony jest przez kadrę Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Jurkach oraz Zespołu Szkół Specjalnych w Grójcu. **Dzięki pozyskanemu dofinansowaniu młodzi niepełnosprawni mogą kontynuować zajęcia edukacyjne i rewalidacyjne, przygotowujące ich do uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. Projekt skierowany jest do osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi, które z różnych powodów nie są objęte rehabilitacją społeczną w placówkach dziennej aktywności.**

Częściowe wsparcie dla rozwiązania omawianych problemów może nastąpić w wyniku realizacji LSR. Wparcie to zostało opisane w celu 1 Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji. Sprzyjać temu będzie realizacja przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności, magazynowania oraz przetwórstwo owoców, a także sprzedaż bezpośrednia. Działania skierowane do grupy osób w niekorzystnej sytuacji mają odzwierciedlenie w LSR: **Cel I LSR. Cel szczegółowy FEMA 2021-2027: CS 4g (Edukacja – EFS), CS 4h (Włączenie społeczne – EFS).**

IV.1.6 Zasady równości szans i niedyskryminacji.

„Zasada równości szans i niedyskryminacji to umożliwienie wszystkim osobom, bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną: sprawiedliwego, pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia na jednakowych zasadach".

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" zadbała o to aby w organach zarządzających trzymać się zasady równości szans i niedyskryminacji. Zadbano o to aby powołano w skład kobiety, osoby starsze (senior), młode. Trzymając się zasady równości szans podczas prac nad LSR zadbano o wybieranie miejsc spotkań dostępnych dla każdego pod względem architektonicznym, stosowano takie środki komunikacji z których każdy mógł skorzystać, niektórzy otrzymywali zaproszenia telefoniczne, inni sms, dla jeszcze innych dostępne były ogłoszenia. Dbano o to żeby nikogo nie wykluczyć i dać możliwość uczestnictwa w konsultacjach. Zadbano również o przygotowanie takich kryteriów oceny wniosków żeby nikogo nie wykluczyć.

IV.1.7 Dziedzictwo kulturowe oraz zabytki

Do połowy XIII w. Grójec pełnił nadrzędne funkcje w organizacji państwowej i kościelnej. W sensie administracyjnym nowoczesny powiat grójecki powstał w 1867 jako część Guberni Warszawskiej. Po uzyskaniu przez Polskę niepodległości – w dwudziestoleciu międzywojennym (1918-1939) powiat wchodził w skład województwa warszawskiego z czasów Rzeczypospolitej Szlacheckiej (o powierzchni 1 699 km^2 z 127.058 mieszkańcami). Podczas II wojny światowej powiat grójecki, w tych samych granicach, znalazł się w obrębie Generalnego Gubernatorstwa w dystrykcie warszawskim. Administracją powiatu kierował Starosta. W 1975 zlikwidowano w Polsce powiaty. Większość gmin byłego powiatu grójeckiego weszła w skład utworzonego wówczas województwa radomskiego. 1 stycznia 1999 r. po reformie administracyjnej, Grójec wszedł w skład województwa mazowieckiego z siedzibą w Warszawie. Obecnie powiat obejmuje Gminy: Belsk Duży, Błędów, Chynów, Goszczyn, Grójec, Jasieniec, Mogielnica, Nowe Miasto n. Pilicą, Pniewy i Warka w tym do obszaru LGD należą: Chynów, Goszczyn, Grójec, Jasieniec i Warka (5 gmin). Cennymi pamiątkami po ówczesnych czasach są zachowane do dziś zabytkowe budynki cukrowni, a także zespoły dworskie i pałacowo-parkowe w Boglewicach, Jasieńcu, Kurczowej Wsi, Łychowskiej Woli Rytomoczydłach, Turowicach, Warpęsach i Woli Boglewskiej. W Chynowie jednym z najciekawszych obiektów dziedzictwa kulturowego jest najstarszy na Mazowszu zabytkowy modrzewiowy kościół z XV w. Obok kościoła znajduje się drewniana dzwonnica z XVIII w. Kościół parafialny w Drwalewie zbudowany w latach 1768-1774 barokowy, posiadający trójprzęsłową nawę i większe jednoprzęsłowe prezbiterium. Stojąca przed kościołem figurka św. Dominika, wykonana z piaskowca, została znaleziona w Pilicy w 1916 r. Mieszkańcy okazali się znakomitymi sitarzami, pletli sita z końskiego włosia, a z łyka lipowego wyrabiali przetaki, które potem służą młynarzom do oczyszczenia otrąb. Sitarze ze swoimi znakomitymi wyrobami przedzierali się do Węgier, a nawet do Szwecji, powracając stamtąd ze znacznymi zyskami. Widząc tak piękną pracę obywateli Goszczyna król Zygmunt III Waza w 1614 roku potwierdził cech sitarzy i nadał miastu 4 jarmarki. W XVI wieku Goszczyn zaliczał się do **znakomitych miast na Mazowszu**, w Goszczynie było 421 domów, a mieszkańców 2.000. Między nimi było **27 piwowarów**, wyrabiających w 30 browarach 755 warów piwa. Niestety, **sto lat** później, te rzeczy będą się przedstawiać. Przyszły wojny, pożary, ucisk starostów. Ludność emigrowała do Warszawy, gdzie skupił się przemysł i handel i to wszystko razem było przyczyną upadku Goszczyna. Odtąd Goszczyn staje się osadą rolniczą i przybierał coraz bardziej wygląd wsi. Historia Warki wiąże się z ważnymi wydarzeniami w historii Polski. To tutaj w 1656 roku hetman koronny Stefan Czarniecki odniósł zwycięstwo w bitwie ze Szwedami. Na pamiątkę tego wydarzenia warecki rynek nosi imię Stefana Czarnieckiego. W Warce swoje dzieciństwo spędził opisywany na kartach podręczników jako „bohater dwóch narodów" polskiego i amerykańskiego gen. Kazimierz Pułaski. Warka jest miastem o długiej i bogatej historii. Pierwsza informacja o samej Warce pochodzi z XIII w. a **prawa miejskie otrzymała** pomiędzy 1284 a 1321 rokiem**.** Dziś miasto znana jest z piwa, ale było tak również w średniowieczu. To właśnie produkcja tego trunku obok handlu była najważniejsza dla rozwoju miasta. Ważną instytucją kulturalną, położoną w Gminie Warka jest Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego. Jego siedziba zlokalizowana jest w pałacu wzniesionym w 1689 roku jako siedziba Stanisława Antoniego Szczuki, podkanclerzego litewskiego i referendarza koronnego. Zadaniem Muzeum jest zaspokajanie potrzeb poznawczych i edukacyjnych społeczeństwa, w tym budowanie postaw patriotycznych, budzenie poczucia więzi z innymi, z którymi wiąże wspólna historia. Ponadto Muzeum czynnie angażuje się w organizację inicjatyw promocyjnych Gminy o charakterze historyczno-kulturalnym.

IV.1.8 Obszary atrakcyjne turystycznie i ich potencjał dla rozwoju turystyki.

W wyniku diagnozy sformułowano problem w brzmieniu „*nie wykorzystanie mocnych stron obszaru w rozwoju sportu, turystyki, rekreacji*", wskazując między innymi na następujące przyczyny: niewykorzystane dostatecznie możliwości rozwoju turystyki rowerowej, kajakowej, pieszej; niedostateczna infrastruktura turystyczno-rekreacyjna

i kulturalna; niedostateczne wykorzystanie mocnych stron obszaru ciekawego turystycznie i rekreacyjnie; zbyt mała oferta spędzania wolnego czasu dzieci, młodzieży i dorosłych; niewykorzystany tzw. Szlak Jabłkowy w rozwoju obszaru; zbyt mało propozycji noclegowych dla klientów weekendowych; brak zaplecza gospodarczego dla ruchu turystycznego; słabe wykorzystanie walorów przyrodniczych, słaba promocja turystyki i miasta; brak miejsc rekreacyjnych: kąpielisk, basenów, parków, łowisk; brak szlaków rowerowych, ścieżek rowerowych, bezpiecznych terenów do jazdy na rowerze; słabo zagospodarowane tereny wzdłuż rzek; niewykorzystane szanse pozyskiwania środków unijnych na rozwój turystyki.

Rozwiązaniem problemu może być: zaopatrzenie w infrastrukturę terenów rekreacyjnych; zadbanie o „Szlak jabłkowy" – promocja produktu lokalnego; przygotowanie w przyszłości koncepcji „Muzeum Jabłka" jako tradycyjnego obszaru sadowniczego; lepiej wykorzystane, przez udostępnianie, istniejących obiektów rekreacyjno-sportowych; przygotowanie oferty sportowo-rekreacyjno-kulturalnej dla dzieci, młodzieży i dorosłych; wykorzystywanie potencjału ludzkiego, NGO, w tym KGW, OSP działających na obszarze; wytyczenie bezpiecznej trasy rowerowe, zbudowanie miasteczka bezpiecznego ruchu; uzupełnienie infrastruktury turystycznej, wykorzystanie terenów atrakcyjnych turystycznie do promocji spędzania wolnego czasu; wspieranie przedsiębiorców, zajmujących się działalnością turystyczną, agroturystyczną; zadbanie o promocję ciekawych imprez, które można łączyć z pobytem na obszarze LGD.

Ważnym elementem kulturowego krajobrazu obszaru LGD Jabłkowa Kraina są miejsca kultu religijnego, w tym zabytkowe kościoły pw. Zesłania Ducha Świętego w Jasieńcu oraz pw. Przemienienia Pańskiego w Boglewicach oraz liczne kapliczki przydrożne. Na walory krajoznawcze składają się również osobliwości przyrody, które są niezaprzeczalnym atutem i atrakcją obszaru. Na szczególną uwagę zasługuje niezwykle cenny zespół przyrodniczy, będący częścią dziedzictwa kulturowego gminy, Jasieniec położony w obrębie rzeki Kraski na granicy dwóch wsi: Jasieniec i Warpęsy. W jego skład wchodzą: dwa zespoły parkowo-pałacowe, tereny leśne z niewielkimi zbiornikami wodnymi, zespół trzech stawów w Jasieńcu (niemal 3-hektarowy teren rekreacyjno-wypoczynkowy dla mieszkańców gminy), zespół stawów i zalesień otaczający dwór w Warpęsach oraz rozległe łąki w dolinie rzeki Kraski. Grzybne lasy sosnowe z nie wielkimi połaciami drzewostanu dębowego rozciągające się od Boglewic do Rytomoczydeł, to kolejny atuty dla rozwoju turystyki weekendowej na terenie gminy Jasieniec. Wielowiekowa historia (IV.1.7), piękna i dzika przyroda oraz przedsiębiorcze i aktywne społeczeństwo to mocne strony obszaru LGD „Jabłkowa Kraina". Władze samorządowe dostrzegają ten potencjał i chcą go wykorzystać. Jednym z ciekawych elementów rozwoju turystycznego w przyszłości może być przygotowanie koncepcji, a w przyszłości budowa „Muzeum Jabłka".

Częściowe wsparcie dla rozwiązania omawianych problemów może nastąpić w wyniku realizacji LSR. Wparcie to zostało opisane w celu 1 Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji. Sprzyjać temu będzie realizacja przedsięwzięcie 1.5.1 Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR. **Cel szczegółowy FEMA 2021-2027: CS 4vi (Kultura i turystyka - EFRR)**

IV.1.9. Obszary wiejskie, rolnictwo i rynek rolny.

Chynów – dominującą funkcją gospodarczą gminy jest rolnictwo, którego przestrzeń produkcyjna stanowi ok. 63,98% całej powierzchni gminy. Warunki naturalne dla produkcji rolnej w gminie biorąc pod uwagę: klimat, warunki wodne i rzeźbę terenu określa się jako średnio dobre. Specyfiką gminy Chynów jest znaczny udział sadów, które stanowią około 19% powierzchni gminy i około 23% powierzchni użytków rolnych. Powierzchnia gruntów opodatkowana podatkiem rolnym wynosi 11 217,87 ha, powierzchnia gruntów opodatkowana podatkiem leśnym stanowi 1 125,40 ha.

Wiodącą funkcją Gminy Jasieniec, ze względu na dogodne warunki klimatyczno-glebowe oraz niskim stopień pokrycia lasami, jest rolnictwo z wyraźną specjalizacją sadowniczą – produkcja słynnych jabłek grójeckich. Z istniejącą tradycją gospodarki rolnej w tym rejonie, związany jest drobny przemysł przetwórczy, przede wszystkim specjalizujący się obsługą rolnictwa oraz przetwórstwem rolno-spożywczym. Drugą wiodącą funkcją jest mała i średnia przedsiębiorczość. Ze względu na duży udział użytków rolnych w powierzchni Gminy, naturalne

zbiorowiska zachowały się w niewielkim stopniu. Brak jest obszarów prawnie chronionych, cała Gmina położona jest poza korytarzami ekologicznymi o znaczeniu krajowym czy międzynarodowym. Przeważają zbiorowiska nieleśne, a na terenach zwartej zabudowy zbiorowiska roślinności synantropijnej. W gminie Goszczyn przeważają gleby bielicowe i pseudobielicowe z niewielkim udziałem gleb brunatnych. Teren cechuje się płaską i nisko falistą rzeźbą. Wszystkie wymienione czynniki sprzyjają rozwojowi sadownictwa jako głównej gałęzi gminnego rolnictwa. W sadach przeważają jabłonie, wiśnie, czereśnie. Obecnie może ono swobodnie konkurować z gospodarstwami sadowniczymi, jakie w podobnych warunkach klimatycznych i glebowych można znaleźć w Holandii czy Niemczech.

IV.1.10 Zrównoważenie środowiskowe.

Uwarunkowania przyrodnicze obszaru LGD. Na obszarze LGD znajdują się:

1. Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000:
   - Dolina Pilicy (PLB140003) – na obszarze można wyróżnić co najmniej 9 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 9 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy.
   - Odnotowano tu również występowanie 575 gatunków roślin naczyniowych, w tym rzadkich, zagrożonych i prawnie chronionych.
   - Pilica jest ważną rzeką z punktu widzenia ochrony ichtiofauny (występuje tu 7 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG), jest również zasiedlona przez bobry i wydry.
   - Korytarz ekologiczny Dolina Pilicy Północnej.

Ponadto na obszarze Gminy Warka zlokalizowanych jest 5 pomników przyrody.

2. Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Jeziorki.

   Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina rzeki Jeziorki obejmuje rzekę Jeziorkę charakteryzującą się stałą czystością wody i przebiegającą przez malowniczy teren o dużych walorach rekreacyjnych. Powierzchnia ogólna wynosi 16 020 ha w tym lasy zajmują 3 540 ha, a zabytkowe parki wiejskie 54 ha.

3. Rezerwat przyrody Łęgacz nad Jeziorką

   Ochroną objęto tu fragment doliny rzeki oraz las łęgowy porastający jej prawy brzeg i bagniste dno doliny. Las w rezerwacie reprezentuje zespół łęgu jesionowo olszowego. Drzewostan tworzy tu niemal wyłącznie olcha w wieku do 100 lat, z niewielka domieszką brzozy, dębu, sosny i wierzb.

4. Chojnowski Park Krajobrazowy

   Gmina Grójec graniczy na północnym-wschodzie z Chojnowskim Parkiem Krajobrazowym. Utworzony w celu ochrony cennego kompleksu Lasów Chojnowskich, doliny rzeki Jeziorki i pradoliny Wisły z malowniczą skarpą oraz rezerwatami.

Wody – rzeki, jeziora.

Goszczyn – przez teren Gminy Goszczyn przepływa rzeka Dylewka (Czarna Woda), która stanowi lewostronny dopływ Pilicy, do której wpada w połączeniu z rzeką Borówką jako rzeka Rykolanka w miejscowości Rynek w gminie Promna. Gmina położona jest nad rzeką Czarną, która dzieli obszar na część wschodnia i zachodnią. Rzeka Czarna płynie w granicach powiatu grójeckiego na odcinku 32,5 km (z czego około połowa przypada na gminę Chynów).

Gmina Grójec położona jest w dorzeczu środkowej Wisły, w zlewni rzeki Jeziorki. Najważniejszymi ciekami przepływającymi przez teren gminy Grójec są rzeka Jeziorka wraz z jej dopływami – Kraską i Molnicą (dopływ Kraski). Jeziorka to lewy dopływ Wisły. Na terenie gminy znajdują się liczne, drobne zbiorniki wodne, które są własnością osób prywatnych.

Sieć hydrograficzną Gminy Warka w większości stanowią rzeki Wisła oraz jej dopływy: Pilica i Czarna. Ponadto gminę Warka charakteryzuje występowanie rozmaitych warunków wód w strefie przypowierzchniowej, co związane jest z budową geologiczną i morfologią terenu.

IV.11 Grupy szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR

Na obszarze LGD „Jabłkowa Kraina" zidentyfikowano następujące grupy w niekorzystnej sytuacji:

- kobiety w tym kobiety po urlopach macierzyńskich. Ich największym problemem jest brak dostatecznej ilości miejsc w żłobku/przedszkolu, lub zupełny brak żłobka. Ponieważ kobiety pełnią kilka ról społecznych: opiekują się małymi dziećmi, często również starszymi rodzicami wobec tego mają bardzo utrudnioną sytuację zawodową. Często problemem stają się zdezaktualizowane kwalifikacje, trzeba podjąć kolejne wyzwanie – uzupełnienie kwalifikacji zawodowych;
- osoby ze specjalnymi potrzebami (niepełnosprawni) – wsparcie i pomoc osobom z niepełnosprawnością należy do zadań powiatu. W powiecie grójeckim, do którego należy obszar LGD uchwalono Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2021-2027". Celem programu jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do różnych usług społecznych, jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.

Na obszarze LGD funkcjonuje Karta Praw Osób Niepełnosprawnych – definiuje ona osoby z niepełnosprawnością stałą lub czasową jako osoby, których sprawność fizyczna, umysłowa ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pełnienie ról społecznych maja prawo do samodzielności i nie dyskryminacji. Potrzeby osób z niepełnosprawnościami zostały zdiagnozowane i wzięte pod uwagę podczas prac nad LSR. Wszystkie gminy obszaru LGD wiedzą, że trzeba likwidować bariery architektoniczne, uzupełniać sprzęt medyczny niezbędny do np. rehabilitacja czy fizjoterapii, zadbać o usługi opieki dziennej, wytchnieniowej itp. Zadbać również o ich aktywność.

Konsultacje na obszarze LSR wykazały również zapotrzebowanie na działania profilaktyczne dla rodzin osób niepełnosprawnych tj. poradnictwo, szkolenia, jak również wsparcie dla rodzin przeżywających trudności poprzez m.in. terapie, asystenci rodziny, dostęp do specjalistów typu psycholog, logopeda.

Cel szczegółowy FEMA 2021-2027: CS 4l (Włączenie społeczne – EFS).

Na obszarze LSR zdefiniowano również następujące grupy interesariuszy, szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR:

- osoby powyżej 60 roku życia – generalnie wieś się starzeje. Najwięcej starszych osób jest w wieku 65-69 – 3 566 (kobiety), 3 178 (mężczyźni); Biorąc pod uwagę wiek 85+ to odnotowujemy kobiet 1 418, natomiast mężczyzn 543. To świadczy o tym, że na starość kobiety zostają bez wsparcia mężczyzn, muszą sobie radzić samodzielnie. Zważywszy na to, że obszar LGD to przede wszystkim obszary wiejskie, a więc zdecydowanie trudniejsze i cięższe prace do wykonania przy domu, gospodarstwie. Dlatego w LSR zwrócono uwagę na działania skierowane do osób starszych – wsparcie instytucjonalne, usługi opiekuńcze, ale także zajęcia aktywizujące – spotkania, rozmowy, spacery, animacje, zajęcia z zakresu cyfryzacji itp. Podczas spotkań konsultacyjnych zwracano uwagę na powiększenie infrastruktury rekreacyjnej z myślą m.in. o osobach starszych.
- osoby do 25 roku życia – na obszarze działania Stowarzyszenia brakuje ofert pracy. Najwięcej młodzieży w tym wieku ma wykształcenie średnie, zawodowe, branżowe. Ich kłopot polega na tym, że w zasadzie w miejscu zamieszkania nie ma dla nich żadnej propozycji zawodowej, ale też oferty sensownego spędzania czasu. Dla młodzieży z gmin wiejskich należących do LGD dużym kłopotem jest wyjazd z miejscowości i poszukiwanie pracy w mieście. Jest to młodzież z najniższym zawodowym przygotowaniem, nie mająca żadnego doświadczenia, a przez to najszybciej wpadają do „szufladki" – zagrożeni wykluczeniem społecznym. Jednym z pomysłów dla młodzieży jest udostępnianie na obszarach wiejskich miejsc do rozwoju firm, w których młodzież znajdowała by zatrudnienie.

Wg. diagnozy dużym problemem jest fakt, że jest to młodzież zdemotywowana do kontynuowania edukacji, do szukania sposobów na zdobycie zawodu (nowych kwalifikacji). Zgodnie z LSR zaplanowano między innymi dla tej grupy działania aktywizujące, możliwości otworzenia własnej działalności.

ROZDZIAŁ V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

1. Zgodność i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami.

Podczas prac nad budową Lokalnej Strategii Rozwoju przeanalizowano dokumenty wyższego rzędu tak żeby zapewnić spójność i komplementarność LSR z interwencjami finansowymi takich dokumentów jak: Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2021-2030, Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Grójeckim, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Grójeckiego, Strategie rozwoju gmin należących do LGD „Jabłkowa Kraina". W Tabeli nr 13. pokazano szczegółowo, że przewidziane w LSR przedsięwzięcia wykazują komplementarność z celami zapisanymi w w/w dokumentach. Wykazanie synergii będzie możliwe na etapie wdrażania LSR poprzez uchwycenie momentu kiedy grupa zaangażowana w działania LGD i realizację LSR zacznie pracować wspólnie dla osiągnięcia zapisanych celów.

Zapisane cele i przedsięwzięcia wzajemnie się dopełniają, uzupełniają. Lokalna Strategia Rozwoju jest zgodna z zapisami i założeniami horyzontalnymi w Unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności do roku 2030, w strategii rozwoju UE Zielony Ład.

LSR została opracowana na podstawie diagnozy, przeprowadzonej analizy SWOT, wyznaczonych celów i przedsięwzięć łącząc je w sposób zintegrowany z wymienionymi powyżej dokumentami, a to pozwoli wdrożyć możliwe i pożądane zmiany na obszarze Lokalnej Grupy Działania.

Strategia rozwoju Lokalnego LGD „Jabłkowa Kraina" została opracowana zgodnie ze sztuką przygotowywania tego typu dokumentów tzn. najważniejszą zasadą był udział wszystkich zainteresowanych zmianą jakościową na obszarze działania Stowarzyszenia. Partycypacyjny charakter był podstawą określenia najważniejszych celów, które zostały zawarte w LSR biorąc pod uwagę potrzeby, możliwości, uwarunkowania lokalne, zaangażowanie mieszkańców do dokonania zmiany. Jednocześnie pracując nad strategią wzięto pod uwagę dokumenty wyższego rzędu tak żeby rozwój lokalny był komplementarny z rozwojem regionu/kraju. Najważniejsza jest synergia czyli włączanie, współdziałanie lokalnych pomysłów w szerszy kontekst, tak żeby wzmocnić szersze pole działania co jest zdecydowanie korzystniejsze aniżeli suma działań pojedynczych. Stąd często powtarzamy, że np. pojedyncze gospodarstwo ma mniejsze szanse na dobrą sprzedaż swoich produktów, aniżeli grupa rolników. Współpraca, współdziałanie ,wpływają na lepsze rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów szczególnie jeżeli bierze się pod uwagę problemy na poziomie powiatu, województwa, kraju. Wszędzie one są podobne i rolą zespołu pracującego nad LSR było takie przygotowanie dokumentu, żeby zdiagnozowane problemy, sposoby ich rozwiązywania były komplementarne w stosunku do dokumentów wyższej rangi. Tak jak opracowanie Strategii województwa mazowieckiego wynikało z uwarunkowań rozwoju i założeń w procesie planowania, wynikających ze stanu wiedzy uczestników tego procesu, tak podczas prac nad LSR brano pod uwagę uwarunkowania, wiedzę i dynamikę rozwoju gospodarczego, społecznego, środowiskowego czy przestrzennego obszaru LGD w całym procesie planowania. Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Jabłkowa Kraina" wykorzystuje przede wszystkim potencjał wewnętrzny (endogenny) obszaru w celu zrealizowania zaplanowanych działań.

Wieloletnie pozytywne doświadczenia LEADER w tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich uzasadniają konieczność realizacji tego podejścia teraz i w przyszłości. Dzięki wieloletniemu wsparciu środkami z budżetu LEADER – programu dla mieszkańców obszarów wiejskich – powstało zdecydowanie więcej miejsc pracy aniżeli w ramach działania służącemu dywersyfikacji działalności rolniczej. Co więcej, koszt utworzenia i utrzymania miejsca pracy w ramach LEADER jest zadecydowanie niższy, co dodatkowo uzasadnia proponowane podejście. Tak ukształtowane podejście do rozwoju potencjału ekonomicznego obszarów wiejskich jest spójne ze strategicznym podejściem przyjętym w Polsce i zapewnia komplementarność i efektywność wykorzystania środków w obszarze tworzenia miejsc pracy i rozwoju przedsiębiorczości na wsi, z innymi politykami krajowymi (Polski Ład) i UE (KPO i polityka spójności). Ze środków polityki spójności proponuje się m.in. wspierać aktywizację zawodową osób bezrobotnych, poprawę sytuacji na rynku pracy osób ubogich i zatrudnionych na umowach cywilnoprawnych, samozatrudnienie, realizacja ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej w ramach sieci EU. Potrzeby mieszkańców obszaru zapisane w LSR będą realizowane poprzez interwencję (I 13.1. z 15.03.2023) LEADER/RLKS, gdzie wsparcie jest zapewnione dla wdrożenia lokalnych strategii rozwoju (LSR), projektowanych

oddolnie i uwzględniających warunki naturalne oraz potencjał gospodarczy, kulturowy, a także społeczny (zasoby ludzkie) umożliwiający rozwój obszaru (LGD) objętego LSR. Wsparcie w ramach LSR będzie udzielane, poprzez podjęcie i rozwój przedsiębiorczości, w tym wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w zakresie usług opiekuńczych, gospodarki wolnego czasu, poszukiwania rozwiązań na dostarczenie usług publicznych dla lokalnej społeczności, w tym z zastosowaniem rozwiązań cyfrowych. Wsparcie zostanie zapewnione także dla opracowania rozwiązań w obszarze rozwoju biogospodarki i gospodarki obiegu zamkniętego z uwzględnieniem rozwiązań zielonych i cyfrowych.

Tabela nr 13. Zgodność i komplementarność LSR z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami

Cele strategii Gmin, Powiatów, Województwa i innych dokumentów strategicznych	**Cel I LSR: Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji.** **Komplementarność i synergia przedsięwzięć w LSR**
Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Chynów na lata2016-2024	
Cel główny: Wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej: Cele operacyjne 1. Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych. 2. Poprawa zdrowia obywateli oraz systemu opieki zdrowotnej. 3. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy. 4. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach Przedsięwzięcie 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska
Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Goszczyn na lata2022-2032	
Cel główny: Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez wykorzystanie wewnętrznych potencjałów rozwojowych i zewnętrznych szans dla rozwoju gminy. Cele operacyjne 1. Dalszy rozwój infrastruktury technicznej wpływającej na jakość życia; 2. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, 3. Rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej i rekreacyjnej 4. Podejmowanie działań na rzecz włączenia społecznego i rozwoju społeczeństwa informacyjnego,	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności Przedsięwzięcie 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska Przedsięwzięcie 1.5.1 Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR Przedsięwzięcie 1.6.1 Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujący markę lokalną Przedsięwzięcie 1.7.1 Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina’
Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Grójec na lata2022-2032	
Cel główny (3 strategiczne) 1. **Zapewnienie mieszkańcom odpowiednich i godnych warunków życia oraz integracja społeczności Gminy.** Cele operacyjne:	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności

1.1. Poprawa dostępności do usług społecznych 1.2. Podnoszenie jakości usług opiekuńczo-edukacyjnych 2. **Prowadzenie zrównoważonego rozwoju Gminy poprzez modernizację infrastruktury i dbałość o środowisko naturalne.** Cele operacyjne 2.1. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej i sieciowej 2.2. Poprawa jakości stanu środowiska naturalnego w Gminie; 3. **Wzmacnianie lokalnej gospodarki w oparciu o tradycje sadownicze przy zapewnieniu zatrudniania wszystkim mieszkańcom oraz promocję walorów Gminy.** Cele operacyjne 3.1. Wzmacnianie potencjału gospodarczego Gminy poprzez tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju przedsiębiorczości i wzrostu zatrudnienia 3.2. Rozwój oferty turystycznej na terenie Gminy, 3.3. Budowanie pozytywnego wizerunku Gminy poprzez promocję i organizację wydarzeń publicznych.	Przedsięwzięcie 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska Przedsięwzięcie 1.5.1 Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR Przedsięwzięcie 1.6.1 Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujący markę lokalną Przedsięwzięcie 1.7.1 Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina”
Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Jasieniec na lata 2021-2027	
Cele główne: **1. Poprawa jakości życia oraz wykorzystania kapitału ludzkiego i społecznego.** Cele operacyjne 1.2 Podwyższenie jakości oświaty i opieki nad dziećmi 1.3 Przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego 1.4 Poszerzanie oferty kulturalnej wraz z upowszechnianiem wiedzy o historii i tradycji, 1.5 Zwiększenie atrakcyjności gminy w celu zatrzymania odpływu osób młodych **2. Powstająca i modernizowana infrastruktura zapewniająca wysoką jakość życia.** Cele operacyjne 1.2 Rozbudowa pozostałej infrastruktury technicznej, 2 Ochrona zasobów wodnych i gleb 3 Poprawa jakości środowiska naturalnego, 4 Promocja i kształtowanie wizerunku gminy **3. Zapewnienie zrównoważonego rozwoju gmin poprzez zagospodarowanie przestrzenne.** Cele operacyjne 1.3 Rozwój tematycznej infrastruktury turystycznej 1.4 Poprawa dostępności i spójności terytorialnej gminy 1.5 Kształtowanie przestrzeni publicznej	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności Przedsięwzięcie 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska Przedsięwzięcie 1.5.1 Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR Przedsięwzięcie 1.6.1 Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujący markę lokalną Przedsięwzięcie 1.7.1 Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina”

1.6 Ochrona dziedzictwa kulturowego 1.7 Racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego	
Zgodność ze Strategią Rozwoju Gminy Warka na lata 2021-2027	
Cele główne: **1. Rozwój rynku pracy poprzez pozyskiwanie inwestycji i wspieranie lokalnych MSP** 1.1 Oferta inwestycyjna 1.2 Infrastruktura techniczna 1.3 Wspieranie MSP **2. Rozwój funkcji rekreacyjnej** 2.1 Zagospodarowanie brzegów Pilicy 2.2 Promocja 2.3 Wspieranie aktywnych form wypoczynku **3. Restrukturyzacja i rozwój sadownictwa i przetwórstwa spożywczego** 3.1 Integracja środowiska lokalnych producentów rolnych 3.2 Wspieranie rozwoju przetwórstwa 3.3 Finansowanie rozwoju	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności Przedsięwzięcie 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska Przedsięwzięcie 1.5.1 Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR Przedsięwzięcie 1.6.1 Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujący markę lokalną Przedsięwzięcie 1.7.1 Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina”
Zgodność ze Strategią Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2021-2030	
Cel strategiczny 1: **Poprawa jakości życia mieszkańców, w tym bezpieczeństwa** Cel operacyjny 1.1 Wzrost stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego 1.2 Poprawa dostępu do opieki medycznej; Cel strategiczny 2: **Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki powiatu**; Cel operacyjny 2.1 Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej powiatu poprzez poprawę stanu dróg na terenie powiatu; 2.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości Cel strategiczny 3: **Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego i rekreacji**; Cel operacyjny 3.1 Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej 3.2 Rozwój zintegrowanych form turystyki i rekreacji	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności Przedsięwzięcie 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska Przedsięwzięcie 1.5.1 Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR Przedsięwzięcie 1.6.1 Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujący markę lokalną Przedsięwzięcie 1.7.1 Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina
Zgodność ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Grójeckiego	
Cel strategiczny 1. **Osoby młode zaadaptowane do zmieniających się uwarunkowań rynku pracy** Cel operacyjny 1.1. Lepsza sytuacji osób młodych opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze i rodziny zastępcze; Cel operacyjny	Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności Przedsięwzięcie 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska

1.2. Zwiększona przedsiębiorczość osób młodych Cel operacyjny 1.3. Równy dostęp do zatrudnienia młodych osób zagrożonych wykluczeniem oraz wykluczonych społecznie i zawodowo Cel 2 **Infrastruktura pomocy społecznej dostosowana do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym** Cel operacyjny. 1.4. Wysoka dostępność usług pomocy społecznej odpowiadających zapotrzebowaniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	
Zgodność z Programem Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Grójeckim	
Cel strategiczny: **Poprawa warunków życiowych osób niepełnosprawnych** Cel operacyjny 3.1 likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej oraz w budynkach mieszkalnych, Cel strategiczny: **Podniesienie poziomu świadomości i wiedzy lokalnej społeczności na temat praw, potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych** Cel operacyjny 1.1 kampanie społeczne mające na celu zwiększenie świadomości społecznej w zakresie problematyki niepełnosprawności, 1.2 Włączenie organizacji pozarządowych do działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności Przedsięwzięcie 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska
Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku	
Cel strategiczny **Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.** Cel strategiczny **Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki**.	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności
Zgodność z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju	
Cel 3 – Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki; Cel 6 – Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state” Cel 11 – Wzrost społecznego kapitału rozwoju.	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach;
Zgodność z Planem Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	
CS 7. P 6. Poprawa dochodów młodych rolników CS 8. P 9. Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów. CS 8. P 10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich;	Przedsięwzięcie 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach Przedsięwzięcie 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności

CS 8. P 12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność; CS 8. P 13.Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat;	Przedsięwzięcie 1.5.1 Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR Przedsięwzięcie 1.6.1 Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujący markę lokalną
Cele strategii Gmin, Powiatów, Województwa i innych dokumentów strategicznych	**Cel 2 LSR Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną. Komplementarność i synergia przedsięwzięć w LSR**
Zgodność z ze Strategią Rozwoju Gminy Chynów na lata 2021-2027	
Cel główny: **Wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej:** Cele operacyjne 2. Poprawa zdrowia obywateli oraz systemu opieki zdrowotnej. 3. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy.	**Przedsięwzięcie 2.1.1** Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej **Przedsięwzięcie 2.2.1** Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży **Przedsięwzięcie 2.3.1** Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności
Zgodność z ze Strategią Rozwoju Gminy Goszczyn na lata 2022-2032	
Cel główny: **Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez wykorzystanie wewnętrznych potencjałów rozwojowych i zewnętrznych szans dla rozwoju gminy** Cele operacyjne 1. Dalszy rozwój infrastruktury technicznej wpływającej na jakość życia; 2. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, 3. Rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej i rekreacyjnej;	**Przedsięwzięcie 2.1.1** Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej **Przedsięwzięcie 2.2.1** Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży **Przedsięwzięcie 2.3.1** Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności
Cel główny (3 strategiczne) 1. **Zapewnienie mieszkańcom odpowiednich i godnych warunków życia oraz integracja społeczności Gminy** Cele operacyjne: 1.3. Poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego; 2. **Prowadzenie zrównoważonego rozwoju Gminy poprzez modernizację infrastruktury i dbałość o środowisko naturalne:** Cele operacyjne 2.2. Poprawa jakości stanu środowiska naturalnego w Gminie; 3. **Wzmacnianie lokalnej gospodarki w oparciu o tradycje sadownicze przy zapewnieniu zatrudniania wszystkim mieszkańcom oraz promocję walorów Gminy** Cele operacyjne 3.2. Rozwój oferty turystycznej na terenie Gminy, 3.3. Budowanie pozytywnego wizerunku Gminy poprzez promocję i organizację wydarzeń publicznych	**Przedsięwzięcie 2.1.1** Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej **Przedsięwzięcie 2.2.1** Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży **Przedsięwzięcie 2.3.1** Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności
Zgodność z ze Strategią Rozwoju Gminy Jasieniec na lata 2021-2027	

Cele główne: **1. Poprawa jakości życia oraz wykorzystania kapitału ludzkiego i społecznego** Cele operacyjne d. Zwiększenie atrakcyjności gminy w celu zatrzymania odpływu osób młodych **2. Powstająca i modernizowana infrastruktura zapewniająca wysoką jakość życia,** Cele operacyjne a. Rozbudowa pozostałej infrastruktury technicznej, d. Poprawa jakości środowiska naturalnego, e. Promocja i kształtowanie wizerunku gminy Cele operacyjne a. Rozwój tematycznej infrastruktury turystycznej b. Poprawa dostępności i spójności terytorialnej gminy	**Przedsięwzięcie 2.1.1** Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej **Przedsięwzięcie 2.2.1** Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży **Przedsięwzięcie 2.3.1** Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności
Zgodność z ze Strategią Rozwoju Gminy Warka na lata 2021-2027	
Cele główny: Rozwój funkcji rekreacyjnej Cele operacyjne 2.1 Zagospodarowanie brzegów Pilicy 2.2 Promocja 2.3 Wspieranie aktywnych form wypoczynku	**Przedsięwzięcie 2.1.1** Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej **Przedsięwzięcie 2.2.1** Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży
Zgodność z ze Strategią Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2021-2030	
Cel strategiczny 1: **Poprawa jakości życia mieszkańców, w tym bezpieczeństwa** Cel operacyjny 1.1 Wzrost stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego	**Przedsięwzięcie 2.2.1** Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży **Przedsięwzięcie 2.3.1** Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności
Zgodność z ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku	
Cel strategiczny: **Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki.** Cel operacyjny:24.4. Poprawa bezpieczeństwa publicznego	**Przedsięwzięcie 2.3.1** Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności
Zgodność z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju	
Cel 8 – **Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych**.	**Przedsięwzięcie 2.1.1** Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej
Zgodność z Planem Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	
CS 8.P 4. Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej Cel operacyjny: Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; Wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego.	**Przedsięwzięcie 2.1.1** Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej **Przedsięwzięcie 2.2.1** Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży

	Przedsięwzięcie 2.3.1 Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności.

Opracowanie własne.

2. Komplementarność i synergia przedsięwzięć w LSR

Lokalna Strategia Rozwoju opracowana przez LGD „Jabłkowa Kraina" posiada, zgodnie ze specyfiką RLKS, zintegrowany charakter. Wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia cechuje synergia oraz komplementarność. Synergię należy tutaj rozumieć jako współdziałanie przedsięwzięć na drodze do osiągnięcia wyznaczonego celu, a komplementarność to uzupełnianie się różnych przedsięwzięć. W Lokalnej Strategii Rozwoju wskazano dwa cele będące odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby obszaru. Pierwszy cel przewiduje kompleksowe rozwiązania dotyczące konieczności wsparcia osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji **i** grupy interesariuszy, szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR:
Cel stanowi reakcje na tak negatywne zjawiska jak starzenie się społeczeństwa, migracje poza obszar, brak oferty dla młodych i seniorów czy konieczność włączenia społecznego. Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia wykazują synergię i są względem siebie komplementarne w wysokim stopniu. Wzajemnie się uzupełniają i dopełniają w osiąganiu wyznaczonych celów LSR:

1. Cel 1 LSR. Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji. Zakres wsparcia z PS WPR na lata 2023-2027: Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji; Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez: podjęcie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej:

Przedsięwzięcie 1.1.1. Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach – będzie realizowane jak projekt grantowy i będzie dotyczyło organizacji różnorodnych wydarzeń animujących mieszkańców do aktywności w lokalnych środowiskach. O dofinansowanie mogą ubiegać się podmioty, których wnioski przewidują organizację imprez, wydarzeń, warsztatów w ramach celu I w roku 2027.

Przedsięwzięcie 1.3.1. Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności – przedsięwzięcie to zakłada wsparcie na drodze organizowanych przez LGD konkursów podjęcia i rozwoju przedsiębiorczości lokalnej. W ramach podjęcia działalności gospodarczej pojawią się nowe miejsca pracy, przedsiębiorcy w ramach rozwoju działalności gospodarczej będą mogli zatrudnić osoby ze wskazanych grup w niekorzystnej sytuacji – co będzie oceniane.

Przedsięwzięcie 1.4.1. Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska– będzie realizowane jako konkurs mający na celu podniesienie sprawności organizacyjnej w działaniach na rzecz lokalnych społeczności, poprzez doposażenie różnych zespołów, NGO, KGW, OSP, orkiestr, chórów, instytucji kultury, sportu, grup rekonstrukcyjnych, grup młodzieżowych, tanecznych itp. w niezbędny sprzęt, stroje oraz elementy militari o wartości historycznej i kolekcjonerskiej, instrumenty, sztandary, itp.

Przedsięwzięcie 1.5.1. Promocja walorów i dziedzictwa kulturowego obszaru LSR – będzie realizowane jako konkurs mający na celu wsparcie podmiotów lokalnych, zwłaszcza NGO w promowaniu walorów i dziedzictwa kulturowego obszaru, poprzez różnego rodzaju, publikacje, albumy, materiały filmowe w ramach celu I w roku 2026.

Przedsięwzięcie 1.6.1. Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujący markę lokalną – będzie realizowane jak projekt partnerski mający na celu wsparcie podmiotów lokalnych, zwłaszcza NGO w procesie wspólnej realizacji działań podnoszących świadomość ekologiczną mieszkańców budujących markę lokalną.

Przedsięwzięcie 1.7.1. Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina" – będzie realizowane jak projekt partnerski mający na celu wsparcie podmiotów lokalnych, zwłaszcza NGO w procesie współdziałania w realizacji zadań obejmujących gromadzenie i opracowanie dobrych praktyk, a następnie ich popularyzacji dla wzmocnienia procesu rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina".

Spójność i komplementarność wyżej opisanych przedsięwzięć wykazano w tabeli nr 13. w niniejszym rozdziale. Ponadto operacje realizowane ze środków będących w dyspozycji LGD będą również komplementarne do wsparcia dostępnego ze środków FEMA 2021-2027 (Fundusze Europejskie dla Mazowsza). Zgodność z celem szczegółowym FEMA 2021-2027: Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku: Cel strategiczny – Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki.

2. Cel 2 LSR. Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną. Zakres wsparcia z PS WPR na lata 2023-2027: Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi:
Przedsięwzięcie 2.1.1. Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej - wsparcie w ramach tego działania będzie dostępne w drodze organizowanych przez LGD konkursów, a jego głównym zadaniem będzie tworzenie lub rozwijanie istniejącej na obszarze LGD infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej.

Przedsięwzięcie 2.2.1. Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży – to przedsięwzięcie będzie realizowane w ramach operacji własnej, a jego celem jest tworzenie Pump Tracków związanych ze sportem i rekreacją i zajęć edukacyjnych. Jest to specjalnie przygotowany niewielki tor łączący jazdę jednośladem (zwykle rowerem) i wszechstronny trening. Wyrabia on u użytkowników refleks, zmysł równowagi oraz kondycję. Obecnie dostępny na terenie gminy Warka Pump Track wyraźnie wskazuje potrzebę wykonania takiego przedsięwzięcia. Dostępność do tego rodzaju obiektów odpowiada na potrzeby rozwojowe i ruchowe zarówno dzieci niepełnosprawnych jak i zdrowych. Przedsięwzięcie to stanowi uzupełnienie Przedsięwzięcia 2.1.1.

Przedsięwzięcie 2.3.1 Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności – to przedsięwzięcie będzie realizowane również w ramach operacji własnej, a jego celem jest tworzenie miasteczek ruch drogowego związanych ze sportem, ale przede wszystkim z bezpieczeństwem. Miasteczko Ruchu Drogowego to specjalne strefy ruchu drogowego, pozwalające na prowadzenie zajęć, które obejmują naukę przepisów ruchu drogowego, podstawowych zasad zachowania na drodze, bezpieczeństwo najmłodszych uczestników ruchu w praktyce. Mobilne miasteczko rowerowe znajduje również zastosowanie przy egzaminach na kartę rowerową czy szkolne zawody rowerowe, a rowerowy tor przeszkód pomaga w nauce i doskonaleniu techniki jazdy rowerem.

Powyższe przedsięwzięcia wykazują synergię i komplementarność w osiąganiu celu 2. Wszystkie zaplanowane operacje będą bazować na potencjale kulturowym i turystycznym obszaru LSR i będą promować lokalne dziedzictwo przyrodnicze – kulturowe na wielu płaszczyznach. Ponadto realizacja działań związanych ze wsparciem infrastruktury oraz prowadzenie w takich obiektach określonych działań „miękkich" (np. zajęcia edukacyjne) podkreśla dodatkowo synergię i komplementarność. Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" przewiduje także wsparcie przedsięwzięć wynikających z LSR w ramach celu szczegółowego 2 wskazanych w Funduszach Europejskich dla Mazowsza 2021-2027 (zgodność z celem szczegółowym FEMA 2021-2027: CS 4vi – Kultura i turystyka – EFRR). Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku: Cel strategiczny – Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.

3. Sposoby integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć.

Lokalna Strategia Rozwoju ma charakter zintegrowany. Łączenie różnych dziedzin gospodarki oraz współpraca różnych grup interesu to jedno z siedmiu kluczowych cech podejścia LEADER. Cele wraz z planowanymi w LSR przedsięwzięciami są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają.
Integracja sektorów oraz partnerów:
Lokalna Grupa Działania jest partnerstwem trójsektorowym. Proponowane przedsięwzięcia zakładają udział w ich realizacji przedstawicieli wszystkich trzech sektorów: gospodarczego, społecznego, publicznego. Ponadto LGD będzie realizować przedsięwzięcia łączące różne sektory. Przykładowo, działania służące rozwojowi infrastruktury

publicznej wpływają pozytywnie na aktywizację społeczną, ale jednocześnie poprawiają wizerunek gmin. Podobnie, wyremontowane i wypromowane obiekty dziedzictwa kulturowego i historycznego są w stanie przynieść korzyści ekonomiczne, jak również pozytywnie wpływać na kształtowaniu wśród mieszkańców poczucia związków z regionem.

Integracja zasobów

Realizacja LSR będzie się opierać na wykorzystaniu endogenicznego potencjału obszaru, jego zasobów: ludzkich, kulturowych, przyrodniczych, historycznych i ekonomicznych, a także wiedzy. Zaplanowane przedsięwzięcia jednocześnie dostosują się do lokalnych uwarunkowań, ale i przyczynią się do łączenia obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury turystyczno-kulturalno-rekreacyjnej, podjęcie i rozwój lokalnej przedsiębiorczości oraz aktywności społecznej, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego obszaru LSR. Ponadto LGD będzie premiować projekty (poprzez stworzenie odpowiedniego kryterium oceny w karcie oceny), które wykorzystują różne lokalne zasoby np. folklor, historię, przyrodę, tradycje, produkty lokalne itp.

Integracja branż działalności gospodarczej

Lokalna Strategia Rozwoju kompleksowo łączy różne dziedziny gospodarki i zakłada kooperację różnych grup interesu. Współpraca różnych branż działalności gospodarczej prowadzi do zrównoważonego i optymalnego wypracowania korzystnych dla wszystkich mieszkańców rozwiązań. Wielokrotnie zwiększa szansę sfinalizowania przedsięwzięcia, przyspiesza je lub daje korzystniejszy efekt. Integracja scala środowisko i generuje synergię. Operacje zaplanowane w ramach LSR, mające na celu integrację branż, realizowane będą w formie szkoleń, spotkań z przedsiębiorcami, konferencji, udziału w imprezach promujących dziedzictwo i produkty lokalne, wyjazdów studyjnych czy współpracy w ramach szlaków tematycznych. Nastawione będą na budowanie współpracy międzysektorowe i wspólnej marki.

Źródła finansowania

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" określona jest jako mono funduszowa, co oznacza finansowanie wyłącznie w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027.

Rodzaje płatności:

- zwrot kosztów kwalifikowalnych rzeczywiście poniesionych przez beneficjenta do określonej wysokości
- koszty jednostkowe
- płatności ryczałtowe
- finansowanie według stawek ryczałtowych

Zwrot kosztów kwalifikowalnych rzeczywiście poniesionych przez beneficjenta do określonej wysokości, zaokrąglonej w dół do pełnych groszy, zgodnej z poziomem dofinansowania, określonym przez LGD w regulaminie naboru nieprzekraczającym poziomu:

- do 65% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje produkcyjne,
- do 75% kosztów kwalifikowalnych w przypadku podmiotów publicznych,
- do 100% kosztów kwalifikowalnych realizowanych przez beneficjentów innych niż JSFP w przypadku operacji nieinwestycyjnych i inwestycyjnych, obejmujących inwestycje nieprodukcyjne.

4. Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR

Wartość dodana podejścia LEADER wiąże się ze wzmocnieniem lokalnego zaangażowania poprzez rozwój lokalnej strategii, jej realizację i wykorzystanie zasobów. Tworząc odpowiednie warunki oraz starannie opracowując zgłoszone nowe pomysły, LGD może osiągać znaczne i trwałe zmiany oraz korzyści dla swoich obszarów: rzeczywistą wartość dodaną, która jest celem podejścia LEADER.

LEADER jest metodą osiągnięcia celów polityk UE w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Polega na stosowaniu oddolnego podejścia (zarządzanie przez lokalną społeczność) zamiast tradycyjnego podejścia odgórnego, które realizowane jest przez lokalne, regionalne i krajowe władze. Jednocześnie nie stanowi konkurencji dla podejścia odgórnego, lecz jest mechanizmem interakcji z nim, mającym na celu osiągnięcie lepszych wyników ogólnych. Lokalne Grupy Działania są głównym narzędziem stosowania podejścia LEADER do rozwoju obszarów wiejskich. W sposób bezpośredni angażują przedstawicieli środowiska lokalnego w opracowywanie i wdrażanie LSR, jak również podejmowanie decyzji i przydzielanie zasobów.

Realizacja działań w ramach LSR pozwala na odniesienie szeregu dodatkowych korzyści, które wykraczać będą poza bezpośredni zakres tematyczny poszczególnych operacji. Do korzyści tych zaliczyć trzeba: wykorzystanie wspólnych zasobów partnerskich gmin; realizowanie wspólnej wizji rozwoju; wspieranie niewielkich lokalnych inicjatyw, które mają trudność z pozyskaniem środków z innych źródeł; aktywizację lokalnej społeczności.

Działania w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju wpływają pozytywnie na kapitał społeczny mieszkańców. Pozytywem jest też sama likwidacja przyczyn niekorzystnych zjawisk. Generowanie kapitału społecznego jest możliwe dzięki wykorzystywaniu mocnych stron LEADER, które pozwalają na: adekwatny dobór zakresów wsparcia; zastosowanie przemyślanego sposobu wdrażania LSR; dobór metod wsparcia dostosowanych do oczekiwanych rezultatów wdrażania LSR; zastosowanie rozwiązań wzmacniających planowane efekty realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju.

ROZDZIAŁ VI. CELE I WSKAŹNIKI

Niniejszy rozdział został przygotowany z wykorzystaniem wyników spotkań informacyjno-konsultacyjnych dla lokalnych społeczności gminnych, przeprowadzonej diagnozy i wniosków z analizy SWOT obszaru LGD. Zespół ds. LSR dokonał analizy przedstawionego materiału i opracowała propozycję celów i wskaźników, które następnie zostały poddane konsultacji ze społecznością lokalną za pośrednictwem strony internetowej. Po analizie otrzymanych uwag, cele i wskaźniki zostały uzupełnione i poprawione. Na tej podstawie sformułowano cele szczegółowe i przedsięwzięcia w ramach LSR. Są one wynikiem nie tylko analizy SWOT, ale także opisu obszaru, jak również priorytetów, jakie wobec środków jakimi dysponuje LGD wybrano. Analizy problemów dokonano z uwzględnieniem kwestii społecznych, geograficznych, branżowych i instytucjonalnych. Etapy formułowania celów to:

1. Gromadzenie propozycji: propozycje zgłaszane przez mieszkańców, opinie liderów społecznych, rozmowy z kluczowymi osobami, propozycje ekspertów;
2. Selekcja celów: eliminacja celów, obiektywnie niemożliwych do osiągnięcia, agregacja celów, hierarchizacja celów;
3. Logika realizacji LSR: zaplanowane cele, przedsięwzięcia i wskaźniki są adekwatne do:

diagnozy, wniosków z konsultacji: LGD uwzględniła wnioski zebrane podczas: spotkań konsultacyjnych, badań sondażowych, e-konsultacji, debaty publicznej, warsztatów strategicznych, narad obywatelskich Zespół ds. opracowania LSR, posiedzeń Zarządu oraz konsultacji eksperckich i grup docelowych,

VI.1 Specyfikacja celów, przedsięwzięć i wskaźników

Zgodnie z zapisami Planu Strategicznego WPR oraz dokumentacji konkursowej na wybór LSR (w tym materiału pomocniczego „Obszary tematyczne LSR", a cele LSR)w trakcie konstruowania siatki celów, przedsięwzięć i wskaźników zrezygnowano z wyznaczenia Celów ogólnych LSR. W trakcie prac skupiono się na wyznaczeniu celów na poziomie Celów Szczegółowych, których zostało określone dwa. Każdy z celów szczegółowych otrzymał przypisany mu zestaw przedsięwzięć, a także wskaźniki rezultatu i produktu. Wskaźniki będą dokumentowane przez biuro LGD na bieżąco. W celu uaktualniania wskaźników, biuro LGD dokonywać będzie ich okresowych zestawień. Dokumentacja dotycząca wskaźników będzie prowadzona elektronicznie oraz papierowo.

Zgodnie z wymogami Planu Strategicznego WPR w LSR wybrano 2 cele tematyczne (obszary tematyczne), co zapewnia większą specjalizację LSR oraz koncentrację wsparcia na najważniejszych potrzebach, które zostały zidentyfikowane w ramach *Analizy potrzeb i potencjału LSR (Rozdz. IV).* W toku dyskusji Grupy Roboczej na warsztatach poświęconych tworzeniu LSR, w oparciu o wiedzę i doświadczenie uczestników oraz dane zebrane w trakcie konsultacji społecznych, sformułowano wskaźniki, które uznano za najważniejsze ze względu na charakter obszaru LGD. Tylko zrównoważona realizacja ich wszystkich może zapewnić prawidłowy i oczekiwany rozwój obszaru LGD zarówno w zakresie społecznym jak i gospodarczym.

Przedsięwzięcia określone w LSR powinny być zrealizowane w sposób, który zapewnia maksymalne wykorzystanie lokalnych zasobów i potencjału, w szczególności lokalnie dostępnych zasobów ludzkich, surowców, miejscowej infrastruktury, lokalizacji (położenie geograficzne) i dziedzictwa kulturowego. Przedsięwzięcia powinny być nakierowane na zaspokajanie potrzeb grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR, a w szczególności

osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Mają dążyć do zwiększenia aktywności społecznej i wzmocnienia więzi z miejscem zamieszkania. Preferowane będą przedsięwzięcia innowacyjne. Uzasadnieniem wyboru takiego sposobu realizacji przedsięwzięć jest dążenie do tego, aby cele szczegółowe przewidziane w niniejszej LSR zostały zrealizowane w możliwie najefektywniejszy sposób.

Pomiary wskaźników (rezultatu i produktu) będą dokonywane w sposób przedstawiony z częstotliwością określoną w tabeli schematu monitoringu w *Rozdz. X LSR Monitoring i ewaluacja*. Przewiduje się, że wskaźniki rezultatu i produktu będą mierzone na bieżąco, nie rzadziej niż w okresach rocznych poprzedzających przeprowadzenie monitoringu. Przedsięwzięcia określone w LSR powinny być zrealizowane w sposób, który zapewnia maksymalne wykorzystanie lokalnych zasobów i potencjału, w szczególności lokalnie dostępnych zasobów ludzkich, surowców, miejscowej infrastruktury, lokalizacji (położenie geograficzne) i dziedzictwa kulturowego. Przedsięwzięcia powinny być nakierowane na zaspokajanie potrzeb grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR, a w szczególności osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Mają dążyć do zwiększenia aktywności społecznej i wzmocnienia więzi z miejscem zamieszkania. Preferowane będą przedsięwzięcia innowacyjne, partnerskie, społeczne (skierowane do grup w niekorzystnej sytuacji). Uzasadnieniem wyboru takiego sposobu realizacji przedsięwzięć jest dążenie do tego, aby cele szczegółowe przewidziane w niniejszej LSR zostały zrealizowane w możliwie najefektywniejszy sposób.

Źródłem finansowania przewidzianych w LSR operacji będą środki pozyskane w ramach mechanizmu RLKS pochodzące z PS WPR (EFRROW) oraz wkład własny wnioskodawców, o wielkości zależnej od rodzaju operacji.

Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" przewiduje również wsparcie przedsięwzięć wynikających z LSR w ramach celów szczegółowych wskazanych w Funduszach Europejskich dla Mazowsza 2021-2027 *(Rozdz. IV).*

VI.2 Powiązania pomiędzy diagnozą obszaru i ludności, analizą SWOT oraz celami.

- Cel szczegółowy C.S.1 **Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji.**
- **Źródło finansowania EFRROW**

Pierwszy ze zidentyfikowanych celów szczegółowych C.S.1 dotyczy konieczność wparcia wszelkiego rodzaju działań realizowanych przez różne organizacje pozarządowe ukierunkowane na zaspokajanie grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji określonych w LSR. Ma to ogromne znaczenie mając na uwadze fart, ze jest to nowa Lokalna Grupa Działania z ogromnymi potrzebami mieszkańców. Cel ten będzie realizowany m.in. poprzez realizację projektu grantowego, będącego odpowiedzią na zdiagnozowane podczas konsultacji z mieszkańcami potrzeby obszaru. W związku z powyższym zaplanowano realizacje tego celu poprzez projekt grantowy w zakresie organizacji imprez i wydarzeń. Podczas konsultacji społecznych w każdej z 5 gmin obszaru LSR zdefiniowane oczekiwania dotyczyły edukacji pozaszkolnej i wsparcia czasu wolnego seniorów w tym: kursy i szkolenia ,organizację różnego rodzaju warsztatów, a przede wszystkim zajęcia edukacyjne dla dzieci i warsztatowe dla seniorów.

LGD w ramach realizacji tego celu uruchomi nabory wniosków na projekty grantowe w kwocie 125 000 tys. euro.

Zarówno Analiza SWOT jak i z dane zgromadzone z Ankiet wskazują na potrzebę wydawania publikacji dotyczących promowania obszaru LSR, wspierania podmiotów działających w obszarze kultury i przyczyniających się do zachowania lokalnego dziedzictwa, a także doposażenia różnego rodzaju organizacji w tym KGW, orkiestr, lokalnych chórów, OSP, grup rekonstrukcyjnych, zespołów młodzieżowych, tanecznych i innych. Zaplanowano również w ramach tego celu wsparcie lokalnych inicjatyw w postaci wydarzeń i imprez promujących i integrujących lokalną społeczność Ważne jest także aby dbać o zachowanie lokalnej tożsamości obszaru, która dotyczy szczególnie wymiaru kulturowego i historycznego.

Stowarzyszenie mając na uwadze potrzeby firm działających na jej obszarze przeznaczy środki finansowe w ramach konkursów dla przedsiębiorców. W ramach C.S.1 wspierane będą różne działalności z obszaru, w celu poprawy sytuacji zawodowej osób w niekorzystnej sytuacji lub wykluczonych ukierunkowanych na usługi dla ludności. Działania te będą realizowane poprzez operacje w ramach których, przedsiębiorcy będą aplikowali o wsparcie

finansowe na rozwijanie działalności gospodarczej jako osoby fizyczne znajdujące się w niekorzystnej sytuacji lub przedsiębiorcy w ramach oferowanego wsparcia będą musieli zatrudnić osoby ze wskazanych grup w niekorzystnej sytuacji lub szczególnie ważnych ze względu na LSR.

W ramach Celu I LGD przewidziało w budżecie LSR operacje partnerskie z partnerem krajowym z poza obszaru LSR i partnerem zagranicznym.

Część środków z kosztów zarządzania i aktywizacji skierowane zostanie również na działania aktywizujące i integrujące lokalną społeczność. Okres pandemii mocno rozluźnił relacje międzyludzkie, osłabił aktywność społeczną oraz na wiele miesięcy całkowicie wygasił działania na rzecz realizacji wspólnych inicjatyw, dlatego też należy umożliwić pozyskiwanie środków na działania partnerskie (w ramach LGD oraz z podmiotami z terenu innej LGD), aby wiedza, umiejętności oraz zasoby lokalne obszaru grójecko-wareckiego były wykorzystywane aktywnie i żeby przyczyniały się do rozwoju obszaru LGD .

Niniejsza LSR przewiduje przekazywanie wsparcia zarówno w drodze konkursów, operacji grantowych, partnerskich jak i wsparcie z kosztów zarządzania.

Cel szczegółowy C.S.2 **Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną**

- Źródło finansowania EFRROW

W procesie konsultacji społecznych oraz analizy zgromadzonego materiału przez Zespół ds. LSR zidentyfikowano problemy, które doprowadziły do **sformułowania drugiego celu szczegółowego C.S.2, który dotyczy obszaru wsparcia zrównoważonego rozwoju przestrzeni publicznej**

Diagnoza obszaru, która powstała na bazie Analizy SWOT dla całego obszaru jednoznacznie wykazała, że społeczność lokalna, szczególnie gmin wiejskich widzi wyraźną potrzebę rozwoju ogólnodostępnej infrastruktury społeczno-kulturalnej oraz sportowo rekreacyjnej i turystycznej. Mieszkańcy oczekują rozwoju infrastruktury turystycznej, sportowej, w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego i oferty spędzania wolnego czasu, która pozwoliłaby na prowadzenie aktywności turystycznych w bliskim sąsiedztwie (np. miasteczka ruchu drogowego, wiaty turystyczne, place zabaw, siłownie czy doposażenie świetlic wiejskich itp.). Także nowe wyzwania stoją przed instytucjami kultury czy też organizacji dostarczających ofertę czasu wolnego. Istotnym z punktu widzenia obszaru LGD jest także promocja walorów i zwiększenie świadomości dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru.

Zidentyfikowano na obszarze kompletny brak miasteczek ruchu drogowego czy pump traców. Ewidentnie brakuje na terenie LGD bazy infrastruktury, która przyczyni się do spełnienia potrzeb rozwojowych i ruchowych oraz edukacyjnych zarówno dzieci jak i młodzieży. Potrzeba ta zostanie wsparta przez LGD w ramach zaplanowanych 2 operacji własnych.

Odpowiednio dofinansowana ogólnodostępna infrastruktura umożliwi integrację społeczną, zwiększy dostępność usług oraz wesprze rozwój turystyki i ułatwi zagospodarowanie czasu wolnego z wykorzystaniem innowacji i nowoczesnych technologii. Będzie to możliwe dzięki konkursom wniosków na operacje z zakresu infrastruktury oraz operacji własnych LGD.

W ramach celu II LGD zaplanowało realizację konkursów i 2 operacji własnych.

W ramach C.S.1 zaplanowano 7 przedsięwzięć finansowanych z PS WPR, a także z FEMA 2021-2027 (w przypadku zaistnienia takiej możliwości)

P 1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach- to przedsięwzięcie będzie realizowane jako projekt grantowy. Organizowane w ramach tego grantu wydarzenia (targi, kiermasze, wydarzenia społeczne i kulturalne) przyczynia się do zwiększenia oferty spędzania wolnego czasu zarówno dla mieszkańców jak i turystów oraz przyczynia się do integracji i aktywizacji lokalnej społeczności, w tym KGW, OSP i innych NGO. **Wskaźnik produktu: liczba wydarzeń promujących obszar LSR – 10 szt.; liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego rezultatu – 600 osób.**

P 1.3.1 Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności- przedsięwzięcie to zakłada wsparcie (na drodze organizowanych przez LGD konkursów) podjęcia i rozwoju przedsiębiorczości lokalnej (start działalności i rozwój działalności). Zgodnie z założeniami PS WPR wytypowano do wsparcia rodzaje przedsiębiorczości, które są komplementarne do danego celu szczegółowego i będą niwelować bezpośrednio lub pośrednio zdiagnozowane problemy a przede wszystkim wspierać poprzez tworzenie nowych miejsc pracy dla osób w niekorzystnej sytuacji. **Wskaźnik produktu: liczba przedsiębiorstw rozwiniętych dzięki wsparciu – 14 szt.; rezultatu: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR – 14 szt.**

P 1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska- kolejny konkurs będzie związany z współfinansowaniem lokalnych inicjatyw poprzez doposażenie różnych zespołów, NGO, KGW, OSP, orkiestr, chórów, instytucji kultury, sportu, grup rekonstrukcyjnych, grup młodzieżowych, tanecznych itp. w niezbędny sprzęt, stroje oraz elementy militari o wartości historycznej i kolekcjonerskiej, instrumenty, sztandary, itp. **Wskaźnik produktu: liczba podmiotów które wzbogaciły swoja działalność o nowe wyposażenie – 5 szt.; rezultatu – liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego – 300 osób.**

P 1.5.1 Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR – kolejny konkurs będzie związany z współfinansowaniem wydawania różnego typu publikacji (w różnych formach i na różnych nośnikach), które będą służyły do zachowania i promocji lokalnego dziedzictwa. Przedsięwzięcie to ma za zadanie realnie wpłynąć na rozwój podmiotów zajmujących się promocja obszaru LSR. Powstanie kolejnych publikacji dotyczących zachowania i promocji lokalnej tożsamości przyczyni się z kolei do integracji społeczności lokalnej oraz wzmocni więzi z miejscem zamieszkania. **Wskaźnik produktu: liczba publikacji promujących obszar LSR – 5 szt.; Rezultatu – Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną środowiskową, klimatyczną w zakresie gospodarowania zasobami – 600 osób.**

P 1.6.1 Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujących markę lokalną – realizacja tego przedsięwzięcia ma na celu umożliwienie nawiązywania współpracy między podmiotami z terenu LGD z partnerami z obszaru innych LGD w kraju. Chodzi o możliwość zapewnienia finansowania dla inicjatyw związanych z wymianą wiedzy i doświadczeń, nabywania umiejętności i realizacji projektów promujących ideę partnerstwa wewnątrz- oraz międzysektorowego. **Dofinansowanie będzie można zdobywać w drodze konkursów ogłaszanych przez LGD. Wskaźnik produktu: liczba zrealizowanych operacji partnerskich – 1 szt.; rezultatu: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego – 100 osób.**

P 1.7.1 Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina" – realizacja tego przedsięwzięcia ma na celu umożliwienie nawiązywania współpracy między podmiotami z terenu LGD z partnerami z obszaru innych krajów. Chodzi o możliwość zapewnienia finansowania dla inicjatyw związanych z wymianą wiedzy i doświadczeń, dobrych praktyk oraz nabywania umiejętności i realizacji projektów promujących ideę partnerstwa wewnątrz- oraz międzysektorowego. **Dofinansowanie będzie można zdobywać w drodze konkursów ogłaszanych przez LGD. Wskaźnik produktu: liczba zrealizowanych operacji partnerskich – 1 szt.; rezultatu: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego – 100 osób.**

Drugi Cel szczegółowy C.S.2 zakłada realizację następujący przedsięwzięć:

P 2.1.1 Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej– wsparcie w ramach tego działania będzie dostępne w drodze organizowanych przez LGD konkursów, a jego głównym zadaniem będzie tworzenie lub rozwijanie istniejącej na obszarze LGD infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej. Obszar LGD obfituje w działające różnego typu organizacje społeczne i kulturalne, które często mimo chęci rozwoju nie mają takich możliwości, gdyż przeszkodą są braki w infrastrukturze (brak miejsc do rekreacji dla dorosłych i dzieci, spotkań i prowadzenia zajęć kulturalnych lub niewystarczająca przestrzeń w stosunku do zapotrzebowania i ilości chętnych). Problemy te wyraźnie zostały wskazane w przeprowadzonej diagnozie obszaru. **Wskaźnik produktu: liczba nowych lub przebudowanych obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej – 10 szt.; rezultatu –** Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR **– 1 000 osób**.

P 2.2.1 Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży – to przedsięwzięcie będzie realizowane w ramach operacji własnej, a jego celem jest tworzenie Pump Tracków związanych ze sportem i rekreacją i zajęć edukacyjnych. Jest to specjalnie przygotowany niewielki tor łączący jazdę jednośladem (zwykle rowerem) i wszechstronny trening. Wyrabia on u użytkowników refleks, zmysł równowagi oraz kondycję. Zidentyfikowano na obszarze kompletny brak tego typu infrastruktury, która by odpowiadała na potrzeby rozwojowe i ruchowe zarówno dla dzieci niepełnosprawnych jak i zdrowych. Obecnie tego typu infrastruktura na terenie LGD nie występuję na terenie żadnej z 5 gmin naszego obszaru. Nowopowstałe obiekty powstałe w wyniku realizacji przedsięwzięcia zwiększą dostępność do infrastruktury ukierunkowanej na potrzeby spędzania w sposób aktywny wolnego czasu przez dzieci, rozwijający ich umiejętności, a ponadto zwiększą atrakcyjność rekreacyjną sportowa i turystyczną obszaru. **Wskaźnik produktu: liczba projektów własnych – 1 szt.; rezultatu – Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR – 100 osób.**

P 2.3.1 Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności – to przedsięwzięcie będzie realizowane również w ramach operacji własnej, a jego celem jest tworzenie miasteczek ruch drogowego związanych ze sportem, ale przede wszystkim z bezpieczeństwem. Miasteczko Ruchu Drogowego to specjalne strefy ruchu drogowego, pozwalające na prowadzenie zajęć, które obejmują naukę przepisów ruchu drogowego, podstawowych zasad zachowania na drodze, bezpieczeństwo najmłodszych uczestników ruchu w praktyce. Z miasteczka mogą korzystać grupy zorganizowane oraz osoby indywidualne. Mobilne miasteczko ruchu drogowego, składające się z wielu elementów tj. miasteczko rowerowe, zestaw znaków do nauki dla szkół, sygnalizatory edukacyjne, maty gumowe, rowerowy tor przeszkód polecany do praktycznej nauki przepisów ruchu drogowego dla dzieci i młodzieży. Zastosowanie miasteczka rowerowego przyczynia się do poprawy bezpieczeństwa najmłodszych na drogach dojazdowych do szkół i ścieżkach rowerowych.

Mobilne miasteczko rowerowe znajduje również zastosowanie przy egzaminach na kartę rowerową czy szkolne zawody rowerowe, a rowerowy tor przeszkód pomaga w nauce i doskonaleniu techniki jazdy rowerem.

Projekt jest kierowany dla grupy docelowej szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR tj, dzieci i młodzież do 25 roku życia. Zidentyfikowano również na obszarze kompletny brak tego typu infrastruktury, która by odpowiadała na potrzeby nauki bezpieczeństwa i poznania przepisów ruchu drogowego dla dzieci. Obecnie tego typu infrastruktura na terenie LGD nie występuje w żadnej z 5 gmin naszego obszaru. Nowopowstałe obiekty powstałe w wyniku realizacji przedsięwzięcia zwiększą dostępność do infrastruktury ukierunkowanej na potrzeby edukacji bezpieczeństwa na drodze i jednocześnie aktywnego spędzania wolnego czasu przez dzieci, rozwijając ich umiejętności, a ponadto zwiększą atrakcyjność rekreacyjną obszaru. **Wskaźnik produktu: liczba projektów własnych – 1 szt.; rezultatu – Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR – 100 osób.**

VI.3 Efektywność przedsięwzięć wskazanych w LSR, w kontekście problemów wskazanych w diagnozie obszaru.

Realizacja przedsięwzięć P.2.1.1, P.2.2.1, i P. 2.3.1 zaproponowanych w LSR przyczyni się do zniwelowania istniejących problemów poprzez zwiększenie liczby i poprawę jakości obiektów infrastruktury społecznej o zróżnicowanym profilu. Efektem realizacji przedsięwzięć P 1.4.1., P1.5.1,1.6.1 i P.1.7.1 będzie wzmocnienie więzi społecznych i wzrost identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania i lokalnym środowiskiem, co bezpośrednio wpłynie na zachowanie tożsamości obszaru. Sprecyzowane przedsięwzięcie P 1.3.1 dedykowane działalności gospodarczej pozwoli na podjęcie i rozwój przedsiębiorstw oraz tworzenie pozarolniczych miejsc pracy.

Wsparcie otrzymają dzieci i młodzież, osoby 60+, kobiety i niepełnosprawni, którzy będą odbiorcami przedsięwzięć realizowanych w ramach projektów grantowych P 1.1.1. Nad całością prawidłowego wdrażania LSR będzie czuwało Biuro LGD, które będzie prowadziło bezpłatne działania informacyjno-promocyjne, aktywizujące oraz doradcze.

Działania informacyjne, szkoleniowe, aktywizujące oraz animacyjne prowadzone przez biuro LGD – **działania w ramach tego przedsięwzięcia dotyczą stricte finansowania LGD w procesie wdrażania strategii koszty zarządzania i aktywizacji)**. W ramach tego przedsięwzięcia kompleksowo wsparte będzie działanie Biura LGD oraz przypisanych LGD zadań aktywizujących, animujących oraz informacyjno- doradczych, które wspierają

wdrażanie LSR. Wdrażanie LSR szereg działań na wielu kierunkach wykorzystujących różne sposoby działania, które mają doprowadzić do realizacji LSR, osiągnięcia założonych wskaźników, a tym samym do realnego rozwoju obszaru. Wymaga to jednak planowania, kontroli i dbania o przestrzeganie szeregu przepisów i praw. Odpowiada za to Lokalna Grupa Działania, która musi posiadać odpowiednie narzędzia i zasoby, w szczególności finansowe.

ROZDZIAŁ VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU.

6.1 Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.

Procedury wyboru poszczególnych operacji planowanych do realizacji w ramach LSR, w tym operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD, a także projekty grantowe i operacje własne które Stowarzyszenie LGD „Jabłkowa Kraina" zamierza realizować w okresie 2023-2027, powstały w drodze partycypacji społecznej na podstawie obowiązujących aktów prawnych związanych z instrumentem RLKS i podejściem LEADER. Głównym założeniem przyjętych procedur jest przejrzyste, sprawne i transparentne funkcjonowanie Rady LGD oraz zagwarantowanie wyboru operacji, które przyczynią się do osiągnięcia celów i wskaźników założonych w LSR. Poszczególne procedury zawierają zasady regulujące kwestie wyboru i oceny operacji, a ponadto dotyczą zagadnień praktycznych typu – sposób ogłaszania naboru czy zasady wniesienia protestu od oceny Rady Stowarzyszenia.

Wszystkie procedury powstały w oparciu o taki sam schemat. Na podstawie informacji płynących z procesu konsultacji społecznych oraz wiedzy biura i zarządu LGD formułowano w LGD propozycję danej procedury, dbano aby była zgodna z przepisami dotyczącymi realizacji LSR oraz zapewniała, że procesy których dotyczą będą sprawnie prowadzone. Następnie zostawała poddawana procedurze ponownych konsultacji społecznych. Każda procedura była ostatecznie zatwierdzana na posiedzeniu Zespołu ds. LSR lub na spotkaniu konsultacyjnym. Uregulowania sposobu wyboru i oceny operacji, a także stosowanych podczas tego procesu kryteriów, zaprojektowane zostały odrębnie dla każdego typu operacji przewidzianych w dokumencie Strategii.

Cele procedur.

W trakcie opracowywania rozwiązań formalnych (procedur) dbano przede wszystkim o zgodność zapisów z przepisami obowiązującymi dla RLKS i PS WPR, a także dopasowanie ich do specyfiki obszaru objętego LSR. Przyjęte rozwiązania formalno-instytucjonalne zostały skonstruowane w taki sposób, aby umożliwiały sprawny i transparentny wybór operacji w oparciu o ustalenia poczynione podczas definiowania problemów, przedsięwzięć, celów i wskaźników.

W ramach realizacji celów zawartych w LSR na lata 2023-2027 przewiduje się premiowanie operacji realizowanych przez wnioskodawców mających doświadczenie w projektach związanych z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW).

Realizacja celów zawartych w LSR na lata 2023-2027 przewiduje działania dotyczące następujących typów operacji: operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przedkładanych do weryfikacji do ZW, projekty grantowe, operacje własne LGD (których beneficjentem i realizatorem operacji jest LGD), projekty partnerskie (w tym projekt z partnerem międzynarodowy oraz krajowym spoza obszaru LSR). Wykaz kwot wsparcia i intensywności pomocy przyznawanej dla poszczególnych operacji znajduje się w rozdz. IX oraz w załączniku nr 1 do LSR.

Kryteria oceny w kartach oceny posiadają metodologię wyliczenia oraz są mierzalne tam gdzie to niezbędne zawierają szczegółowy opis wyjaśniający sposób oceny wskazujący wymagania konieczne do spełnienia danego kryterium.

- Kryteria posiadają pełne opisy i definicje tak, aby sposób wyliczenia punktacji nie budził wątpliwości.
- Zasady ustalania lub zmiany kryteriów są przejrzyste opisane krok po kroku i istnieje wymóg konsultowania kryteriów ze społecznością lokalną.
- Wskazano i opisano sposób udostępnienia procedur do wiadomości publicznej.

- Szczegółowo określono zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (opisano między innymi: ocenę wniosków, dokumentowanie oceny, wzory dokumentów).
- Określono sposób organizacji naborów wniosków (opisano między innymi tryb ogłaszania, czas trwania naboru, miejsce składania wniosków).
- Przewidziano podawanie do publicznej wiadomości protokołów z posiedzeń dotyczących oceny i wyboru operacji zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem, których wniosków wyłączenie dotyczy.

Ponadto w procesie oceny stosowany będzie oczywiście rejestr powiązań. Określono szczegółowy sposób informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu (określono między innymi: warunki i sposób wniesienia protestu oraz termin wniesienia protestu). Przyjęte procedury są zgodne z przepisami obowiązującymi dla RLKS, niedyskryminujące, przejrzyste, pozwalające uniknąć ryzyka konfliktu interesów tj. zawierają wzory deklaracji bezstronności. Przyjęte procedury oceny przewidują regulacje zapewniające zachowanie parytetu sektorowego, szczegółowo regulują sytuacje wyjątkowe (określono sposób postępowania w przypadku takiej samej liczby punktów). Zapewniają stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru, określają tryb wniesienia przez wnioskodawców protestu od rozstrzygnięć organu decyzyjnego, w sposób zapewniający możliwość skutecznego wniesienia protestu. Opracowano przejrzyste i niedyskryminujące procedury realizacji projektów grantowych, szczegółowo opisujące proces wyboru grantobiorców, sposób rozliczania, monitoring i kontrolę. Opracowano przejrzyste procedury wyboru operacji standardowych.

Dołożyliśmy staranności, aby lokalne kryteria były: obiektywne, niedyskryminujące, przejrzyste, mierzalne, zrozumiałe, posiadały dodatkowe opisy i definicje, określały zasady punktowania, w tym maksymalne i minimalne wartości, w przypadku kryteriów jakościowych konieczne jest do przeprowadzenia oceny uzasadnienie spełnienia kryterium przez wnioskodawcę we wniosku o przyznanie pomocy. Przy wyborze premiowane będą operacje, które: generują nowe miejsca pracy, generują dodatkowe miejsca pracy niż zakładane minimum, są innowacyjne, przewidują zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu, są ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji określonych w LSR w szczególności ich włączenia społecznego, będą realizowane w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. osób.

6.2 Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.

Możliwe jest, że Lokalna Strategia Rozwoju oraz kryteria wyboru projektów wraz z upływem czasu wymagać będą aktualizacji i dostosowania do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb. Procedura zmiany LSR i lokalnych kryteriów została sformułowana już na etapie opracowania LSR, stwarzając gwarancję ewentualnego uruchomienia w przyszłości swoistego mechanizmu naprawczego w sytuacji, gdyby np. zaproponowane początkowo zapisy strategii, a także zestawy kryteriów selekcji nie przynosiły oczekiwanych rezultatów. Konieczność wspomnianych zmian może wynikać w szczególności z następujących przyczyn: zmiany obowiązujących przepisów regulujących zagadnienia objęte LSR; zmiany dokumentów programowych dotyczących zagadnień objętych LSR; uwag zgłoszonych przez Instytucję Wdrażającą; uwag zgłoszonych przez kontrolę; wniosków wynikających z wdrażania LSR i przeprowadzonej ewaluacji LSR. Zmiana zapisów strategii oraz kryteriów wyboru może być dokonana jedynie w drodze przyjęcia stosownej uchwały przez WZC Stowarzyszenia.

Inicjatywa zmiany kryteriów może wyjść od członków LGD, Zarządu lub Rady. W każdym przypadku propozycje zmian trafiają do Zarządu i Zarząd podejmuje decyzję o uruchomieniu procedury zmian lub pozostawieniu kryteriów w niezmienionym stanie. Procedura zmiany kryteriów jest 3 etapowa. Pierwszy etap: zgłoszenie propozycji zmian i konsultacje z Zarządem Stowarzyszenia, etap kończy się podjęciem decyzji o uruchomieniu kolejnych kroków lub zatrzymaniem procedury. Kolejny etap to poddanie zmian konsultacjom społecznym (minimalne wymogi konsultacji to powołanie Zespołu ds. LSR z reprezentantami 3 sektorów). Poddanie konsultowanych propozycji ocenie mieszkańców poprzez zamieszczenie propozycji na stronie LGD oraz na spotkaniach informacyjnych przewidzianych w Planie Komunikacji. Ostatni etap to przyjęcie zmian przez Zarząd i Walne zgromadzenie Członków. Do procedury zmiany kryteriów może też służyć procedura aktualizacji LSR.

6.3 Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie jej definicji i zasad oceny.

Według publikacji Komisji Europejskiej Podejście LEADER; podstawowy poradnik: „Innowacyjność należy rozumieć w szerokim znaczeniu tego słowa. Może ona oznaczać wprowadzanie nowego produktu, nowy proces, nową organizację lub nowy rynek". Pojęcie „innowacja" odnosi się do tworzenia czegoś nowego, zatem najczęściej innowacja definiowana jest jako proces polegający na przekształcaniu istniejących możliwości w nowe idee i wprowadzaniu ich do praktycznego zastosowania. Inna definicja wskazuje na praktyczny charakter innowacji, określając ją jako wdrożenie nowego albo znacznie ulepszonego produktu (dóbr lub usług) w działalności biznesowej, organizacji pracy, wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych i społecznych. Minimalnym warunkiem uznania czegoś za innowację według tej definicji jest nowość (lub nowatorstwo) dla tego, kto innowację wdraża. W związku z powyższym LGD premiować będzie wszelkie operacje innowacyjne. Wsparcie przez LGD innowacyjności znajduje swój wyraz w celach lub przedsięwzięciach LSR oraz w kryteriach lokalnych, jak również w samym sposobie przygotowania LSR.

Innowacyjność operacji w odniesieniu do specyfiki obszaru objętego LSR:

- **innowacyjność przedsięwzięć gospodarczych** polega na planowanym wykorzystywaniu i rozwoju nowych, nie stosowanych wcześniej na terenie LGD lub w niewielkim zakresie, rodzajów produkcji i usług, w tym OZE, pomp ciepła, małe elektrownie wodne, elektrownie wiatrowe, instalacje wykorzystujące biomasę lub biogaz, a także dziedzictwa kulinarnego, tradycyjnych zawodów i lokalnych produktów,

- **w sferze społecznej** innowacyjność będzie się przejawiała w przedsięwzięciach aktywizujących mieszkańców do działań na rzecz swoich miejscowości oraz z przedsięwzięciami związanymi z rozwijaniem aktywności fizycznej mieszkańców wsi i propagowaniem zdrowego stylu życia m.in. budową miasteczek ruchu drogowego pumptracków, altan turystycznych i innych obiektów infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej.

Powiązanie zaproponowanych innowacyjnych rozwiązań z wykorzystaniem lokalnych zasobów. Zdecydowana większość projektów wykorzystuje lokalne zasoby, choć większość w sposób tradycyjny. Bardzo ważnym elementem jest dokonanie próby powiązania logicznego zasobów zarówno krajoznawczo-przyrodniczych, kulturowych, historycznych jak i gospodarczych w ramach przewidywanych przedsięwzięć. Realizowane projekty przyczynią się m. in. do stworzenia i wypromowania produktu lokalnego w powiązaniu z działaniami na rzecz poszanowania środowiska naturalnego i kulturowego przy wykorzystaniu dziedzictwa przyrodniczego i kultury regionalnej. Spowoduje to ożywienie gospodarcze, modernizację rolnictwa a przede wszystkim rozwój turystyki i innych form krótkiego wypoczynku.

Innowacyjne, niestosowane wcześniej na danym obszarze rozwiązania w ramach realizowanych operacji. Większość projektów będą stanowiły przedsięwzięcia nowe na obszarze LGD „Jabłkowa Kraina". Działania podejmowane w ramach realizacji LSR służyć będą integracji, budowaniu partnerstwa lokalnego, szczególnie poprzez realizacje projektów grantowych i aktywizację lokalnej społeczności. Możliwość celowego planowania przedsięwzięć gospodarczych w oparciu o różnorodne wykorzystanie zasobów przyczyni się do poprawy stanu niedostatecznej infrastruktury turystycznej, poszerzenia dostępnego na miejscu wachlarza usług, ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprawę infrastruktury społecznej i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wdrożenie LSR zwiększy poczucie wartości i odpowiedzialności mieszkańców za rozwój obszaru i swój własny, a uzupełniające się przedsięwzięcia rzutować będą na wzrost jakości życia każdej jednostki i całej wspólnoty. Zaproponowane rozwiązania innowacyjne wiążą się z szerokim wykorzystaniem wszystkich zasobów, tj. ludzkich, przyrodniczych, kulturowych, historycznych i finansowych. Równoczesne ich wykorzystanie w tak dużej skali i przez tak dużą liczbę podmiotów nie było nigdy dotąd planowane ani stosowane na tym obszarze. Nowością jest również skala planowanych działań związanych z zaspokajaniem potrzeb kulturalnych, rekreacyjnych czy społecznych.

Zastosowanie kryterium innowacyjności przy ocenie wszystkich rodzajów operacji

Innowacyjność projektu – uzasadnienie wnioskodawcy – Operacja przewiduje zastosowanie rozwiązań nowatorskich o eksperymentalnym charakterze, w nietypowy sposób podchodzące do lokalnych zasobów, tradycji, przyczyniające się do pozytywnych zmian na obszarze LGD. Wykorzystywanie tych rzeczy spowoduje, że przyjęte

rozwiązania będą innowacyjne, w zależności od tego na ile te zasoby są unikalne i charakterystyczne tylko na danym obszarze. Wysoko punktowane będą operacje których innowacyjność projektu będzie dotyczyła jak największego obszaru. Skala premii punktowej od 0-5 pkt.

Zastosowanie kryterium realizacji projektu partnerskiego z innymi podmiotami

Operacja zakłada realizacje projektu partnerskiego z innymi podmiotami z terenu LGD/z partnerami spoza obszaru LSR – uzasadnienie wnioskodawcy – Preferowane będą operacje zakładające realizację zadań lub części zadań w partnerstwie z innymi podmiotami z terenu LGD „Jabłkowa Kraina"/z partnerami spoza obszaru LSR. Preferuje się projekty zakładające współpracę pomiędzy co najmniej dwoma podmiotami i przyczyniające się w ramach swojej działalności do angażowania mieszkańców z obszaru LSR. Skala premii punktowej od 0-5 pkt.

Zastosowanie kryterium inkluzywności przy ocenie wszystkich rodzajów operacji

Przymiotnik ***inkluzywny*** to inaczej taki, który łączy lub obejmuje jakąś całość. Coś, co jest **inkluzywne**, jest zatem przeznaczone dla wszystkich, nie obowiązują żadne kryteria określające dostęp do tego czegoś, ponieważ jest on powszechny. **Inkluzywny** stanowi przeciwieństwo czegoś ekskluzywnego, czyli przeznaczonego dla wybranej, ograniczonej grupy.

Kryteria LGD „Jabłkowa Kraina" zostały tak przygotowane by były inkluzywne, czyli dostępne dla wszystkich grup społecznych zainteresowanych realizacją operacji w ramach proponowanych form wsparcia w LSR i zgodnych z innymi, nadrzędnymi dokumentami, rozporządzeniami i przepisami prawa (RLKS, PS WPR) regulującymi ogłaszanie konkursów w ramach popisanej umowy z Samorządem woj. Mazowieckiego. Żadne z proponowanych kryteriów nie ogranicza i nie wyklucza potencjalnych wnioskodawców z realizacji planowanych operacji.

6.4. Informacja o realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (Smart Village) i/lub operacji własnych i/lub operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR.

LGD planuje realizować zarówno projekty grantowe, operacje własne jak i operacje partnerskie z partnerami spoza obszaru swojej LSR. Wszystkie zaplanowane operacje wynikają z analizy potrzeb stwierdzonych na etapie konsultacji LSR. Zdiagnozowaną potrzebą na obszarze wdrażania LSR LGD „Jabłkowa Kraina" jest realizacja projektów grantowych skierowanych do różnych organizacji służących budowania kapitału społecznego.

Projekty Grantowe

LGD „Jabłkowa Kraina" zaplanowała w LSR realizację 1 projektu grantowego o łącznej wartości 125 000,00 euro w ramach zaplanowanych 2 naborów w roku 2027.

Zakresy planowanych operacji są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy wynikające z konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru na etapie tworzenia LSR i analizy obszaru.

- Grant w zakresie promowanie obszaru objętego LSR poprzez imprezy i wydarzenia o łącznej wartości 125 000 euro

Operacje własne

LGD „Jabłkowa Kraina" zaplanowała w LSR realizację 2 operacji własnych o łącznej wartości 250 000 euro. Obie zaplanowane operacje są odpowiedzią na zaspokojenie potrzeb stwierdzonych na etapie konsultacji społecznych, analizy i diagnozy obszaru LSR:

1. operacja własna dotycząca realizacji projektu w zakresie **zwiększenia bezpieczeństwa lokalnej społeczności** poprzez tworzenie miasteczek ruch drogowego związanych ze sportem, ale przede wszystkim z bezpieczeństwem. Operacja zostanie dodatkowo wsparta zajęciami edukacyjnymi skierowanymi dla dzieci i młodzieży z obszaru naszego LGD w zakresie bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Planowana wartość operacji – 125 000 euro.

2. operacja własna – realizowana będzie w ramach przedsięwzięcia **– tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży**, a jej celem jest tworzenie pumptracków związanych ze sportem i rekreacją oraz zajęć edukacyjnych w tym zakresie. Planowana wartość operacji – 125 000 euro.

Operacje partnerskie z partnerami spoza obszaru danej LSR

LGD „Jabłkowa Kraina" zaplanowała w LSR realizację 2 operacji partnerskich z partnerami spoza obszaru naszego LSR (z kraju i z zagranicy) o łącznej wartości 50 000 euro. Planowana jest do realizacji jedna operacja z partnerem krajowym i jedna z partnerem zagranicznym. Obie zaplanowane operacje są odpowiedzią na zaspokojenie potrzeb stwierdzonych w analizie potrzeb obszaru LSR.

Rolą naszego LGD będzie pomoc i podjęcie konkretnych działań ukierunkowanych na kojarzenie partnerów w celu realizacji ww. operacji. Taka współpraca wymaga szeregu działań, w których każdy podmiot ma inną rolę do odegrania, ale wszystkie one muszą ze sobą współpracować pozwalając osiągnąć zaplanowane cele i rezultaty. LGD reprezentując partnerskie podejście do podmiotów z obszaru objętego LSR przewidziało możliwość zgłaszania pomysłów na realizacje projektów partnerskich.

ROZDZIAŁ VIII. PLAN DZIAŁANIA

W ramach wdrażania LSR zaplanowano ogłoszenie 13 naborów na realizację przedsięwzięć przedstawionych w rozdziale VI niniejszej Strategii. Nabory na pozostałe zakresy wsparcia zostały „skumulowane" głównie na lata 2025-2027 – tutaj przy planowaniu brano szczególnie pod uwagę duże oczekiwania społeczne na uruchomienie środków z nowej perspektywy, a także możliwości ponawiania naborów w kolejnych latach, gdyby środki finansowe „powracały" do budżetu LSR z różnych przyczyn.

LSR została rozplanowana wg. **kamieni milowych, które dla PS WPR przypadają na 30.06.2026 i 31.12.2027.**

Stowarzyszenie LGD „Jabłkowa Kraina" ustaliła następujące kwoty, zasady i terminy udzielania wsparcia w ramach PS WPR:

Realizacja pierwszego celu szczegółowego będzie mieć miejsce w okresie od 2026 do 2028 r. Nabory na przedsięwzięcie (1.3.1) zakładające tworzenie miejsc pracy zaplanowano tak aby sprostać oczekiwaniom mieszkańców – potencjalnych wnioskodawców zainteresowanych jak najszybszym uruchomieniem środków w naborach już w roku 2026. **Wskaźnik produktu: liczba przedsiębiorstw rozwiniętych dzięki wsparciu – 14 szt.; rezultatu R 37: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR – 14 szt. Budżet 575 000 euro.**

W strategii założono dofinansowanie w jednakowej maksymalnej wysokości do 65% kosztów kwalifikowalnych dla wszystkich przedsiębiorców, którzy będą chcieli podjąć lub rozwijać działalność gospodarczą, co stwarza doskonały instrument do tworzenia nowych miejsc pracy oraz walki z bezrobociem. Z budżetu LSR przeznaczono 575 000 euro w ramach 3 naborów w latach 2026-2027 na wsparcie finansowe w zakresie rozwijania działalności gospodarczej w zakresie usług dla ludności. Pierwszy nabór na rozwój działalności gospodarczej zaplanowano na I połowę 2026 r. w kwocie 250 000 euro, drugi nabór w tym zakresie na I połowę 2027 r. w kwocie 200 000 euro, a trzeci nabór w ramach podjęcia działalności gospodarczej zaplanowano w II połowie 2026 r. w kwocie 125 000 euro. W związku z planowanym wsparciem, ustalono maksymalną kwotę pomocy dla jednego wnioskodawcy w wysokości do 50 000 euro (lecz nie więcej niż 200 000 zł), tak by dać możliwość wsparcia finansowego większej ilości firm, co przełoży się na utworzenie większej ilości miejsc pracy. Beneficjenci: zgodnie z wytycznymi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Na realizację operacji innych niż rozwój przedsiębiorczości, w tym projektów grantowych, LGD „Jabłkowa Kraina" ustaliła poziom wsparcia do 100% kosztów kwalifikowalnych dla wszystkich grantobiorców.

Realizację konkursu w ramach przedsięwzięcia 1.4.1 w ramach wsparcia dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska poprzez doposażenie zaplanowano w jednym naborze, w **I połowie 2026 r**. na kwotę 125 000 euro.

Działania związane z aktywnością, tożsamością, integracją lokalnej społeczności oraz zachowaniem lokalnego dziedzictwa zostały zaplanowane w sposób racjonalny w pierwszym i drugim okresie realizacji LSR. Jedynie operacje z zakresu aktywizacji w ramach działania 19.4 będą realizowane w całym okresie, na pozostałe będą ogłaszane pojedyncze nabory, ponieważ są to projekty grantowe. Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągania wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawia załącznik do LSR.

Wsparcie dla grantobiorców będzie miało formę refundacji poniesionych przez grantobiorców wydatków. Wysokość wsparcia jest określona przez LGD poprzez wskazanie zadań w ramach projektu grantowego. LGD „Jabłkowa Kraina" zaplanowała realizację 1 projektu grantowego w ramach 2 naborów na łączną kwotę 125 000 euro w następującym zakresie tematycznym:

1. Projekt grantowy obejmujący organizację wydarzeń, imprez i warsztatów przyczyniających się do zwiększenia oferty spędzania wolnego czasu zarówno dla mieszkańców jak i turystów. O dofinansowanie mogą ubiegać się podmioty, których wnioski przewidują organizację imprez, wydarzeń, warsztatów w ramach celu I w roku 2027 i roku 2028. **Przedsięwzięcie P.1.1.1. Wskaźnik produktu: liczba wydarzeń promujących obszar LSR – 10 szt.; rezultatu R 42 – liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego – 600 osób.** Budżet projektu – 125 000 euro**.**

W ramach wdrażania LSR (cel II) zaplanowano konkursy w zakresie finansowania tak potrzebnej ogólnodostępnej infrastruktury. Odpowiednio dofinansowana ogólnodostępna infrastruktura umożliwi integrację społeczną, zwiększy dostępność usług oraz wesprze rozwój turystyki i ułatwi zagospodarowanie spędzania czasu wolnego z wykorzystaniem innowacji i nowoczesnych technologii. **DOFINANSOWANIE DLA PODMIOTÓW PUBLICZNYCH WYNOSI 75%.**Beneficjenci: zgodnie z wytycznymi Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

W ramach przedsięwzięcia **P 2.1.1 Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej**– zaplanowano **wsparcie finansowe w okresie od 2025 r. do 2026 r. W ramach tego działania pomoc finansowa będzie dostępne w drodze organizowanych przez LGD konkursów**, a jego głównym zadaniem będzie tworzenie lub rozwijanie istniejącej na obszarze LGD infrastruktury kulturalno-społecznej. **Wskaźnik produktu: liczba nowych lub przebudowanych obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej – 10szt.; rezultatu R 41 PR –** Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR **– 1 000 osób.** Budżet projektu – 800 000 euro. Ponadto LGD w ramach 2 operacji własnych realizowanych poprzez przedsięwzięcia P.2.2.1 i P 2.3.1 wyposaży obszar LGD w infrastrukturę z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego i stworzenia oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży.

Realizacja projektów partnerskich.

1) LGD zaplanowało w LSR realizacje 2 projektów partnerskich; projekt z partnerem krajowym spoza obszaru LGD „Jabłkowa Kraina" i projekt z partnerem zagranicznym w ramach konkursu.

W LSR znajduje się informacja o zaplanowaniu realizacji ww. projektów. **poziom dofinansowania 100%, forma pomocy – refundacja.**

1. Projekt partnerski z partnerem krajowym spoza obszaru LGD w ramach Celu I; **Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji**, przedsięwzięcie P.1.6.1. Budżet projektu – 12 500 euro**. Wskaźnik produktu: liczba operacji zrealizowanych – 1 szt.; R.42 rezultatu: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego – 100 osób.** Projekt krajowy zaplanowano do realizacji w roku 2028.

2. Projekt partnerski z partnerem zagranicznym w ramach Celu I: Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina" przedsięwzięcie P.1.7.1. Budżet projektu – 37 500 euro. **Wskaźnik produktu: liczba operacji zrealizowanych – 1 szt.; rezultatu:R.42 liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego – 100 osób**. Projekt z partnerem zagranicznym zaplanowano do realizacji w roku 2027.

Operacje własne.

LGD zaplanowało realizację 2 operacji własnych na podstawie zdiagnozowanych potrzeb obszaru opisanych w LSR w ramach celu II. **Wysokość pomocy do 125 000 euro (ale nie więcej niż 500 000 złotych), poziom dofinansowania 100%, forma pomocy – refundacja.**

1. Pierwsza operacja własna w roku 2027 w ramach *przedsięwzięcia P.2.2.1.* **Wskaźnik produktu: liczba projektów własnych – 1 szt.; rezultatu – R.41 odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do**

usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR – 100 osób. Budżet projektu – 125 000 euro na tworzenie pumtracków związanych ze sportem i rekreacją i zajęć edukacyjnych.

2. ***Druga operacja własna w roku 2028 w ramach*** *przedsięwzięcia P.2.3.1.* **Wskaźnik produktu: liczba projektów własnych – 1 szt.; rezultatu – R.41 odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR – 100 osób.** Budżet projektu – 125 000 euro na realizację miasteczek ruchu drogowego i edukacji dzieci i młodzieży w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Ze względu na przesunięcia terminowe związane z komponentem wdrażania Stowarzyszenie LGD „Jabłkowa Kraina" zaplanowało tak nabory i harmonogram ich realizacji, aby środki finansowe zostały rozdysponowane w podobnych wysokościach w okresie 4 lat począwszy od roku 2025. Tak zaplanowane nabory wniosków pozwolą doprowadzić do osiągnięcia zaplanowanych celów, wskaźników rezultatu i produktu, a przede wszystkim osiągnąć kamienie milowe.

ROZDZIAŁ IX. PLAN FINANSOWY LSR

Funduszem stanowiącym źródło finansowania LSR w latach 2024-2027 jest Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. (EFSI). Wysokość planowanego wsparcia jest zgodna z wytycznymi RLKS i PS WPR na lata 2023-2027. LGD „Jabłkowa Kraina" planuje sfinansować w ramach LSR do 2028 roku włącznie operacje przyczyniające się do realizacji dwóch celów szczegółowych**:**

- **Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji za kwotę 750 000 euro.**
- **Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną w kwocie 1 250 000 euro.**

LGD wyznaczyła zasady premiowania projektów, w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określoną w PS WPR 2023-2027 – co opisuje stosowne kryterium wyboru operacji zawarte w procedurach.

LGD przewiduje w ramach LSR:

– realizację 2 projektów własnych o łącznej wartości 250 000 euro.

– realizację 4 projektów grantowych o łącznej wartości 325 000 euro – poziom dofinansowania 100 %.

– realizację 2 projektów partnerskich w łącznej kwocie 50 000 euro – poziom dofinansowania 100 %.

– wsparcie dla przedsiębiorców w kwocie 450 000 euro poziom dofinansowania – 65 % (kwota wsparcia dla jednego przedsiębiorcy do 50 000 euro

– wsparcie na konkursy w zakresie infrastruktury w kwocie 800 000 euro oraz na konkurs w zakresie ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi w kwocie 125 000 euro, poziom dofinansowania do 75% dla JST.

Źródłem finansowania przewidzianych w LSR operacji będą środki pozyskane w ramach mechanizmu RLKS pochodzące z PS WPR (EFRROW) oraz wkład własny wnioskodawców, o wielkości zależnej od rodzaju operacji.

Lokalna Grupa Działania „Jabłkowa Kraina" przewiduje również wsparcie przedsięwzięć wynikających z LSR w ramach celów szczegółowych wskazanych w Funduszach Europejskich dla Mazowsza 2021-2027 *(Rozdz. IV).*

Tabela nr 14. Harmonogram realizacji budżetu LSR ze środków: PS WPR 2021-2027.

		Wsparcie finansowe						Razem EFSI
		PS WPR w euro						
Rok	**Konkurs dla przedsiębiorców**	**Operacje Własne**	**Konkurs infrastruktura**	**Projekty partnerskie**	**Konkurs publikacje**	**Konkurs doposażenie**	**Projekty grantowe**	
2024	00	00	00	00	00	00	00	00
2025	00	00	525 000	00	00	00	00	525 000
2026	375 000	00	275 000	00	75 000	125 000	00	850 000
2027	200 000	125 000	00	37 500	00	00	125 000	487 500
2028	00	125 000	00	12 500	00	00	00	137 500
Razem		**2 000 000**						**2 000 000**

Źródło: Opracowane własne LGD.

ROZDZIAŁ X. MONITORING I EWALUACJA

Proces monitorowania i ewaluacji

Planowanie strategiczne z natury rzeczy obejmuje długi horyzont czasowy. Określone w Lokalnej Strategii Rozwoju cele, przedsięwzięcia i odpowiadające im wskaźniki dotyczą okresu pięciu lat (2023-2027). W tak długim okresie bardzo prawdopodobne jest wystąpienie zdarzeń (negatywnie i/lub pozytywnie) wpływających na funkcjonowanie biura LGD oraz samą realizację strategii. Aby zapewnić wysoką skuteczność i efektywność podejmowanych działań opracowano szczegółowe zasady monitoringu i ewaluacji. Zasady monitoringu zakładają stałe i systematyczne zbieranie oraz analizowanie informacji zarówno na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji LSR. Monitoring prowadzony będzie przez pracowników Biura LGD, których w procesie analizy danych wspomagał będzie również Zarząd LGD.

W ramach monitoringu gromadzone będą dane finansowe (zwłaszcza stan realizacji budżetu) oraz rzeczowe (przede wszystkim stan realizacji wskaźników LSR). Dane objęte monitoringiem będą miały charakter dezagregowalny, uwzględniając między innymi kontekst geograficzny (gminy), aktywność przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji , grupy docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz specyfikę EFRROW, w tym PS WPR.

Tabela nr 15. Schemat procesu monitoringu

Co	Kto	Jak	Kiedy	Ocena
Realizacja budżetu	Dyrektor/Specjalista odpowiedzialny za monitoring, ewaluację i sprawozdawczość	Rejestr zakontraktowanych /wypłaconych środków	Na bieżąco	Wysokość zakontraktowanych /wypłaconych środków
Realizacja wskaźników i celów*	Specjalista odpowiedzialny za monitoring, ewaluację i sprawozdawczość	Ankieta monitorująca beneficjenta*	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźników i celów
Harmonogram konkursów	Zarząd	Dane z ogłoszonych konkursów	Na bieżąco	Zgodność z harmonogramem
Korzystanie ze strony internetowej LGD	Specjalista odpowiedzialny za monitoring, ewaluację i sprawozdawczość	Na podstawie statystyk strony internetowej Stowarzyszenia	Na bieżąco	Skuteczność przekazywania /uzyskiwania informacji o działalności LGD

* Ankieta monitorująca beneficjenta – dotyczyć będzie wszystkich działań konkursowych realizowanych przez LGD. Wzór opracowany będzie przez Zarząd LGD. Ankieta składana będzie przez beneficjentów do biura LGD w ciągu 30 dni od płatności ostatecznej. W ankiecie należy wykazać osiągnięte wskaźniki produktu i rezultatu oraz zgodność z celami ogólnymi, szczegółowymi i z przedsięwzięciami.

O ile monitoring jest procesem ciągłym, to ewaluacja LSR ma charakter przede wszystkim zaplanowany i okresowy. Nie mniej jednak, w przypadku sytuacji wyjątkowych lub kryzysowych opracowane przez LGD procedury zakładają również ewaluację doraźną. Celem ewaluacji jest ocena wartości interwencji publicznej w ramach LSR dokonana przy uwzględnieniu kryteriów skuteczności, efektywności, istotności, użyteczności i trwałości. Założono realizację (trzech) podstawowych rodzajów ewaluacji: bieżącej (on-going), okresowej (mid-term) oraz na zakończenie realizacji strategii (ex-post). Ewaluacja bieżąca realizowana będzie przez Biuro i Zarząd w pierwszym kwartale każdego roku od 2025 do 2028. Okres oceny obejmować będzie wydarzenia z roku poprzedniego. Jej celem będzie systematyczna ocena stanu realizacji LSR i inicjowanie ewentualnych działań korygujących. Ewaluacja będzie miała zarówno charakter formatywny[1] (funkcjonowanie Biura i Rady) jak i konkluzywny[2] (wdrażanie LSR).

Przy ocenie bieżącej szczególna uwaga zostanie zwrócona na realizację Planu działania i Planu komunikacji oraz budżetu LSR. Będzie to ewaluacja wewnętrzna LSR polegająca na serii przeprowadzanych corocznie ćwiczeń analityczno-refleksyjnych, których celem będzie bieżąca analiza procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR tak, by lepiej rozumieć osiągane rezultaty i umieć z wyprzedzeniem oszacować, w jakim stopniu zbliżają się one do osiągnięcia celów. Wyniki ewaluacji wewnętrznej będą podstawą do podejmowania decyzji o ewentualnej zmianie kierunku działań – jeśli to będzie konieczne – oraz będą stanowić wkład w ewaluację zewnętrzną. Ewaluacja wewnętrzna będzie stanowić uzupełnienie monitoringu o konieczną interpretację (identyfikację przyczyn ewentualnych problemów), ocenę i rekomendacje działań. Ewaluacja wewnętrzna będzie realizowana w oparciu o spotkanie wykorzystujące narzędzia o charakterze refleksyjno-analitycznym opisane w Podręczniku[3] monitoringu i ewaluacji LSR jako warsztat refleksyjny (zwany dalej „warsztatem"). Podstawowym materiałem do pracy będą zestawienia i materiały z procesu realizacji LSR przygotowane przez pracowników LGD. Warsztat będzie przeprowadzany na początku każdego roku kalendarzowego, tak, aby wypracowane wnioski mogły zasilić o dodatkowe informacje sprawozdanie z realizacji LSR za rok poprzedni. Warsztat musi opierać się na rzetelnych wynikach.

Ewaluacja okresowa planowana jest na II połowę 2027 r, (lub może być robiona raz w roku). Po dwuletnim okresie wdrażania strategii dostępne będą zarówno wyniki dotychczas przeprowadzonych naborów jak i inne istotne dla oceny LGD dane z monitoringu. Okres oceny obejmować będzie wydarzenia od początku wdrażania LSR (2025) do czasu bezpośrednio poprzedzającego ewaluację okresową (2027).

Ewaluacja ex-post zostanie przeprowadzona po zakończeniu wdrażania LSR w 2028 roku (lub w terminie późniejszym – w zależności od tego czy zostanie wydłużony okres realizacji LSR). Ocena obejmować będzie wydarzenia z całego okresu wdrażania strategii tj. lata 2025-2028. Celem badania będzie przede wszystkim ocena skuteczności i efektywności podjętych działań, oraz weryfikacja użyteczności i trwałości osiągniętych efektów w kontekście potrzeb obszaru LSR. Ewaluacja będzie miała zarówno charakter formatywny (funkcjonowanie Biura, Rady i Zarządu) jak i konkluzywny (wdrażanie LSR). Wśród elementów objętych ewaluacją znajdą się wszystkie określone w LSR wskaźniki rzeczowe i finansowe, a także objęte monitoringiem mierniki odnoszące się do funkcjonowania LGD. Ewaluację ex-post przeprowadzi niezależny wykonawca zewnętrzny.

Kryteria ewaluacyjne

[1] Formatywny – nadający czemuś określony kształt, formę, postać; formujący, organizujący. Lub w odniesieniu do ewaluacji, taki gdy celem jest optymalizacja ewaluowanego programu – podniesienie jakości, doskonalenie, wybór rozwiązań ocenianych za najwłaściwsze.

[2] Konkluzywny – taki, który poszerza i obejmuje całość pewnego zbioru, powszechny i dostępny, przeznaczony dla każdego. Lub w odniesieniu do ewaluacji taki, który koncentruje się na analizie rezultatów lub skutków programu poprzez wykrycie wszystkich znajdujących się w polu analizy konsekwencji o planowanym i nieplanowanym charakterze. Wnioski z tych analiz w postaci konkluzji uzupełnione są często rekomendacjami dotyczącymi przyszłych programów lub decyzji.

[3] Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju. Opracowanie zbiorowe, EGO – Evaluation for Government Organizations S.C. Warszawa 2017.

Przy ocenie funkcjonowania LGD i realizacji LSR zastosowane zostaną następujące kryteria:

1. Skuteczność: ocena stopnia osiągnięcia zakładanych celów i przedsięwzięć na podstawie określonych w LSR wskaźników. Zakłada się również ocenę skuteczności działania organów LGD w ramach ewaluacji formatywnej. Kryterium zastosowane zostanie podczas ewaluacji okresowej (2027 r.) i ex-post (2028). Dopuszcza się możliwość zastosowania tego kryterium na potrzeby ewaluacji doraźnej, o ile wyniki monitoringu lub ocen zewnętrznych wskażą na potrzebę jej przeprowadzenia.
2. Efektywność: porównanie uzyskanych efektów z poniesionymi nakładami. Kryterium zostanie zastosowane zarówno do oceny realizacji LSR jak i funkcjonowania Biura w ramach ewaluacji okresowej (2027 r.) i ex-post (2028).
3. Istotność: właściwe sformułowanie celów w kontekście potrzeb obszaru LSR. Kryterium weryfikuje czy cele i przedsięwzięcia oraz odpowiadające im wskaźniki rzeczywiście stanowią właściwą odpowiedź na zidentyfikowane problemy lub szanse rozwojowe.
4. Użyteczność: właściwe sformułowanie celów w kontekście potrzeb obszaru LSR. Zarówno „istotność" jak i „użyteczność" polegają na ocenie zasadności określonych w LSR celów.
5. Trwałość: ocena prawdopodobieństwa tego czy osiągnięte zmiany lub korzyści będą nadal kontynuowane. Kryterium zastosowane zostanie do oceny realizacji LSR w ramach ewaluacji okresowej (2027 r.) i ex post (2028r.).

Tabela nr 16. Schemat procesu ewaluacji

Co	Kto	Jak	Czas pomiaru /Okres pomiaru	Ocena
Uczestnictwo Członków Rady w posiedzeniach Rady	Przewodniczący Rady, natomiast w przypadku Przewodniczącego Rady oceny dokonuje Wiceprezes	Notatka służbowa	Okres objęty pomiarem: wdrażanie LSR 2025-2028 Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR Ocena roczna dokonywana w pierwszym kwartale każdego roku	Kompetencje, zaangażowanie w prace organu
Szkolenia Członków Rady	Zarząd	Plan szkoleń	Okres objęty pomiarem: wdrażanie LSR 2025-2028 Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR Ocena roczna dokonywana w każdym pierwszym kwartale roku kolejnego	Udział w szkoleniu
Jakość doradztwa świadczonego przez pracowników	Wnioskodawcy/ Bezpośredni przełożony/SW	Karta udzielonego doradztwa /zestawienie wniosków objętych doradztwem /zestawienia podpisanych umów/ankieta jakościowa dla beneficjentów doradztwa	Okres objęty pomiarem: wdrażanie LSR 2025-2028 Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR Ocena roczna dokonywana w każdym pierwszym kwartale roku kolejnego	Poziom zadowolenia z udzielonego doradztwo (kompetencje pracownika, sposób przekazania informacji)/ podpisane umowy
Procedura wyboru i kryteria oceny	Zarząd	Ocena własna /ankieta monitorująca beneficjenta/	Okres objęty pomiarem: wdrażanie LSR 2025-2028 Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR	Adekwatność procedury i kryteriów, zgodność działań z harmonogramem,

		sondaż internetowy – CAWI	Ocena roczna dokonywana w każdym pierwszym kwartale roku kolejnego	dostępność informacji oraz poziom zainteresowania lokalnej społeczności podejmowaniem działań w naborach, jasność, przejrzystość i aktualność kryteriów
Realizacja planu komunikacji	Zarząd/odbiorcy działań informacyjno-promocyjno-aktywizujących	Ankieta monitorująca działania LGD/sondaż internetowy – CAWI/licznik na stronie	Okres objęty pomiarem: wdrażanie LSR 2025-2028 Na bieżąco w całym okresie wdrażania LSR Ocena roczna dokonywana w każdym pierwszym kwartale roku kolejnego	Realizacja założeń planu na dany rok, [4]

Opracowanie własne

Rozpowszechnianie wiedzy i informacji na temat ewaluacji będzie realizowane głównie poprzez:

- publikowanie raportów na stronie internetowej,
- udostępnianie raportów w biurze,
- prezentowanie wyników ewaluacji na posiedzeniach Walnego Zebrania Członków,
- organizowanie spotkań poświęconych omówieniu kluczowych wyników ewaluacji (w miarę potrzeb),
- przekazywanie informacji o wynikach ewaluacji pracownikom instytucji zaangażowanych we wdrażanie LSR.

Wykorzystanie wyników monitoringu i ewaluacji

Informacje uzyskane z ewaluacji i monitoringu wykorzystane zostaną w następujący sposób:

1. Realizacja celu poznawczego – głównym celem monitoringu i ewaluacji będzie zwiększenie wiedzy LGD oraz zainteresowanych interesariuszy na temat mechanizmów wdrażania LSR i poszczególnych operacji oraz uzyskanie informacji dotyczącej efektów strategii, jej sukcesów i niepowodzeń. Wiedza uzyskana w trakcie monitoringu i ewaluacji pomoże w wypracowywaniu decyzji strategicznych przez LGD.
2. Realizacja celu instrumentalnego – głównym celem monitoringu i ewaluacji w podejściu instrumentalnym będzie wykorzystanie ich wyników i rezultatów do podejmowania decyzji związanych z realizowanymi operacjami jak i samą strategią. Uzyskane z ewaluacji dane będą miały kluczowe znaczenie przy podejmowaniu decyzji dotyczących działań promocyjno-informacyjnych (przede wszystkim wśród wnioskodawców), decyzji finansowych (wybór projektów w kontekście założonych wskaźników) jak i decyzji organizacyjnych (proces decyzyjny i obsługa administracyjna w LGD).

Ewaluacja i jej planowanie

Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji będzie Zarząd. Przeprowadzenie ewaluacji Zarząd będzie mógł zlecić do wykonania ekspertom zewnętrznym. Wyniki ewaluacji Zarząd będzie zobowiązany przedstawić w formie raportu z badania ewaluacyjnego. Sporządzony raport ma na celu wskazać jaki jest stan zaawansowania realizacji poszczególnych działań oraz zaprezentować poziom osiągniętych wskaźników, a w szczególności:

- zakres osiągniętych wskaźników dla celów szczegółowych LSR;
- ocenę wartości wskaźników produktu i rezultatu dla każdego przedsięwzięcia i celu;

[4] W procesie ewaluacji uwzględnione zostaną także wnioski i opinie pozyskane podczas realizacji planu komunikacji

- analizę aktualności celów w stosunku do analizy SWOT;
- analizę zasadności ilości przedsięwzięć i ich zakresów oraz wskaźników;
- zebranie uwag do członków Zarządu i pracowników LGD nt. funkcjonowania LGD szczególnie w trakcie naboru oraz uwag zgłaszanych przez Beneficjentów;
- zebranie uwag od członków LGD nt. funkcjonowania partnerstwa;
- wnioski dotyczące modyfikacji struktur i procesów wdrażania , aktualizacji oraz ewentualnych zmian LSR;

Załącznik nr 1. Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji.	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
125 000 euro	**Przedsięwzięcie 1.1.1** Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach	JST, NGO	Projekt grantowy
0 euro	**Przedsięwzięcie 1.2.1** Działania edukacyjne dla osób w niekorzystnej sytuacji	Mieszkańcy obszaru, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	Projekt grantowy
575 000 euro	**Przedsięwzięcie 1.3.1** Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności	Mieszkańcy obszaru, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji, podmioty mające siedzibę na obszarze LGD	Konkurs
125 000 euro	**Przedsięwzięcie 1.4.1** Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska	JST, NGO	Konkurs
75 000 euro	**Przedsięwzięcie 1.5.1** Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR	Mieszkańcy obszaru, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	Konkurs
12 500 euro	**Przedsięwzięcie 1.6.1** Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujący markę lokalną	Mieszkańcy obszaru, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	Projekt partnerski
37 500 euro	**Przedsięwzięcie 1.7.1** Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru „Jabłkowa Kraina”	Mieszkańcy obszaru, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	Projekt partnerski
Budżet (w EUR)	**Przedsięwzięcia w ramach C.2 Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną**	**Grupy docelowe**	**Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)**
800 000 euro	**Przedsięwzięcie 2.1.1** Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej	JST, NGO	Konkurs
125 000 euro	**Przedsięwzięcie 2.2.1** Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży-	LGD/mieszkańcy obszaru, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	Operacja własna
125 000 euro	**Przedsięwzięcie 2.3.1** Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności	LGD/mieszkańcy obszaru, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	Operacja własna

Załącznik nr 2. Plan działania - wskazujący harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu

CEL	lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostka miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostka miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostka miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostka miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostka miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1	Aktywne społeczności dążące do rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru oraz ochrony dziedzictwa lokalnego, wspierające osoby w niekorzystnej sytuacji													
Przedsięwzięcie P.1.1.1 Aktywna społeczność w lokalnych środowiskach	Liczba wydarzeń promujących obszar LSR	-	-	-	-	-	-	10 szt.	100%	-	-	-	-	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.2.1 Działania edukacyjne dla osób w niekorzystnej sytuacji	Liczba zajęć edukacyjnych promujących włączenie społeczne	-	-	-	-	-	-	0 szt.	0 %	-	-	-	-	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.3.1 Aktywna Rozwój przedsiębiorczości w zakresie usług dla ludności	Liczba przedsiębiorstw rozwiniętych dzięki wsparciu	-	-	-	-	10 szt.	71,43 %	4 szt.	100%	-	-	-	-	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.4.1 Wsparcie dla podmiotów działających na rzecz lokalnego środowiska	Liczba podmiotów, które wzbogaciły swoją działalność o nowe wyposażenie	-	-	-	-	5 szt.	100 %	-	-	-	-	-	-	PS WPR

Przedsięwzięcie P.1.5.1 Promocja walorów i dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru LSR	Liczba publikacji promujących obszar LSR	-	-	-	-	5 szt.	100%	-	-	-	-	-	-	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.6.1 Rozwój współpracy i podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców budujący markę lokalną	Liczba operacji partnerskich	-	-	–	–	-	-	-	-	1	100 %	-	-	PS WPR
Przedsięwzięcie 1.7.1 Dobre praktyki narzędziem rozwoju obszaru	Liczba operacji partnerskich	-	-	-	-	-	-	1	100%	-	-	-	-	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.1.1	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	-.		-		-		-		600 os.		-		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2.1	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	-		-		-		-		0 os.		-		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.3.1	R. 37 Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	-		-		-		10 os.		4 os.		-		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.4.1	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	-		-		-		-		300 os.		-		PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.1.5.1	R.1 PR Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą , społeczną środowiskową , klimatyczną w zakresie gospodarowania zasobami.	-		-		-		600 os.		-		-		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.6.1	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	-		-		-		-		-		100 os.		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.7.1	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	-		-		-		-		100 os.		-		PS WPR

CEL	lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.2	Obszar wyposażony w niekomercyjną infrastrukturę publiczną													

Przedsięwzięcie 2.1.1 Łączenie obszarów wiejskich poprzez rozwój lokalnej, niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej	Liczba nowych lub przebudowanych obiektów lub miejsc infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej	-	-	5	50 %	5	100 %	-	-	-	-	-	-	PS WPR
Przedsięwzięcie 2.2.1 Tworzenie oferty czasu wolnego dla młodzieży	Liczba operacji własnych	-	-	-.	-	-	-	1	100%	-	-	-	-	PS WPR
Przedsięwzięcie 2.3.1 Zwiększenie bezpieczeństwa lokalnej społeczności	Liczba operacji własnych	-	-	-	-	-	-	-	-	1	100 %	-	-	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.1(1)	R. 41 PR Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	-		-		-		500 os.		500 os.		-		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.2(1)	R. 41 PR Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	-		–		-		-		100 os.		-		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.3(1)	R. 41 PR Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	-		-		–		-		-		100 os.		PS WPR

Załącznik nr 3. Budżet LSR – w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	**Program/Fundusz**			**Środki ogółem (EUR**
	PS WPR	**EFRR***	**EFS+***	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 000 000 euro	0	0	2 000 000 euro
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060	462 500 euro	0	0	462 500 euro
Razem	2 462 500 euro	0	0	2 462 500 euro
** Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.* *** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.*				

Załącznik nr 4. Plan wykorzystania budżetu LSR – wykazujący wykorzystanie zakontraktowanych środków w podziale na poszczególne fundusze i lata

Fundusz	Środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzy-stania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzy-stania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE +krajowe)	% wykorzy-stania budżetu LSR
EFRROW	0	0	525 000	26,25	375 000	45,00	475 000	68,75	487 500	93,13	137 500	100	0	100
EFS+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EFRR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Razem	0	0	525 000	26,25	375 000	45,00	475 000	68,75	487 500	93,13	137 500	100	0	100

Wykaz wykorzystanej literatury

Książki

1. Koźmiński A. K., Piotrowski W. (redakcja naukowa). Zarządzanie Teoria i Praktyka. Wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 2013 (wznowienie 2023).
2. Michalewska-Pawlak M. Zarządzanie rozwojem obszarów wiejskich w Polsce w warunkach integracji europejskiej. Wyd. Aspra. Rok wydania: 2015.
3. Stabryła A. Zarządzanie strategiczne w teorii i praktyce firmy. Wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 2022.
4. Strzelecki T. J. Zarządzanie strategiczne. Wyd. Żywosłowie. Olsztyn 2005.
5. Sztando A. Ponadlokalna perspektywa zarządzania strategicznego rozwojem lokalnym na przykładzie małych miast. Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Wrocław 2017.
6. Ślusarz G. Strategiczne priorytety rozwoju obszarów wiejskich a zrównoważone wykorzystanie ich potencjału, w: Roczniki Naukowe, tom XVIII, zeszyt 6. Wyd. Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Rzeszów 2016.
7. Wiatrak A. P. Strategie rozwoju gmin wiejskich. Wyd. Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk. Warszawa 2011.
8. Zarządzanie wiedzą w rozwoju obszarów wiejskich (opracowanie zbiorowe). Wyd. C H BECK. Kraków 2018.
9. Zarządzanie strategiczne rozwojem, red. naukowa Górniak J. i Mazur S. Wyd. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa 2012.
10. Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowywania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane. Warszawa 2015.

Internet:

11. Czym jest ewaluacja – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (data dostępu – 25 stycznia 2023).
12. Poradnik dla LGD w zakresie opracowania LSR_ wydanie III (9).pdf
13. Teoria ewaluacji społecznej (uw.edu.pl) (data dostępu – 27 stycznia 2023).
14. www.zarz.agh.edu.pl/rkusa/W_ZS_zao_W1.pdf (data dostępu – 30 stycznia 2023).

Dokumenty strategiczne

15. Strategia Rozwoju Gminy i Miasta Grójec na lata 2022-2030.
16. Strategia Rozwoju Gminy Jasieniec na lata 2021-2027.
17. Strategia Rozwoju Gminy Chynów 2016-2024.
18. Strategia Rozwoju Gminy Goszczyn na lata2022-2032.
19. Strategia Rozwoju Gminy Warka na lata 2021-2027.
20. Strategia Rozwoju Powiatu Grójeckiego na lata 2018-2023.
21. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+.

Przepisy prawne

22. Plan_Strategiczny_dla_WPR_2023-2027_pełna.pdf (data dostępu – 30 stycznia 2023).
23. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.